

ישיבה מיוחדת

הישיבה הארבע-מאות-ועשרים-ושלוש של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, בניסן התשמ"ח (28 במרס 1988)

ירושלים, הכנסת, שעה 10:03

א. סקירת ראש-הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי-הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית

ואנשי הביטחון המתמודדים עם הפרדת הסדר, עם האכזבים, עם האלימות ועם הפרוכוקציות באזורי-היורה, שומרון ועזה. נחוצה להם ההרגשה שהעם מאוחד בגיבור, בתמיכה ובעידוד שהוא מעניק להם כמילוי חפזים, כמאמץ-הרב שהם עושים כדי להביא לשקט ולרגיעה.

אחדות לאומית סביב העקרונות הבסיסיים וההסכמה הלאומית שנכללו בקודי היסוד של הממשלה היתה מאפשרת לנו לנווט את תהליך השלום בצורה שחשבת את האינטרס הלאומי והקדם את סיכויי השלום באזורנו, אחדות לאומית תרתיע את כל אלה הזוממים לגרום לנו נזק, לאלץ אותנו להסכים לויתורים על חשבון עתידה וכיחזונה הלאומי של ישראל. ישראל מאוחדת, יכולה לצעוד, כבטחה בנתיב המשא-ומתן להסדר, אשר בכורח המציאות הוא זרוע מוקשים ומחמורות ומחייב גיוס מרבי של כל העצמות הנפש וכוח הרצון.

וגם ההיפך הוא נכון. ישראל מפולגת מעורדת את ארביה, מזמינה לחצים ותביעות לויתורים. מסוכנים, ואף כלב ידידיה נוטעת ספקות לגבי כושר עמידתה. בין שנרצה ובין שלא נרצה, בין שהדבר מוצא חן כעינינו ובין שאיננו מוצא חן בעינינו, עובדה היא שבפרק זה של תולדות עם ישראל נשואות עיני העולם כולו, למתרחש בארצנו. כל איךע וכל אמרה זוכים להבלטה באמצעי התקשורת כמורה ומערכ. איך, יכול להשתחרר מהרושם שהעם הזה והמדינה הזאת עומדים במבחן תמידי של תביעות, ששום עם ושום מדינה אינם עומדים בו ואינם מסוגלים לעמוד בו, אך מאתנו תובעים לעמוד בו, ועושים זאת במצח נחושה, אנו נחיים את הגיוניים ומותרים על ההטפות.

לנוכח המציאות הבין-לאומית הזאת, האם אפשר לפקפק לרגע בחיינויותה של אחדות ישראל? על כן אני אומר ללא היסוס: נשמור על האחדות הלאומית, כי היא הנותנת סיכוי לשלום אמת.

אדוני היושב-ראש, כמהלך ביקורי האחרון בארצות-הברית, עמדתי מקרוב אתר הלכי רוח בציבור היהודי

היור"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. זאת הישיבה הראשונה כפגרה שהחלה השבוע.

אני רוצה לקדם בברכה את ראש הממשלה. כשבונו מנסיעתו הקשה לארצות-הברית, אני רוצה להודות לו על שיענה לבקשתי למסור הודעה בכנסת. דומני שהגיע הזמן שהכנסת תשמע הודעה מוסמכת מראש הממשלה, ואני מקווה כי גם ראש הממשלה ירצה לשמוע את מחשבותיהם ואת הצעותיהם של חברי הכנסת.

אני מתכבד להזמין את כבוד ראש הממשלה, שימסור סקירה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי-הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית.

אדוני ראש הממשלה, בכבוד.

ראש הממשלה י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כאשר הצגתי את הממשלה הנוכחית לפני הכנסת, ביום 20 באוקטובר 1986, הרגשתי את האחדות כעיקרון וכיעד בעלי הישיבות עליונה. כזכור, קראתי והטפתי לאחדות לאומית עוד במהלך מערכת הבחירות שקרמה לכינונה של הממשלה הנוכחית. הצעתי אז לכונן ממשלת אחדות לאומית מיד לאחר היורע תוצאות הבחירות, ובמשך כל תקופת כהונתה של הממשלה עשיתי כמיטב יכולתי כדי להמשיך את קיומה, ובאמצעותה, לרומם ולחזק את האחדות בכל המערכות במדינה ובקרב העם.

היום, לאחר כשלוש שנים וחצי של קיום הממשלה הנוכחית, איננו מצטער אף לא לרגע אחד על המאמצים שהשקעתי למען האחדות הלאומית. להיפך, בעיצומן של ההתפתחויות האחרונות — המהומות בקרב ערביי יהודה, שומרון וחבל-עזה, הפעילות המדינית המואצת וביקורי האחרון בארצות-הברית, יכול אני לקבוע ללא צל של ספק, שבפרק זה של תולדות המדינה נעשתה האחדות הלאומית הכרחית עוד יותר, חיונית עוד יותר. אחדות השורה, אחדות של אמת בקרבנו היתה מחזקת את ידיהם של החיילים, השוטרים

תוכרת כ"ד, ישיבה תכ"ג

בושינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני. הקונגרס והקהילה היהודית —

הצעה שתועלה על-ידי ירדן. כן נקבע בקווי-היסוד, ש"ישראל חתגה להקמת מדינה פלשתינית נוספת בחבל-עזה ובשטח שבין ישראל לירדן ולא תישא ותיתן עם אש"ף."

לא המתנו שיבואו אלינו עם הצעות שלום. נטלנו יוזמות, שלא אח כולן אפשר לפרט היום בפומבי. עשינו זאת לא מתוך חולשה ולא לצורכי תעמולה. כבר במהלך ביקורי בארצות-הברית, בחודש פברואר אשתקד, הצגתי בפני מזכיר המדינה האמריקני ג'ורג' שולץ את תוכנית השלום שלנו על פריטה. לאחר מכן העברנו בדרכים שונות כמה מסרים לירדן, כדי להזמין למשא-ומתן אמיתי לשלום. בחודש אוקטובר שעבר, זמן קצר לפני מפגש הפסגה בין ראשי ארצות-הברית וברית-המועצות, שעמד להיערך בושינגטון, ביקר מר שולץ בישראל והציע, שנשיא ארצות-הברית והמזכיר גורבצ'וב יזמינו את ראשי המדינות הנוגעות בדבר במזרח-התיכון למפגש הפסגה בושינגטון. שבו יקראו להם מנהיגי מעצמות-העל להיכנס למשא-ומתן להסדר שלום. בדרך זאת, כך הסכירו לנו מר שולץ, תינתן לגיטימציה בין-לאומית לירדן, אם אכן דרושה לגיטימציה לניהול משא-ומתן בין ישראל לירדן.

למרות היסוסי, קיבלתי את הצעתו של מזכיר המדינה, כדי שסוף סוף נגיע לחלילת המשא-ומתן. אך חוסיין מלך ירדן דחה את ההצעה והיא נעלה. בכך הרגה מלך ירדן, שמטרתו איננה קבלת לגיטימציה בין-לאומית ואף לא פתיחה בין-לאומית למשא-ומתן. כל רצונו הוא כוועידה מתמשכת שתבודד את ישראל, תטפל בנושאי המשא-ומתן לגופם ותפעיל לחצים על ישראל, למלכודת זאת לא הסכמנו ולא נסכים להיכנס לעולם.

הפרק האחרון במאמצים לקידום תהליך השלום קיבל תאוצה, כתוצאה מהמהומות שפרצו באזורי יהודה, שומרון ועזה. ברור שהמתפרעים, אלה שהסיתו אותם ואלה התומכים בהם אינם חפצים לא בשלום ולא בהסכם. לא צריך יכולת ניהול גדולה, כדי לעמוד על כוונותיהם. הכיטוי הקולע למטרות כאלה, המצויים, המאורגנות תחת המטרייה של אש"ף, ניתן על-ידי אחד המשוררים שלהם, חבר הוועד הפועל של אש"ף, מוחמד רדיווי, המכונה "שר התרבות של אש"ף". שמשום מה יצא לו שם של מתן. הייתי קורא את השיר הזה בפני הכנסת, אלא שאני רוצה להעניק לו את הכבוד להופיע ב"דברי הכנסת" של ישראל. מי שעניין בראשו ואחזיו אינן אטומות לא היה זקוק לשירו הנואל של המשורר המפוקפק הזה, הקורא לנו לא רק להסתלק לצמיתות מהארץ כולה, אלא אף לקחת את מתינו אתנו, כדי לעמוד על כוונותיהם האמיתיות של איבינו ושל אלה המרימים את דגלם של ארגוני המרצחים בהפגנותיהם האלימות.

לתושבי ישראל, לכוחות הכיטוחן כולם, לחיילים ולשוטרים, המחמודים עם ההפגנות והאלימות, יש הכוח, אורך הנשימה, הסבלנות ונחישות-הדעת למגר ולדכא את המתפרעים. גם אם ידרש זמן נוסף, תמצא הדרך המתאימה לכך, עד אשר לא יישאר ספק בידי המתפרעים ושולחיהם, שלא השיגו ולא ישיגו מאומה פרט לסבל לשוכל.

אנו ממשיכים לנהל את חיינו בדרך נורמלית. גם תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה היהודים —

גאולה כהן (התחיה):

למה אתה לא מגרש את מובארק עוואד?

ראש הממשלה י' שמיר:

— ואליהם שלוחה ברכת חזק ואמץ — — —

הלא-יהודי והשפעת המתרחש בישראל עליהם. היו שהתלוננו על הקולות הסותרים הבוקעים מישראל ועל המבוכה שהם גורמים לידידי ישראל, והיו שקבלו מרה על כך, שגורמים מישראל באים לגולה וקוראים גרמו לידידי ישראל, יהודים ולא-יהודים, להשפיע על הממשל האמריקני כדי שילחץ על ישראל לשנות את מדיניותה ולהסכים לויתורים בניגוד לרצונה.

נפגשתי בארצות-הברית עם יהודים מכל השכבות, עם מנהיגים ועם "עמך". אין לי ספק, שהאירועים שהתרחשו בתודשים האחרונים באזורי יהודה, שומרון ועזה והניסיונות להסית נגדנו את הציבור האמריקני גרמו מבוכה וכאב בקהילה היהודית הגדולה והיקרה הזאת. כתגובה יצאו יהודי ארצות-הברית בהמוניהם, כדי להביע תמיכה וסולידריות עם מדינת ישראל ועם ראש ממשלתה. הם קראו לנו ברחוב, כאספות-ישע ובמפגשים רבים, שלא להיכנע ללחצים ולא להיבהל מאמצעי התקשורת העוינים את ישראל. הם ביקשו להביע את הזדהותם עם מאמצינו למגר את ההתפרעויות באזורי יהודה, שומרון ועזה. הם עמדו על כך שישראל וממשלתה, ורק הן, יכולות להחליט מהי המדיניות התואמת את האינטרס הלאומי-הישראלי. על כן, הם יכבדו גם את ההחלטות שיתקבלו על-ידי ממשלת ישראל.

ואכן, רוב הקהילה היהודית-האמריקנית הגדולה מזדהה עם מדינת ישראל, עוקב בהתמדה אחרי המתרחש בה, חרד לביטחונה ולגורלה ומוכן להירתם ולסייע ככל שיוכל. זוהי חומת מגן חשובה ויקרה לכולנו, ויש לשמור עליה מכל משמר, לטפח אותה ולקרבנה. גם אנו וגם הם חיים בחברה דמוקרטית פתוחה, ועל כן טבעי הדבר שהיהודי בארצות-הברית יצעה לשמוע ולהבין את כל גוני קשת הדעות בישראל, במיוחד בנושא זה חיוני כשלום עם שכנינו. אך הרושם שנוצר, כאילו יש פילוג בקרב יהודי ארצות-הברית, עודד גורמים עוינים לא מעטים, ולא רק בארצות-הברית אלא גם באירופה ובמדינות ערב, אשר קיוו כי פילוג זה יחליש את כוחה של ישראל בארצות-הברית ויפעיל לחצים על מדינת ישראל. למיטב הערכתי, הצלחנו בלבום את הנוק. הבאנו ליהודי ארצות-הברית מסר ברור, שאפשר להם להתלכד ולתמוך במדיניות ישראל. הסברנו להם, שאין בישראל מחנה שלום ומחנה המתנגד לשלום, וכל יהודי בישראל כמה לשלום בכל מאורד. לא הסתרחי מבני שיחי, שיש בישראל ובממשלתה מתלוקת על הדרך העריפה והרצויה לשלום. אלה הם חילוקי רעות לגיטימיים בחברה דמוקרטית.

ולבסוף הסברתי בכל מקום ומקום את מדיניותה של הממשלה, המבוססת על קווי-היסוד שאושרו על-ידי הכנסת, שאפשר לתמצאם במשפט אחד: דבקות בהסכמי קמפ-דייוויד ועמידה על כך, שהחתימים על הסכמים אלה יהיו נאמנים להם ויעמדו על ביצועם. כי היו כבוד לכול מה יהיה ערכם של ההסכמים הבאים, אם נתחיל את הפרק הבא בתהליך השלום על-ידי הפרת הסכמים או התעלמות מהם. מי לידנו יתקע, שלא יבואו ביום מן הימים ויתבעו מאתנו ויתורים נוספים בטענה שהשתנו הזמנים וגם על אלה האחרתים אבר כלח.

אדוני הישכיראש, קווי-היסוד של הממשלה מבטאים נאמנה את ההסכמה הלאומית על הסדרי השלום, ואני נחוש בדעתי לרכוב בהם עד תום כהונתה של הממשלה הזאת. נאמר בהם, ואני מצטט, ש"הממשלה תוסיף להעמיד את שאיפת השלום בראש דאגתה, תפעל להמשך תהליך השלום על-פי המסגרת שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד, ותקרא לירדן לפתוח במשא-ומתן לשלום". במשא-ומתן תשקול הממשלה כל

במהלך הדיונים הארוכים והמקיפים שקיימנו עם ראשי השלטון בארצות-הברית וכתוצאה מן ההתייעצויות והבדיקות שעשינו בעצמנו התחזקנו בדעתנו שהעקרונות שהצגנו מהווים פתרון סביר והוגן לבעיה, שלב המעבר, דהיינו האוטונומיה, נעשה היום עוד יותר חיוני, ישראל לא תיכנע ולא תתכופף, יש שהיה כאשר הגה והציג אותו לראשונה ראש הממשלה דאז, מר מנחם בגין.

אני פונה לגורמים האחראים והשקולים שבין ערביי יהודה, שומרון וחבל-עזה: גורלכם בידכם. אם תיכנעו ללחצם של סוכני אש"ף, תמיטו סבל ואובדן תקווה, על האוכלוסייה שלכם. אל תלכו שולל אחרי הקיצונים, המספרים לכם שהנהגה ישראלית מתכננת ונכנעת. ישראל לא תיכנע ולא תתכופף, יש לה הכוח והרצון לדבא כל מי שירש ידו נגדה, נגזר עליכם ועלינו לחיות יחד-בארץ הזאת, אם תרצו, אפשר להגיע למימם של רווחה, של כבוד הדדי ושל דו-קיום; ואם לא תרצו, האחריות לסבל ולכאב שייגרמו לאוכלוסייה שלכם תיפול עליכם.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה מציע להם בעצם המשך הכיבוש.

ראש הממשלה י' שמיר:

ולאזרחים הערבים במדינה נאמר היום: אל תיגררו אחרי מסיחים ומדיחים, הרתיעו מתוככם את מבעירי האש הזרה ושמרו על השלום. אין כעם ישראל, עם הרוצה ומוכן לחיות בשלום עם כל המדברים אותו שלום.

אדוני היושבים, ראש, בשיחות שקיימנו עם ראשי השלטון בארצות-הברית סקרנו את מערכת היחסים בין שתי המדינות בכל התחומים. שני הצדדים הביעו סיפוק מעומק הידידות ושיתוף הפעולה הקיימים. הנשיא ריגן ציין במיוחד את תרומתו וחמיכתו בכינון מערכת שיתוף הפעולה האסטרטגית ובחתימת ההסכם להקמת אזור סחר חופשי בין ישראל לארצות-הברית. גם הנשיא וגם מזכיר המדינה הדגישו, שהברית בין ישראל לארצות-הברית אינה ניתנת לערעור, גם אם יש בינינו חילוקי דעות על הדרך לקידום תהליך השלום. נאה ויאה שעל כך תושחת מערכת יחסינו עם ארצות-הברית, ואנחנו נשקוד על קיומה ופיתוחה על יסודות אלה גם בעתיד.

טרם חלה ההתקדמות המיוחלת כיחסינו עם בריט-המועצות. אנחנו קיוונו שהשינויים המתחוללים ברוסיה יביאו בעקבותיהם גם שינוי לטובה בהתייחסותה של מדינה גדולה זו לעם היהודי ולמדינתו, אך, לצערנו, עד עתה נכזבה תקוותנו. אין שינוי בנישחתה של ממשלת בריט-המועצות, הן כלפי היחסים עם ישראל והן כלפי מתן רשות ליהודי בריט-המועצות לעלות לישראל. אין שום הצרקה להמשכת יחס הניכור הזה, ועל יכן לא נרפה מאמצינו לשכנע את ממשלת בריט-המועצות לשנות את מדיניותה, לחדש את היחסים הדיפלומטיים בינינו לכינה ולפתוח את שעריה בפני היהודים הרוצים לחזור למולדתם.

נזכרו ונזכיר באהבה, בשכתנו בביתנו ליד שולחן ה"סדר", את כל אחינו ואחיותינו בארצות המצוקה, בבריט-המועצות, בסוריה, באירן, בעירק, בחימן ובאחיפויה, ונתפלל לשובם למולדת.

אדוני היושבים, במרוח התיכון מתנהלת מלחמה שמידת אכזריותה חייבת לקומם כל מי שנולד בצלם. לאחרונה התפרסמו ידיעות מועזות על שימוש בנשק כימי נגד אוכלוסייה אזרחית ועל רצח אלפי כורדים בידי עירק בנשק זה.

היו"ר ש' הלל:

סליחה, אדוני ראש הממשלה, אני מבקש להזכיר לחברי הכנסת, כי אין נוהגים להפריע לראש הממשלה כאשר הוא מציג את דבריו מעל במת הכנסת.

ראש הממשלה י' שמיר:

אנו ממשיכים לנהל את חיינו בדרך הנורמלית, גם תושבי יהודה, שומרון ועזה היהודים — ואליהם שלוחה ברכת חזק ואמן — מנהלים את אורח חייהם כרגיל, על אף הקשיים והמכשולים.

אך בחוץ-לארץ יצרו התמונות והתיאורים על המתרחש באזורים אלה רושם קשה-במיוחד, וכתוצאה מכך התעוררו גורמים שונים בקהילה הבין-לאומית מי לגנות, מי להטיף ומי להציע לנו לברוח מהמציאות. לא קיבלנו מאיש הצעה מעשית כלשהי, שחשים קץ להתפרעויות בלי לתת פרס למפגינים ולמסיתים וכלי לפגוע בסיוכיים של קידום הסדר שלום על אף גילויי השנאה והאלימות.

על רקע זה חידשה ארצות-הברית את המאמצים לחיפוש נוסחה שתאפשר התחלת משא-ומתן להסדר של שלום. אנו סבורים שאם יש סיכוי לפריצת דרך ואם יש רצון מינימלי בצד הערבי להגיע לשלום-אמת עמו, הרי ארצות-הברית יכולה למצות אותם ולממשם, כיוון שחיסיה עם רוב מדינות האזור הם קרובים וידידותיים. ארצות-הברית נהנית מאמון הצדדים, כעבר הוכח שכאשר ארצות-הברית ממלאת תפקיד של מפשר, מתוון ומגשר על הפער, יש סיכוי שהיא תצליח לקרב הסכם בין הצדדים. אך כל ניסיון להמציא תחליף למשא-ומתן ישיר דו-צדדי, הן על-ידי ועידה בין-לאומית והן על-ידי תוכניות המתעלמות מצורכי כיטמונו ועתידתו, אינו יכול להצליח.

את הדברים האלה הבהרנו לנשיא ריגן ולמזכיר שולץ, שהוכיחו את ידידותם לישראל, במעשים ובמלים, ולא פעם אחת. כמו כן הצגנו את הרעיונות שלנו להסדר הסכסוך בדרכי שלום, והדגשנו שאח פריטיו חייבים להשאיר למשא-ומתן ישיר וחופשי בין הצדדים.

ואלה העקרונות שהצגנו: אנו מוכנים להסכים, לנוכחותן הטקטית של שתי מעצמות-העל בפתיחת משא-ומתן ישיר לשלום בין הצדדים, על-פי הצעתו של מר שולץ מאוקטובר אשתקד, להסכמה זו נלוו או תנאים מסוימים מצדנו. המשא-ומתן יתנהל בין ישראל לבין משלחת ירדנית פלשתינית, ללא התערבות מבחוץ בתוכן המשא-ומתן. החברים הערבים-הפלשתינים צריכים להיות מקובלים על הצדדים למשא-ומתן, לא ננהל משא-ומתן עם אש"ף, במישורן או בעקיפין.

ברצוני להעיר בהקשר זה שאנחנו מתייחסים בחומרה רבה לניסיונות אמריקניים ליצור מגעים עם אנשי אש"ף, חברי המל"פ — המועצה הלאומית הפלשתינית — הם חברי אש"ף לכל-רבר. המועצה הזאת היא הגוף העליון של ארגוני הטרור, והוא שיצר את האמנה הלאומית הפלשתינית הידועה לשמצה והוא הקובע את מדיניותם של ארגוני הטרור.

מטרת המשא-ומתן היא חוזה שלום עם ירדן והסדר בעייתם של ערביי ארץ-ישראל. עמדתה של ישראל תהבסס על הסכמי קמפ-דייוויד. הווי אומר, הסכם על כינון האוטונומיה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה כשלב מעבר, ולאחר יישום שלב המעבר ינהל משא-ומתן על מעמד הקבע של האזורים הללו. ישראל תגיש הצעה לשיקום הפליטים הערבים באזורי יהודה, שומרון ועזה, שימומן על-ידי קרן בין-לאומית למטרה זאת.

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בושינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית: הצעה לסדר —

הקמת המדינה לפני 40 שנה. על אף מכשולים וסכנות, מלחמות ופגיעות, צעד עם ישראל בבטחה אל עתידו, אל עידן הפדות, הישועה, הביטחון, היצירה והשלום. לנגד עינינו מתרחשת נבואתו של מיכה: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

ומכנסת ישראל תצא הקריאה לכל עם ישראל בארץ-ישראל ובארצות הפזורה: חג חירות כשר ושמה. חזק, חזק ונתחזק.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לראש הממשלה על דבריו.

הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

מיכאל רייסר (יו"ר ועדת הכנסת):
אין לי הודעה.

מחזירה עוד יותר העובדה שהעולם התרבותי מסתכל בשוויון נפש על הזוועות הללו ואינו נוקף אצבע כדי לשים להן קץ.

אדוני היושב-ראש, בתוך ימים אחדים יחגוג כל בית ישראל את חג החירות. ימים ספורים לאחר מכן נציין כולנו את יום העצמאות ה-40 למדינת ישראל. אנו נכנסים אפוא לשני חגים של התרוממות רוח, שבהם מועלה זכר יציאת מצרים שהיתה לפני אלפי שנים וחידוש קוממיות עם ישראל במולדתו בימינו אלה.

אנו קוראים לכל בית ישראל ולכל בני העם היהודי בכל תפוצותיו לחגוג עמנו את ימי החג והשמחה. דווקא משום שיש כאלה החותרים להשביח את חגיגנו ולפגוע בנו, מחובתנו להרים על נס את הנסים שאירעו לישראל ולחגוג את חגיגנו בביטחון ובחירוהו. עברנו ככרת דרך ארוכה ומרשימה מאז

ב. הצעה לסדר

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת יוסי שריד: אין לי ספק שכל חברי הבית מאוחדים ברגשות הזעם, התרעומת והדאגה נוכח מעשה זה. אבל אין לנו אפשרות להעלות את הנושא לדיון. יש פרוצדורה מסוימת להעלאת נושאים כימי הפגרה. ראש הממשלה השמיע את דברו, ואני בטוח שגם יתר חברי הכנסת ישמיעו את דברם בעניין זה במסגרת נאויהם. לפיכך, אנו עוברים לדיון.

גאולה כהן (התחיה):

אני מבקשת להציע הצעה לסדר.

היו"ר ש' הלל:

אין עוד הצעות לסדר. סיימנו את הגשת הצעות לסדר.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מזכיר לך שקראתי אותך לסדר פעם ראשונה, ואנחנו עוד בתחילת היום. אני מבקש לא להפריע ליושב-ראש, אם את רוצה לדבר — הצביעי, ואם אתן לך רשות — תדברי.

גאולה כהן (התחיה):

כבר דיברתי.

היו"ר ש' הלל:

כבר דיברת? — תורה רבה.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת יוסי שריד ביקש הצעה לסדר.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, לפני כעשרה ימים, ב-17 במרס, התחולל בכורדיסטן העירקית, בחבל סולמניה, בעיירה חלבדזיה, אחד ממעשי הזוועה הברבריים שמעוררים בלב כל אדם כן-תרבות פלצות זעם אין קץ. עירק עשתה שימוש בנשק כימי קטלני, האסור באיסור חמור בכל האמנות — — —

שרה דורון (הליכוד):

מה זה, הצעה לסדר?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת שולמית אלוני.

אני אבקש להמשיך ולסוים את ההצעה לסדר, ותאמר מה הצעתך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — עירק עשתה שימוש בנשק כימי קטלני, האסור באיסור חמור בכל האמנות והחוקים הבין-לאומיים, וגרמה למותם של 5,000 אזרחים, אנשים, נשים וטף. המין האנושי יזכור את היום המר והנמהר הזה, 17 במרס 1988, כאחד הימים הנוראים בתולדותיו.

אני פונה לכנסת להעלות את הנושא על סדר-יומה.

אני פונה לכל חברי הבית מכל המפלגות להתאחד היום בהוקעה נמרצת של ההפצעות הכימיות. נוקיע פה אחד את מעשה הנבלה של העירקים, נקרא יחד לקהילייה הבין-לאומית הנאורה להטיל חרם צבאי וכלכלי על עירק, עד אשר תשוב בה באופן רשמי ומוחלט מדרך הלוחמה הכימית.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר ש' הלל:

תורה לחבר הכנסת יוסי שריד.

ג. סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני,

הקונגרס והקהילה היהודית

אנחנו חוגגים השנה 40 שנה למדינת ישראל, ועל עם ישראל נאמר דבר קשה; אני אומר אותו עכשיו על שני העמים, גם עלינו וגם על העם הפלשתיני: ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עמים תועי לבב הם; אילו קולות משמיעים עכשיו הפלשתינים? מה הם קולות השחץ האלה, קולות הרהב האלה? הם כבר שבים ומדברים על כל ארץ ישראל, הם כבר שבים ומודיעים מי יהודי ישראל הם ישאירו ומי יגורשו מכאן, ואין מדובר רק במחמוד דרוויש.

אתה קורא את הדברים האלה ואומר: מה קורה לעם האומלל הזה? הוא מחמיץ את ההזדמנות בכל צומת של הכרעה. מה הם הדברים האלה? הם יחיו כאן במקומו? אנחנו הרי לא רוצים לחיות כאן במקומם. אנחנו רוצים לחיות אתם, לצדם.

אבל, כשהם משמיעים את הקולות האלה —

גאולה כהן (התחיה):

זה גם מלמטה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

חברת הכנסת גאולה כהן, בינך וביני יש ברית של קיצונים, ברית של אלה שמונעים שלום ומונעים הסכם.

קריאה:

ברית דמים.

היור"ש הלל:

חברי הכנסת, אני רוצה להזכיר לכם, נא לכבד את זמנו של הנואם, כל אחד יגיד את דברו כשקיבל את רשות הדיבור כפי שרשום. נסו שלא להפריע.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

כמצב זה, כשברור שמשני הצדדים יש כוחות שמונעים שלום, אני מוכרח לומר, שיש לי טענה קשה כלפי העם הפלשתיני, אינני שומע בתוכו את אותם קולות, הנשמעים ככל זאת בארץ הזאת, במחצית העם או, אף ביותר ממחציתו, המוכן ללכת לפשרה. אינני מעמיד שרויין מכני, אני יודע שיש הברל, ואני גם מביא בחשבון שאנחנו יושבים לבטח על אדמתנו, במדינתנו העצמאית. המעט הזה מגיע לכל עם. זכות ההגדרה העצמית היא זכות טבעית של כל עם; אולם ההכרה בזכות הזאת היא אקט פוליטי.

לכן, אנחנו תובעים שהכרה שלנו בזכותם תהיה מותנית בהכרה שלהם בזכותנו, ולא נותר על התנאי הזה.

אמרתי כלבי: נבוא היום לכנסת, ראש הממשלה חזר ממסע ארוך, דיבר עם רבים וממעט את דבריהם. אבל, מה אתה אומר לי כאן, אדוני ראש הממשלה? אתה: מטיף מוסר לאמריקנים, שדיברו עם שני אורחים אמריקניים-פלשתינים, שהם חברים במועצה הלאומית הפלשתינית, עם מי עליהם לדבר, אם לא אתם? כרי שההסכם המיוחל יחייב את הצד השני, צריך שמי שיחתום טעמו על ההסכם הזה יהיה אדם המוסיף על שולחיו. עם מי הם ידברו? עם פלשתינים נחמדים? צריך לדבר עם מי שאמון על שולחיו. יש להבין, שהעם הפלשתיני הוא היחידי שיכול לקבוע את שליחו, והם לא צריכים למצוא חן בעינינו. האם אנחנו נבחר את אויבינו? הרי אנחנו שרויים היום במציאות, שבה אנחנו כוחרים בקושי את ידינו — אז את אויבינו נבחר?

היור"ש הלל:

חברי הכנסת, אנו עוכרים לדיון בסקירת ראש הממשלה. ועדת הכנסת הקצתה שתיים לדיון. אנחנו נקפיד על לוח הזמנים.

אני רוצה לציין שכמה סיעות לא רשמו את דובריהן. אם יגיע תורן — אנחנו נפסח עליהן, והן לא תקבלנה רשות דיבור לאחר מכן.

רשות הדיבור לחברת הכנסת אלעזר גרנות, ואחריו — לחבר הכנסת יורם אריוור.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, למה כונסנו היום? — אמרת כלבי: בשורה יש לראש הממשלה, בשורת חג. יש לו משהו לומר לנו, יש לו דבר, לאומרגם לעם כאמצעות הכנסת, מעל הדוכן הזה, כדי לעשות את חגו שמח יותר.

מה שמענו? — שמענו את קול הטפיס השבטי הקרום: עומדים עלינו לכלותנו, הבה נתאחדה, צריך להתאחד. הפחדה ואיחוד. כשם מי מדבר ראש הממשלה? — הוא טובע מאחזנו את האחרות הזאת כשם חיילי צה"ל הנמצאים היום בשטחים:

אדוני ראש הממשלה, אתם האחרונים שיכולים לדבר בשמם של החיילים הנמצאים בשטחים. בשורה רצית להביא להם? — הכא להם בשורה, שהם אינם צריכים להמשיך ולהיות עוד במקום ההוא, שבו אינם רוצים להימצא, במקום ההוא שבו הם עושים דברים בניגוד לרצונם ובניגוד למצפונם. על-פי ציוניה של הממשלה הזאת, איו בשורה הבאת להם לפסח? דיבור ריק על אחדות? אחדות בקרב. מי? בין מי שוחחיים לשלום לבין מי שמקבעים את המלחמה ואת האיבה ואת הדם השפוך?

אבל הכול נובע מעניין אחד, שהוא העניין העיקרי. אתם חמדי מנסים לחזק אותנו למקום, שבו יש לנו כניכול איזה פקפוק על זכותנו על ארץ ישראל, ואתם יודעים שאינכם דוברים אמת. אנחנו בטוחים בזכותו של העם היהודי על ארץ הזאת כולה; זוהי זכות היסטורית, זכות מוסרית וזכות המצוקה, אך לא על זה הוויכוח. הוויכוח הוא על כך, שאנחנו מכירים בכך, שהארץ הזאת היא גם מולדתו של עם אחר. גם הוא ישב כאן. גם הוא הוליד, כאן ילדים, גם הוא קבר את אבותיו, נטע כרמים ובצר, וזע שדות וקצר, והארץ הזאת, על-פי טעמו ועל-פי הגשותיו, היא גם מולדתו. זהו מצב ייחודי בעולם כולו. אין עוד שני עמים המחזיקים באותה חלקת ארץ, ואין להם אלטרנטיבה אחרת, גם לפלשתינים אין אלטרנטיבה אחרת, לא רק לנו.

כששני עמים מחזיקים באותה חלקת ארץ ותובעים לעצמם את כולה, יש ברירה בין שתי אפשרויות כלבד: בין מלחמת חורמה לבין פשרה. פשרה היא מלה אצילית, מלה אנושית. — אי אפשר לחיות ללא פשרה, והנה, אתם עושים את המלה הזאת למלה מגונה, למלה של בגידה.

נכון, יש לישראל סיבות טובות לדרוג לכן, ושכל פשרה תבטיח את זכויותיה, וכראש ובראשונה את ביטחונה לדרורו. לכן מותר לישראל, ויתירה מזאת היא חייבת לעמוד במשא ומתן על עיקרים חיוניים לביטחונה, והיא צריכה לעמוד על כך, שכל הסכם שייחכם וכל גבול שייקבע יהיו סופיים. אני אומר זאת היום בעיקר לנוכח הכוחות הרבנשיסטיים, שכבר מתחילים להתקדם כשני העמים.

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

על התנאים האלה. אם כן, ערב פסח השנה השאלה איננה "מה נשתנה" אלא מי נשתנה. וכך הם שכרו בעצמם את העקרונות שהם דגלו בהם, וההמרה עצמה מוקת, אבל אינני יכול להבין מנין ההתלהבות לשמש מסיסין בין-לאומי לדת החדשה.

חבר הכנסת אבן כתב ספר על דיפלומטיה, אבל תרומתו הייחודית לדיפלומטיה היא בחקדים שהוא יצר. כאשר נסע לארצות-הברית להחליש את ראש הממשלה, "לאזן", בלשונו, כאילו שם נמצא הקבינט המאוחד.

עוד חידוש בדיפלומטיה: מפלגה הנמצאת בממשלה פועלת נגד קיום משאומתן ישרי מידי עם ממשלתה, והמפלגה — ואין צורך לנקוב בשמה — פועלת גם נגד קיום ההתייבבות בין-לאומיות שינתנו למדינתה בקמפ-דייוויד. אם כן, זה לא רק לחץ עצמי, אלא גם פנייה לזולת שילחץ עלינו, כאילו ישראל חייבת להיכנס למשאומתן מתוך חולשה.

"הגיוניורק טיימס", שאיננו חשוד בחמיכה דווקא בליכוד, הבין את ביקורת ראש הממשלה על תוכנית-שולץ והמליץ לפני שבוע על תיקון התוכנית. לא הכול בארצות-הברית מרוצים ממעמדה של ברית-המועצות כוועידה. ארצות-הברית היא מעצמת-על, אבל בישראל קמו לנו גיבורים שכאלה שאינם חוששים ממה שחוששים ממנו בארצות-הברית. יפה להיות גיבור, בלי ספק, אבל לא יפה להיות גיבור כסיל.

אם כן, עקרונות כבר אין, אבל גם מהטקטיקה כבר לא נותר דבר. לפי תוכנית-שולץ יכולים משתתפי הוועידה לבקש חוות דעת של המעצמות, אבל הוועידה, אדוני היושבים-ראש, לא תהיה סימפוזיון אקדמי. כאשר תבקש שם חוות דעת, תוכל הכנסת להצביע ולהוריד מסדר-היום שם לא את השאלה ולא את התשובה. מבטיחים לנו שלא יפעילו לחצים, כלומר, קנה הרובה יהיה מכונן נגדנו. הכדור כבר יהיה בקנה בזמן הוועידה, אבל הרובה לא יירה. כך אפשר לנהל משאומתן, מול קנה רובה טעון?

הסכם קמפ-דייוויד לא נזכר במסמך שולץ. לוח הזמנים שלו מופר. המשאומתן על הסדר הקבע יתחיל בתוך שבועים חודשים מפתחת המשאומתן על הסדר הביניים. אם כן, אפילו מבחינת עמדת-המעריך, שאיננו מסכים לעמדת ארצות-הברית מבחינה טרטרוריאליה, כבר יהיה הכדור בקנה, ומיה התקווה שהרובה לא יירה? מי מבטיח לנו שלא יהיו לחצים בזמן הוועידה? ועל זה יש תשובה: "שולץ מבטיח". שולץ הוא ירד, אבל את ההתייבבות קמפ-דייוויד שולץ עצמו איננו מקיים. עכשיו הוא נפגש עם חברי אש"ף. איזה ערך יהיה להתחייבויות של שולץ מהיום בעוד שלושת רבעי שנה, כששולץ כבר לא יהיה שם חרף, אבל ועידה בין-לאומית כן תהיה? ומה יהיה אם במהלך הוועידה תאמר ארצות-הברית שתי מלים: "שלום עכשיו", אבל בלי תנאי ביטחון לישראל? ייקחו את הססמה "שלום עכשיו" ויגידו: אין תנאי הביטחון — לא אלה שהליכוד רוצה ולא אלה שהמעריך רוצה.

אם כן, מה מציעים? אינני טוען שהעולם כולו נגדנו, אבל למה לנו לחפש את כל ה"נגדנו" ולהושיב אותם יחד בוועידה בין-לאומית, שהיא עצרת אום? וזאת? ושם יחשירו לפי הקיצוני ביותר. למה לי לצטט קיצונים? ציטט אותם חבר הכנסת גרנות. אני אצטט את מי שקריו "מתון". חוסיין קרא בשבוע שעבר ל"התקוממות עכשיו", לא ל"שלום עכשיו". הוא אמר בוועידה האסלאמית, שאש"ף הוא "הנציג הלגיטימי הכלעדי של העם הפלשתיני". שר החוץ אמר לעומתו, שחוסיין אמר "לא" לאש"ף, כאילו לחוסיין אין משרד חוץ משלו

כן, אנחנו חיים בעולם צבוע, בעולם השותק מול רצח; עולם, שבצביעותו מאבד יותר ויותר את זכותו להטיף לנו מוסר. ואני חרד על כך, כי אנחנו זקוקים למוסר, לא ללחץ. מעולם לא אמרנו מלה אחת המזמינה לחץ מהחוץ. אנחנו מגנים כל קריאה שכזאת. היא לא מוסרית, קונטרד-פרודוקטיבית, לא יעילה, מפני שיהיה בה בדיוק מה שיאחד מול כל פתרון. אנחנו לא זקוקים ללחץ אלא למעורבות של מעצמות שיכולות לסייע. שימשנו שנים רבות זירת מאבק ביניהן. הן יכולות להתלכד למעשה של סיוע לשלום צודק והגון.

באחי וקיווייתי, שתאמר מלה אחת של כשורה לעם, לאזור הזה ולידינו — ועדיין יש לנו ידידים בעולם, אבל, מה נצפה לשאר-רוח? ממי נצפה לשאר-רוח?

ערב פסח היום, והעם הזה הולך בחושך הקניונים, ואין לו אפילו פיסת ריקע קטנה של תקוות חירות. וזאת המדיניות שלכם: להפוך אותנו לקטני רוח, קטנים כל כך, שכבר אי-אפשר לשכור אותנו. זאת היא דרך ההתנגנות של מדינת ישראל — להיעשות כל כך קטנים עד שיהיה קשה לשכור אותנו. והרום עוז הספר, וזהו האור לגויים.

אדוני ראש הממשלה, אינני יודע את פסחו של מי עשית שמח יותר; האם את פסחם של מי שמצפים לכשורה של שלום ומוכנים ללכת לקראת מהלך של שלום? זהו מהלך פתלתל ומעוקל, יהיו בו עליות ומורדות וגם רגיעים של ייאוש, אבל זהו מהלך שאי-אפשר לוותר עליו. למהלך הזה לא הוספת כנאומך היום אפילו מילימטר אחד קדימה. הוכחת לנו פעם נוספת, שהחומה של אטימות הלב וההתעקשות ללא פשרה עדיין גבוהה, וצריך ללכד את כל הכוחות בעלי חזון השלום בעם הזה, כדי להיאבק בחומה הזאת ולהביקע אותה למען ישראל. למען נצח ישראל.

היורד שי הלל:

תודה לחבר הכנסת גרנות. רשות הדיבור לחבר הכנסת יורם ארידור, ואחריו — לחבר הכנסת עוזי ברעם.

יורם ארידור (הליכוד):

אדוני היושבים-ראש, כנסת נכבדה, אומר היום משהו על עקרונות, על טקטיקה ועל תכסיסנות. מובן, שבשיטה החדשה שנוקטים הערבים יש שינוי טקטיקה, אבל לא שינוי במטרות.

זריקת האבנים נעשית, לרברי שר הביטחון, בכוונה להכניענו. אפשר להוסיף שיש באבנים האלה הטרדה, אבל אין בהם כוח אלא חולשה. אילו היה לערבים די כוח להכניענו, הם לא היו מטילים אבנים אלא משגרים טילים. אבל העובדה שהערבים שינו במדיה מסוימת טקטיקה אינה צריכה לשנות את העקרונות שלנו. ובעניין הוועידה הבין-לאומית, לצעורי גברה אצל המערך הטקטיקה על העקרונות. הווי אומר, במשאומתן על תהליך המשאומתן שכר המערך את עמדותיו שלו, והאבנים שכרו גם את מה שנתר ממנו.

בעבר התנגד שר החוץ לכל ועידה בין-לאומית וראה בה תוכנית להכנת ישראל, וזו הוא צדק. אחר-כך הוא העמיד תנאים, ובהם התנאי שלפיו ברית-המועצות לא תוכל להשתתף בוועידה אם לא תחדש את יחסיה עם ישראל ותתיר הגירה יהודית משם לארץ. שר החוץ האמריקני יותר על התנאים האלה. גם שר החוץ הישראלי.

שר הביטחון אמר לפני שנה: "התנאי להשתתפות ברית-המועצות הוא פתיחת שעריה ליהודים וכינון יחסים דיפלומטיים עם ישראל". בעקבות שר החוץ יותר שר הביטחון

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

שיפרש אותו. באותו נאום אמר חוסיין: "צריך שההתקוממות תישא פרי". קחו את זה יחד: נציגות אש"ף והצלחת ההתקוממות — והקבלו מדינה פלשתינית.

מי שזה לא היה ברור לו יכול לקרוא גם בריאיון שנתן חוסיין ל"ידר שפיגל" לפני חודשים דברים אלה: "השטחים הכבושים היו הבעיה האחרונה שלנו". שאלה: "אולי אתה רק רוצה לקבל את השטחים שלך בחזרה?" תשובה: "לא. אופציה זו הייתה תמיד הבחירה האחרונה שלנו. אנחנו רוצים לעזור לאנשים בשטחים הכבושים לממש את זכותם להגדרה עצמית. העם זכאי לבחור את מי שהוא רוצה". שאלה: "ככלות הכול אתה ממשיך לתת לפלשתינים מאזורים אלה דרכונים ירדניים?". תשובה: "זאת אנו עושים רק כדי לעזור". היה להם אפוא, לדעת חוסיין, דרכון אחר, לא ירדני-פלשתיני, כלומר דרכון של מדינה אש"פית.

יש ויכוח שלנו עם ארצות-הברית על הסדר הקבע. יש ויכוח של המערך. שולץ מכיר בוויכוח הצפוני. לכן הוא כבר אומר היום שהגדה, בלשוננו, איננה נכס אסטרטגי. נו, נקרא לגדה הנודרת, כיום הנודרת היא, כידוע, נכס אסטרטגי. אבל הרי אין סיכוי להשיג שלום בוועידה כזאת שבה חוסיין יתיישר — לפי עמדותיו שלו הוא יתיישר. ועוד בינאר אמר שר הביטחון, כי אי אפשר להגיע להסכם עם חוסיין מפני שחוסיין תוכנע את ירושלים.

אינני טוען שאין הסבר רציונלי לכך שהמערך שכר את הטקטיקה ושכר את העקרונות. יש לזה הסבר רציונלי. מכרחים לחפש אותו. מדוע הוועידה הזאת בוערת להם, תוך יתרון על עמדותיהם עכשיו? כמובן, צריך להראות שהליכוך, בכיכול, מכשיל את השלום, ואז ראש הממשלה הופך, בלשונם, לשותף או לרוצח תהליך השלום. ראש הממשלה הרוצה משאומותן ישיר הוא רוצח תהליך השלום. חוסיין שקורא להתקוממות ולהצלחתה הוא בעד תהליך השלום.

רוצים להראות שהליכוך מכשיל את השלום. זה בדיוק היה החרגיל של ועידת ג'ינבה ב-1973. גם אז הבטיח המערך לפני בחירות שלום באמצעות ועידה, ולשווא. אמרתי קודם שאין עקרונות. גם טקטיקה כבר אין. מה שיש הוא מדיניות בחירות בענייני חוץ, תכנסנות כמו לפני 15 שנה.

אבל למה לחזור רק 15 שנה אחורה? ובדוק מה היה לפני 50 שנה. ב-1938 חזר ראש ממשלת צרפת — לא אדבר היים על צ'מברליין, אדבר על דלדייה, אדוארד דלדייה — לפריס לאחר שנכנע במינכן, ואת פניו קידמו המונים מריעים. יהושטים, אילו ירעו למה הם מריעים? — אלה היו רבירי של דלדייה לעוזרו. וההיסטוריה רשמה את דבריו בספרו של שירר על הרפובליקה השלישית. זאת היתה גם תחילת הטון של הפופולריקה ההיא. לדלדייה היה כן עם עצמו, אבל הוא לא הנהיג כן עם עמו והעדיף המונים מריעים לשלום מדומה.

ראש הממשלה שלנו איננו דלדייה והוא לא הביא לנו מווינגטון שלום מרומה, ווינגטון 1988 לא היתה מינכן 1938, ועל כך ראוי ראש הממשלה לברכה. לא קל היה לו לשמוע אזרהה בנוסח: "מי שיאמר לא יצטרך להשיב לעמו", דוברי הנשיא רייגן. כלשכת שר החוץ הודיעו, שהם מרוצים מדברי הנשיא. ממש כרזה מבפנים על הלחץ הגלוי למחצה. אבל אל יזדרזו לשמוח במשרד החוץ. מי שיאמר "כן" גם הוא צריך להשיב לעמו. ואולי גם אנונו צריכים להשיב לארצות-הברית.

שולץ הוא ידיד. הוא בא הנה ערב בחירות; לא רק ערב בחירות, גם ערב בחירות, אבל ערב חג החירות. מותר יהיה לנו

לברך את שר החוץ האמריקני, כשיכוא, כבוכת ברוך הבא. אבל מותר לנו להוסיף גם את הדברים האלה: 3 מיליוני אנשים חמושים בנשק הקרוש של החירות, ובמדינה כזו שלנו הם בלתי מנוצחים על-ידי שום כוח שאויבינו יכולים לשלוט נגדנו. גברתי היושבת-ראש, אין אלה דברי. אלה הם דבריו של לוחם החירות האמריקני פטריק הנרי, שנשא את 1775 נאום היסטורי שהסתיים במלים: תנו לי חירות או תנו לי מוות. תודה.

היו"ר ח' גרוסקין:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עחי כרעם, ואחריו — לחבר הכנסת יוסף בורג.

עוזי כרעם (המערך):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, האזנתי והקשבתי היטב לנאומו של חבר הכנסת יורם ארידור. לא יכולתי להימלט מן המחשבה — מה הוא רוצה? ולא הכנתי לחלוטין. הבנתי חלק משוכלי הדברים שאותם אין הוא רוצה, אבל, בכל אופן, חבר הכנסת, שר לשעבר, איש בעל מעמד במפלגתו, עומד בפני כנסת ישראל כימים כל כך קשים, גם מבחינה מדינית וגם מבחינה ביטחונית, ומחזק את כל הטענות של המחנה שנגדו הוא לוחם: מודה שאין לכם תוכנית, ושהדרך היחידה שלכם להתמודדות עם הבעיה היא הפחדת העם והבהלתו.

אדוני ראש הממשלה, הוויכוח בישראל איננו מי רוצה שלום באורח ערטילאי או על-ידי תשלום מס שפתיים. הוויכוח הוא על השלום כנכס לאומי, אסטרטגי וביטחוני, או נטל שיש להימלט ממנו.

אדוני ראש הממשלה, גם היום אמרת, שתוכנית שולץ לא היתה באה לעולם, ודאי לא בעיתוי זה, לולא המהומות כשטחים, אם כן, לדעתך מהמטרד הנורא הזה יכולנו להיפטר, ואנו אשמים שהוא בא עלינו, אני שואל, אדוני ראש הממשלה — ואתה ראש הממשלה שלי ושל כלוננו — מדוע החשש מדוע הפחד, מדוע הבהלה? לדעתנו, אין זאת בשל הוועידה הבין-לאומית, שלגביה סוכמה עם ארצות-הברית נוסחה משותפת, ולפיה היא לא תכפה בשום מקרה פתרון, וככל מקרה אין לה ערך משפטי גדול יותר מלישיבה של מועצת הביטחון, שבה יגמרו אומר המעצמות לכפות פתרון, אי-הסכמה לתהליך השלום. היא אי-הסכמה לאפשרות של שלום שיצריך פשרה או טריטוריאלית או פונקציונלית.

צריך לומר את האמת: גם אילו תאמה הוועידה הבין-לאומית את כל הפרמטרים שאתה מאמין בהם ואפשרה משאומתן ישיר — אתה אינך רוצה משאומתן ישיר, כי אתה לא מוכן להגיע לפשרה על שטחי יהודה ושומרון.

אין מקום להתווכח עם האחראים למחול של הקמת התנחלויות בלב אזורים ערביים צפופים, שהם אזורי הפשרה האמיתית לעת שלום. אבל יש מקום להחריע, ניתן לטמון ראש בחול ולדבר רק על דיכור המהומות, אבל ברור שמי שעניו בראשו חייב, לראות שיתכן פתרון מדיני בלבד; פתרון מדיני שימנע את ההתפתחות הדמוגרפית הבלתי נמנעת — אובדן הרוכ היהודי; פתרון מדיני שיאפשר לעם הפלשתיני למצוא פתרון לבעייתו במסגרת ירדנית-פלשתינית; פתרון מדיני שיתן תשובה על בעיית הביטחון של מדינת ישראל ויקבע את גבולותיה.

אתם הסכמתם להחלטה 242. אי-פעם היתה 242 החלטה שטנית ונואלת. זה שנים אימצתם אותה, מכל זווית ראייה. החלטה זו אין לה פירוש לא הגיוני ולא משפטי מעבר לנוסחה של שטחים תמורת שלום.

חוברת כ"ד, ישיבה תכ"ג

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסף בורג, ואחריו — לחברת הכנסת שולמית אלוני.

יוסף בורג (הסיעה הדתית-לאומית):

גברתי הישבת-ראש, נכנסת נכבדה, כבר נאמר, שמי שאינו לומד מן ההיסטוריה נדון לחיות אותה שנית. אלה הרגשות שיש בלבי כשאני שומע על ועידה, שמה שלא ידוע עליה מרובה ומה שידוע — לא מלבב. אני פוחד, ואני מבכי את חששי, שוועידה ללא הכנה וללא נתונים ברורים וטובים הרכה יותר מאלה שיש היום יכולה להפוך לטריבוטל נגד מדינת ישראל.

אנחנו יודעים מי אמורים להיות המשתתפים — אלה הנתונים את הטון בארגון האומות המאוחדות: וכמה מלים של עידוד וחיוך קיבלנו בשנים האחרונות מארגון האומות המאוחדות או ממעצמי הביטחון שלו? לקחת אותם כשוהפים, ללכת לחתונה שבה כל השושבינים הם נגד החתן — זה נוגד את התבונה הפוליטית.

אני רוצה לומר את דברי כמי שבא מלונדון לפראג ב-15 במרס 1939 כדי להיות שותף בארגון טרנספורט של עלייה בלתי-לגלית לישראל. זה היה לאחר שבספטמבר 1938 עשו הסכם מפורסם — "שלום תמורת שטחים" — אך ההסכם לא מנע את כיבוש פראג במרס 1939. אומנם אני לא טוען שכל דבר בהיסטוריה חוזר על עצמו, אבל אני אומר שעלינו להיות זהירים מאוד מאוד בעולם ששותף כאשר רוצחים אנשים בנז, ולנו רק לא כרוז אם זה ציאניד, גז חרדל וכדומה. ייתכן שספקי הגז יישבו בוועידה, יכלו להיות — איני יודע בדיוק איזו פירמה מייצרת את הגז. האם אנחנו צריכים להזמין אותם בלי שבירנו את הדברים מראש?

הרי קיימת גם הפסיכולוגיה, הפסיכולוגיה שהניעה את נוויל צ'מברלין לומר בסוף ספטמבר 1938: how horrible, how fantastic, how incredible. שאנחנו נצטרך לחפור חפירות וללבוש על פנינו מסכות גז בשביל קונפליקט של עמים שאנחנו כלל לא מכירים. האם עזבה כבר הפסיכולוגיה הזאת את העולם? האם אינה קיימת, גם לא מעבר לאוקיינוס? האין אנו זוכרים את ה-Umbrella של צ'מברלין — אני ראייה אותה — שהבטיח ב-30 בספטמבר 1938, שהוא כיצר את השלום — שביל התקופה שלנו, והאמין בכך, והוסיף את המלים "שלום עם כבוד"?

אבל מאחורי זה יש דבר נוסף: הרי היה הקונפליקט בעניין הגרמנים באזור הסודטים בצ'כוסלובקיה. עוד ב-1938 חיבר הנליין, מנהיג הגרמנים בסודטים, תוכנית בקרלסברג, קרלובי ורי, ובה שמונה נקודות. בין הנקודות שלו — אני אגיד את זה בתרגום מגרמנית לעברית, ואחם תתרגמו לאנגלית ולערבית: של שווייץ וזכיות, אוטונומיה, שילומים, בחירה חופשית של השתייכות לאומה הגרמנית ולהשקפת עולם גרמנית, לחוג התרבות הגרמני. תוכנית זו עלתה בקנה אחד עם דרישתו של היטלר, שנוסחה כך — ואני מצטט: "צריכים לדרוש תמיד כל את הרבה, שאלעולם לא נוכל להגיע לסיפוקנו". זאת היתה התוכנית של הגרמנים הסודטים, של הנאצים: להעמיד מדי פעם בפעם דרישות חדשות, כך שלא יהיה אפשר לספק אותן.

לכן אני סקפטי מאוד בנוגע לוועידות. היתה ועידת מינכן: נכחו בה היטלר, ריבנטרופ, מוסולוני, ציאנו, צ'מברלין, דלרייה, אך הצ'כים כלל לא הוזמנו. הפעם מדובר במשהו טוב צאת יותר. בכל אופן, אני לא יכול לומר שאני מסתייג לחלוטין

אין להתחמק מן האמת, ארוני ראש הממשלה. אתה מקבל על עצמך אחריות היסטורית כדחית אפשרות לריאלוג הוגן. ומהי האלטרנטיבה? — תוכנית-בוש, תוכנית-דוקאקיס? האם יש סיכוי לממשל אמריקני אוהד יותר מן הממשל הקיים לאינטרסים האמיתיים של מדינת ישראל?

שמעתי עכשיו את חבר הכנסת יורם ארידור ואני שומע את דובריכם בוקר בוקר וערב ערב: שמעון פרס הוא בין הגורמים למצב הנוכחי. רק לפני שנתיים הוא היה ראש הממשלה, וללא יתורים אלא בתבונה הוא הביא, יחד עם ממשלתו, את מעמדה הכין-לאומי של ישראל למצב חסר תקדים כמעט. לפני שנה הוא הביא אליך טיוטת הסכם שלום. לו התעלית, ארוני ראש הממשלה, הייתם שניכם משנים את המציאות. היינו באמצעו של משא-ומתן, היתה נושבת רוח אחרת בארץ-ישראל, משני צדי "הקו הירוק", והיתה התקווה נחלת שני העמים.

אתה נוטל על עצמך אחריות היסטורית. איני מקבל את הביטוי "רוצח השלום", אבל לא מטעמים אסטניסיים. אי-אפשר לרצוח את השלום. יום יום הוא יגביר את כוחו ואת מעמדו בקרב אזרחי ישראל.

תחילת נאומך, ארוני ראש הממשלה — וזה היה בעצם הדגש העיקרי — היתה על אחדות, אחדות העם. מיפנה עורף לאחדות העם? שמעתי אותך ב"מוקד", היית סמל של אחדות. שמעתי אותך היום. היית סמל של אחדות. אבל, האם אוניך אינך קולטות מה אמרים חבריך? מה אמר השר מודעי יום יום? מה אמרים חברי הכנסת האחרים? איזה סימן של אחדות יש כאן? יש כאן סימן של פילוג, של השמצה ושל הכפשה. אם פניך לאחדות, איזה מאמץ אמיתי עשית להירכרות עם מפלגת העבודה ערב המהלך המדיני האחרון וגם היום? הדיבורים האלה הם מס שפתיים ורצון לרצות חלקים כציבור בלי לקבל את האחריות למצב שנוצר.

אני מניח, ארוני ראש הממשלה, שאתה ממתין לאיזו תשובה שלילית של מדינות ערב, ואז תאמר: אמרתי לכם. אני מציע הצעה אחרת לגמרי. אני מציע שאנחנו — ממשלת ישראל — ניתן תשובה עקרונית חיובית על יוזמת שולין, נסכם בינינו עמדה המחייבת גם, אונתנו וגם אתכם לגבי סמכויות הוועידה, לגבי אייכותל הכפייה, ואז נלך מול המעצמות ומול ארצות-הברית בנוסחה משותפת. אבל רק אם חשיבו תשובה כזאת יהיה לנו שכריר של אמון שענייכם באמת לעשיית שלום.

המהומות בשטחים דרושות, כמובן, תשובה מדינית וביטחונית. מיום ליום מתגבר בקרב ערביי השטחים המיתוס הלאומי, אורך הנשימה. את אלה, ארוני ראש הממשלה, לא נוכל לשבור רק בחוק יד. אלה עובדות פוליטיות שמי שמתעלם מהן היום שילום מחיר מחר קוצר ראייתו. יש לעמוד מול הסתה באלמות, לשמור על הסדר גם בחזק יד, אבל יש גם לראות את העובדות נכוחה. זה מאבק לאומי שאין סיכוי לאחותו אלא כהסכם מדיני שבו ישמור כל צד על האינטרסים החיוניים שלו.

אני רוצה לסיים בנושא שונה מעט, ולפנות מכאן לערביי ישראל: אתם אזרחים כמדינה דמוקרטית, ובמדינה דמוקרטית מותר להפגין ולמחות. אני קורא אליכם להפגין ב"יום האדמה" ללא אלימות, כל ביטויי האלימות ומצבי העימות יחזקו את הטוענים נגד דריקיום ושיווי זכרות לערבים. "יום אדמה" ללא אלימות — זו חייבת להיות הקריאה האמיתית של המנהיגות הערבית במדינת ישראל לערביי ישראל. תודה רבה.

יוכלו לעסוק במהרה במטרות שלשמן קמו, וככודם יתבטא בכך שהם יניחו אבני בניין ולא יהדפו אבני בליסטראות.

משפט אחרון. אני חושב שגם לאחר הכחירות הבאות יהיה צורך בהקמת ממשלת אחדות, אבל לא כ"ממשלות אחדות". לא ייתכן מצב כזה, ואם שמעתי היטב הערה אחת של חבר הכנסת עוזי כרעם, הרי ברור לי שיכולה להיות, או נכון יותר מוכרחה להיות הידברות, קודם כול בתוך הממשלה, אשר לצעדים המצעיים שאוחס יש לנקוט כדי לברר כל מה שצריך לברר. אני חושב שזה חשוב, שכן אם נמשיך בוויכוחים כאן ומעבר לים, זו תהיה טרגדיה ליהודים שיראו ממשלה משוסעת, מפוצלת בתודעתה, וזו תהיה קומדיה לגויים שיראו כי אין היהודים יכולים לחיות בשלום.

לכן, אני מציע הידברות לא רק עם שולץ אלא גם בתוככי הממשלה, למען יצירת תרבות של ממשל, כמו גם של המושלים. תודה רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת שולמית אלוני, ואחריה — לחברת הכנסת גאולה כהן.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני ראש הממשלה, על כל הנהגה לזכור שלאחר מחר יש מחתריים. הנהגה חייבת לקבוע לעצמה יעדים ואחר כך לבדוק את הדרכים שבהן ניתן להשיגם.

היום, לאחר ארבעים שנות קוממויות ישראל ותשע שנות שלום עם מצרים, עם צבא חזק כשלנו ועם מציאות כפי שאנחנו חיים בה, אני מאמינה שאנחנו יכולים לראות כמדינות בנוקס — בלגיה, הולנד, לוקסמבורג — מודל, שכן אלו מדינות שתחמו חוזה ביניהן והיום הן חיות בשלום, עם גבולות בטוחים ופריחה כלכלית. אנחנו, הפלשתינים וירדן — אם זוהי המטרה, יש לחפש דרכים להגיע אליה. אין להפחיד את הציבור אלא לעודד אותו.

היום אנחנו חזקים כפי שלא היינו מעולם, ועם זאת אנחנו שומעים פה פחדים, אימתה ופחד. כאשר שלטנו כאן הבריטים היינו מיעוט. אתה, ראש הממשלה, לא פחדת להילחם על חירות. היום אתה פוחד להיאבק על שלום, כי ייתכן שה"מחתיים" שלך אינו כשלנו. ייתכן שה"מחתיים" שלך הוא כמו זה שבחזון התנועות האיטלקיות של האיירינטה, הווי אומר, להגיע מן הפרת עד חל מצרים, לגאול כל חלק אדמה שטרם נגאל, ואז, בצד השני יש גם כן איירינטה בנוסח כזה, גם הוא רוצה לגאול כל חלק שטרם נגאל, הם רוצים לזרוק אותנו לים, ואתם — לגרש אותם למדבר, וכך אנחנו נכנסים למעין מחזה שקספירי, 'כמקום שבו יש שני עמים — ויש פה שני עמים — עליכם, בחור תלמידי ד'בוטניסקי, לדעת שהוא כתב את "קיר הברזל" מפני שהוא אמר: אנחנו צריכים להקים פה צבא ולחכות לימים שבהם נהיה רוב, עלימנט לעשות שלום, כי יש פה תנועה לאומית ערבית והיא לא תקבל אותנו בלא שנהיה חזקים. זה היה ב' 1921, כשהיו פה 60,000 יהודים ו-700,000 ערבים.

היום אנחנו רוב, אנחנו מדינה ריבונית, יש לנו צבא, יש "קיר ברזל", הצבא שלנו הוא "קיר הברזל" — ובאה השעה לבנות, כי אם לא נכיר בכך שיש פה תנועה לאומית אחרת, שאנו חיים בטרגדיה שבה צדק בצדק נע — אותם חלומות של איירינטה שלנו ושלםם עלולים להביא אותנו לסופו של מחזה שקספירי שבו כל הגיבורים מתים.

מועידה, אבל אני מסתייג מהרציה אל הוועידה בטרם הובהרו כל הדברים, וזאת עלימנט שלא יקרה לנו כל רע.

חבר הכנסת אבא אבן, אני רואה שאתה כותב בעט המבורך שלך, ואני רוצה לומר לך: בספר שלך על דיפלומטיה חדשה — ספר שכדאי לקרוא אותו — אתה כותב על שני סינדרומים, על שתי תסמונות: תסמונת אחת היא תסמונת מינכן, המראה שעל-ידי יותרים לא משיגים מאומה; התסמונת השנייה — תסמונת וייטנם, המוכיחה שגם על-ידי מלחמה והתנגדות מלחמתית אין משיגים מאומה. אם שני הסינדרומים קיימים, אתה קובע בצדק, שמה שנשאר באמצע בחור מרחב המרון הוא תחום צר ומוגבל מאוד, כזה אתה צודק, בכך שמה שנשאר — וזה האתגר לממשלת ישראל — הוא תחום צר ומוגבל מאוד, אבל אינך צודק אם אתה מצייר בצבעים קודרים מאוד, בוויכוח הפומבי כאן וגם באמריקה, את הסכנה של איזו רייטנמציצה כאן, אך משיח את הסכנה של מינכניזציה, כאן אתה לא צודק בהתייחסות לשני הדברים שאתה עצמך ציינת.

מורי ורבותי, הזמן מוגבל, ואני רוצה לומר משהו — וזה מכונן גם לחברי העומדים ימינה ממני, אם הביטוי הזה נכון: אני חושב שהאנשים מהימין ומהשמאל גם יחד, הרוצים להתעלם מהמסמך הבין-לאומי היחידי שישאל ארצות-הברית שותפות לו, מהסכם קמפ-דייוויד, עושים עוול לעניין. איפה ההיגיון? אפשר להתווכח עם המסמך שווה הרבה או לא, אבל אי אפשר להתווכח על כך למנוע חלוקה פוליטית של ממסך שאינו קיים. איפה ההיגיון בכך, שלפני שיש לנו ביד משהו מגובש יותר, נעזוב מסמך קיים — שאולי אינו מן המעולים, אבל כרגע אין לנו משהו אחר?

אני אומר: ברור שיעטרנו למצוא דרך פוליטית, בעניין מציאת הדרך, אני לא מקבל מה שאמר ירדני, חבר הכנסת עוזי כרעם, נגד ההתנחלות. אני לא גורס התנחלות באמצע הקסבה, אבל אני גרסתי וגורס התנחלות כדי למנוע חלוקה פוליטית של הארץ. לכן אני שואף יותר להבנה פונקציונלית, זה היה כשר במשך שנים רבות, גם בחוגי מפא"י, ובשבילי זה לא טרף גם היום.

ברור שיהיה משאומתן לא קל, אבל כאן אני רוצה לצטט מה שאמר בשעתו טרומן לכן-גוריון. הוא אמר: אנחנו נעשה הכול למען הוויכוח ובשביל משאומתן, אבל נעשה זאת with Israel at the table but not on the table — כלומר, שישאל תשב סביב שולחן המשאומתן, אבל לא תהיה אובייקט לניתוח השוכב על שולחן המשאומתן. אני חושב שזה הדבר הראשון שאנחנו צריכים לשאוף לו: שהמשאומתן ייערך שלא מתוך פחדים, אלא אלה ירוצחים את השלום, ולא אלה עושים את המלחמה. אנחנו במצב קריטי עד מאוד.

כסוף דברי אני רוצה לומר שתיים שלוש מלים פנימה, כי עצמת המדינה כלפי חוץ תלויה גם בחוזקה הפנימי.

היות שהדבר לא נעשה כאן, מהבימה הזאת, אני רוצה להסתייג הסתייגות גמורה ומוחלטת מזריקת אבנים על שוטרים לשם שמירת השבת, הפרדיקנט שיש כיום שיש לשוטר, שאינו יודע אם זרקו עליו אבנים בחלק המזרחי של ירושלים או בחלק החרדי של ירושלים — וזהו חרפה לדת. אני מסתייג, ואני רוצה שיהודים דתיים תמימים בחוץ-לארץ ידעו שנעשה בישראל דבר שלא ייעשה. ברור שאני נושא דברי אלו בהכעת הוקרה עמוקה לא רק לנכדי שהם היום בצבא, אלא לכל אלה המשרתים כצה"ל וכמשטרה, הממלאים היום תפקיד קשה ביותר, לא לשם כך הוקם צה"ל, לא זו המטרה המקורית של משרתת ישראל. זהו רוב שהוטל עליהם, אני מקווה שהם

חברת כ"ד, ישיבה חכ"ג
הקונגרס
הקהילה היהודית -

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון כושינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס

אמנון לין (המערך):
לענין היוגוסלבים באוסטריה: א. אינך יודעת כמה הם; ב. האם קרה פעם אחת בהיסטוריה שהם נלחמו נגד קיומה של אוסטריה?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת לין, השאלה שלך מתחכמת אבל אינה לעניין. אסביר מדוע. אני לא מציעה להעניק לפלשתינים זכות לבחור אצלנו, כי אני לא מצדדת במדינה דו־לאומית. אני ממנגדת לזה. אני מתנגדת לכך, שאנחנו נשלוט בהם. אם ניתן להם את הזכות לבחור ולהיבחר לכנסת ישראל נוסף על אוטונומיה דתית, תרבותית וכו' — נבנה פה כפרסיין שנייה, לבנון שנייה, כלפסס שנייה, ואני אינני רוצה בזה.

אני רק רוצה, שלא יזינו את הציבור בדברים לא אמיתיים ולא נכונים, שאי־אפשר להוציאם אל הפועל. לא יכולה להיות אוטונומיה לצורך חינוך ולצורך שפיכת שופכין מצד אחד, ושליטה שלנו על האדמות ועל המים מצד אחר. לא ייתכן שבמצב כזה יהיה מקור הסמכות אצלנו בלבד. ריבונות או אוטונומיה כוללות את האפשרות להיות שותפים במקור הסמכות. הואיל ואני לא רוצה מדינה דו־לאומית, והואיל ואני לא רוצה שהם יהיו שותפים במקור הסמכות — אני מוכרחה לבחור בניחוק. אם אתה רוצה להגיע לפתרון באמצעות אוטונומיה, אבל גם לתת לאנשים תקווה ולומר שכשיהיה פה ביטחון ופירות, וכשנבנה את המערכת הכלכלית — נוסח בנלוקס — תהיה להם ריבונות משלהם. מועצה נפרדת שלהם וכנסת שלה — זה יכול להיות מקובל.

כרם, אנחנו עובדים במרמה. איש בנלוקס, חברת הכנסת גאולה כהן, לא צריך לעשות שום טרנספר ליהודים היושבים שם. הולנדים גרים בבלגיה ובלוקסמבורג, ולהיפך. אין לי שום בעיה בעניין זה, יגור כל אחד ליד כל הקבוצה שהוא רוצה להקצות עליהם, איש שאלה ליד העץ הקדוש לו.

אהיה אסירת תודה לך, אדוני ראש הממשלה, אם כמנהיג חסביר לנו, מהי התחלתה, מהי התמונה שאתה שואף אליה וממנה אתה סופר לאחור. האם התמונה נפרסת מן הפרת עד נחל מצרים לפי אותה שיטה איטלקית פאשיסטית, שהייתה — סליחה — לאומנית, והייתה בת האירידינטה-שהביאה למה שהביאה, ומגנד עמדו האחרים, מפני שהם עם וזה רוצים את זכויותיהם, או שאתה מוכן לקבל פשרה מותרת שלום, כשאתה יודע שיש לנו הצבא החזק ביותר ועם שיושב פה 40 שנה, שאפשר לאחד אותו ואפשר להפוך את המדינה שלו למדינה מושכת עלייה — והרי ההפחדות שלכם לא יביאו לכאן עולים. השאלה היא אפוא, אם אתה מוכן ללכת לאותה פשרה נוסח בנלוקס, נוסח פדרציה, נוסח קונפדרציה.

אתה אומר שאתה מתנגד לוועידה בין־לאומית. האם יש לך דרך אחרת? אנחנו נצביע אתך בעד כל דרך אחרת, אם נדע שהדרך הזאת, שאליה אתה מוביל את מפלגתך ואת המדינה הזאת, היא דרך שיכולה להביא לנו שלום. ואינני מדברת על שלום שתהיה בו שליטה שלנו על אחרים, דיכוי אחרים, וכינוי נונעת חזרזר "טוריסטים ומרצחים" תוך הריגה יומיומית של אנשים, הריסת בתיהם וגירושם, כדי להגדיל כאן את השנאה.

צייר לנו את התמונה — ולא תמונה של אחרית־הימים, שציירו לנו כבר הנביאים, ולא תמונה משיחית, שאליה נמשך להתפלל — שאתה כראש ממשלה, כמנהיג מפלגה וכמנהיג מדינה רוצה להוביל אותנו אליה, והסבר לנו מהי הספירה שלך לאחור, שאליה אתה רוצה לגייס אותנו. תודה רבה.

אבל החיים אסור להם שיהיו מחוזה שקספירי שבו כל הגיבורים מתים. לכן אנחנו חייבים ללכת לפשרה. ואין לך תקופה טובה יותר מכחינתנו ללכת לפשרה, מפני שכל אדם בר־דעת וכל איש צבא יאמרו לך שלצבא קל יותר, נוח יותר, אפשרי יותר להגן על גבול של מדינה, אפילו הוא מאוד לא נוח, מאשר לרכב עם אחר ולהישחק במאבק זה. הצבא האמריקני המפואר, עם זה שאנחנו אומרים שהוא היה לא־מוסרי — והוא היה לא־מוסרי — עם כל כותו וכל ההרס שגרם — ראו מה הוא "השיג" בורייטנס. ולעזת זאת, מה השיגה המהפכה האמריקנית מול הכוח הבריטי?

אנחנו אומרים לצרפתים: אל תטיפו לנו מוסר. שכן, הם עשו מעשים רעים באלג'יר. אבל מה קרה באלג'יר? מה קרה לצבא באלז'יר? מה קורה לצבא שלנו היום במקום שבו עם מתקומם ולוחם על חירותו?

אני חוזרת ומציעה: אל תפחידו אותנו עם "הסכם מינכן". מפני שאנחנו לא צ'כוסלובקיה, והאחרים אינם גרמניה. המצב הגלובלי שונה. אל תעוררו בנו את הפחדים הקמאיים והשבוטים העמוקים. מה שקרה באירופה אינו דומה למצבנו היום. כי אנחנו חוקים בנות, החוקים ביותר. האויב הגדול והמפחיד שלנו אינו הפלשתינים ולא אש"ף. אתם עושים דמוניזציה מאש"ף, כי אתם רוצים את אדמת הפלשתינים. האויב הנורא שלנו הוא סוריה. אם לא נתחור להקים כאן "בנלוקס", ואם נעשה פחות גדול כל כך בחשיבותו ובמעמדו של השלום — ואיש לא הזכיר את תשע השנים של השלום עם מצרים, "האויבת" הגדולה והתמורה ביותר שהייתה לנו, זה היה כימים אלה — כי אז ניגדר לטרגדיה.

אדוני ראש הממשלה, אנחנו איננו קנאים לוועידה בין־לאומית. אתה מדבר על הסכם קמפ־דייוויד — בהסכם מדובר במפורש על הזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתיני, ועל צרכיו הצורקים. מה הן זכויות לגיטימיות, ומה הם צרכים צודקים של עם? — וכאן כתוב: העם הפלשתיני, הצורך הלגיטימי של עם הוא ריבונות, ביטוי ריבוני עצמי. כל הידבורים על אוטונומיה הם תוספת על זכויות לביטוי פוליטי.

שמעתי את אנשיך אומרים — וחשוב שלא יזרו חול בעיניים — הגה, לבססים אין מדינה. אבל לבססים יש זכות לבחור ולהיבחר כמו לכל האומות בספרד, וכל בסקים יכול להציג את עצמו כמעומד לכהן בראשות ממשלת ספרד.

אומרים לנו: ראו את האומנים; אומרים לנו: ראו את הכורדים. אומרים לנו: הם דורשים לקבל יותר מאשר זכויות פוליטיות. אתה אומר: אוטונומיה כשלב הכנה לצורכי ביטחון — ואתה יכול ללכת בשלבים; אבל לא ייתכן שאתה תשלוט בהם והם יצביעו לשלטון זה או זה במדינה אחרת, שכן אז אין להם הביטוי הפוליטי האלמנטרי. אדם חייב להיות מהזכות למצבנו, היא מתאימה אולי — וכזה אינך רוצה — לאוטונומיה שניתנה ליוגוסלבים באוסטריה. יש להם אוטונומיה דתית, תרבותית, לשונית, אבל כל אחד מאותם יוגוסלבים יכול להעמיד עצמו בתחרות עם מיסטר ולדהיים, וגם עם הקנצלר, כי יש להם זכויות פוליטיות מלאות.

יש כאן טשטוש של המערכת. אנחנו מדינה צעירה, רק בת 40 שנה, אבל בשנתיים האחרונות אנו למדים פה דמוקרטיה מה היא. כדאי שגם חברי הכנסת וגם מסבירים של הליכוד ידעו שאי־אפשר לדבר על זכות לאומית איוו שהיא, או על זכות אנושית איוו שהיא, בלי להעניק לאדם את הזכות לבחור ולהיבחר כאמצעי לביטוי ריבונותו, שותפותו בקביעת גורלו.

— סקירת: ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

היור' ח' גרוסמן:

ואני חוזרת ואומרת: ועצו בגבך סכינים. הם יכולים לקפוץ לכל הצדדים מהיום עד מחר. אבל אני לא מכירה כיטוי אחר למה שנעשה חוץ מ"נעיצת סכין בגבך וכבד מחציתו של העם הזה החושב אחרת", ודרדור הקיים. גם לא לאשמתם של אלה שעשו וממשיכים לעשות קנוניות עם שולץ. שאומרים לו: בלכתך אל שמיר אל תשכח לקחת את האלה — האלה של הלחצים הכלכליים ועוד; אשמתם של אלה בקרבנו. שלא רק מעוניינים במהומות המתרחשות היום — תרתי משמע — כשטח. אלא גם עושים הכול כדי שהן יימשכו. ויש גם אנשים מן הבית הזה, חברי כנסת נציגי תנועה ציונית, הממשיכים להשיא עצות בדבר המשך המהומות, ואומרים: אל תפסיקו, כי הנה, ארטוטרו, אנתנו נבריה אותם מיהודה, משומרון ומעזה.

רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת הכנסת מאיר וילנר. גאולה כהן (התחיה):

היור' ח' גרוסמן:

אודה לך, אם לא תעירי לי. גאולה כהן (התחיה): ואני אודה לך, אם לא תפסיקי אותי אחרי עשר דקות. את הוספת — — —

היור' ח' גרוסמן:

הוספתי לכולם. לא היתה שום סיבה שלא להוסיף לחברת הכנסת שולמית אלוני. הוספתי לכולם שתי דקות. גאולה כהן (התחיה):

עליתי לכאן לא כדי לדבר אל אלה שהאשמה היא בהם. אני מדברת אליך, אדוני ראש-הממשלה, כי אתה היום ראש הממשלה. גם אם האשמה היא עליהם, הרי האחריות תהיה עליך. וגם אם ראשי המערך עשו מלאכה מלוכלכת — כן, מלאכה מלוכלכת — האחריות לפני הבאזשים של המלאכה הזאת תהיה על מי שסיים אותה.

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, אומר רק הערה אחת לפני שאתחיל. אני חושבת, שאפילו יחונן, ההיסטוריון שיכתוב על הימים האלה בחוש המורב, הוא יתמה על העיוורון ועל החירשות ועל חוסר השפיות של הדברים שנאמרו-פה עליידי כמה מחברי הכנסת.

הדבר, העיקר, החמור ביותר בתוכנית הזאת, הוא המעורבות של ארצות-הברית. אדוני ראש-הממשלה, שמעתי אותך בטלוויזיה. אינני מדברת רק על העובדה שארצות-הברית מכתיבה לנו מראש מה תהיה עמדתה בסוף התהליך, אלא על עצם מעורבותה. מעורבות שאתה מברך עליה כל כך. מהי היתה מעורבות ארצות-הברית בהסכמים. כאלה לברכה לנו? היא היתה לנו תמיד לרועץ — מאז הסכמי הביניים, ואחרי-כך הסכמי קמפ-דיוויד. מעורבותה של ארצות-הברית היתה לנו תמיד לרועץ. מדוע? — כי אמרנו: היא אי-אפשר שלא להיכנע לבקשות של ידידה נאמנה כל כך. אבל, האם עמדתה אשר לפתרון שצריך להיות ביהודה, כשומרון ובעזה היא עמדה של ידידה נאמנה? — עם ידידה כזאת איננו צריכים אויבים. זאת ידידה האומרת: "לא", לירושלים; האומרת: "לא" לגולן, האומרת שיש לחזור לגבולות 1967. האם זאת ידידה? — והיא תלווה אותנו לאורך כל המסע. היא לא תעזוב אותנו לרגע. היא במטיתה לנו: אל תחמדו, אני לא אעזוב אתכם, איהיה אתכם כל הזמן. האם על המעורבות הזאת אתה מברך? בנושא הזה שולץ הוא משענת קנה רצוצ.

גברתי הישבת-ראש, אדוני ראש הממשלה, הדבר היחיד שמאוד הדהיתי את, כשמעתי אותך כשידורי הטלוויזיה, היה המשפט: אני מודאג. יש לך כל הסיבות להיות מודאג. אדוני ראש הממשלה, חמרת את עצמך למצב, שאם לא תתחוק דברים היום, יתחכו. אותנו. מחר. על שולחן הוועידה הבין-לאומית, ואתה יודע זאת.

יחירה מזאת, אי-אמירת ה"לא" מצד בארצות-הברית היא שהומינה את שולץ לביקור נוסף בירושלים. עליך לומר היום בקול צלול: "לא" באל"ף רבתי. עליך לאמר "לא" לא לנוהל ולמתחן, אלא לעיקרון של הוועידה; לא לצורה זאת או אחרת של הוועידה, אלא לעיקרון של הוועידה, שאתה יודע שהיא אסון למדינת ישראל. אם לא תאמר "לא" לעצם העיקרון של הוועידה, תהיה אתה האחראי להומנה שנקבל מחר מהא"ם לבוא לוועידה הבין-לאומית. זהו הרגע האחרון, מפני שכשנקבל מחר את ההומנה הזאת, יהיה קשה הרבה יותר לומר "לא" ל"כל המומינים" — אף שמדובר בא"ם, ואנחנו יודעים מהו הא"ם — לכל העולם המזמין אותנו; ואם לידידים לא יכולנו לומר "לא", כיצד נוכל לומר זאת לזאכים?

בתחומים רבים אחרים ארצות-הברית סייעה ומסייעת לנו, אך הכול בבית הזה יודעים שהיא אינה עושה זאת רק למען עינינו היפות. היא גם מקבלת מישראל. היא אינה עושה זאת רק למען האינטרסים שלנו אלא גם למען האינטרסים שלה. אבל בנושא זה מדברים על ידירות עמוקה. הידירות היא עמוקה כל כך עד שעוד מעט ניפול לחהום, איוו ירדות עמוקה.

אני מציעה לך, אדוני ראש הממשלה, שתאמר עכשיו לתוכנית-שולץ מה שאמרה כזמנה הגברת גולדה מאיר לתוכנית-גרוס. אם אקבל את התוכנית הזאת — אמרה הגברת גולדה מאיר — גידול עלי, שאני כוגדת בעמי ותוכנית-גרוס, כידוע, היתה משוללת אותו לחץ ציני בלוח הזמנים, שולווה לתוכנית-שולץ.

ובכן, זהו הדבר החמור ביותר, ועליך לומר זאת לעם, עם כל הקושי בדבר. העם אינו רוצה להתאבד. אני יודעת שקשה מאוד ללכת לבחירות כאשר העימות איננו רק עם פרס. על פרס אפשר להתגבר — על כל פנים, כך ניתן לחשוב — ואני מקווה שאפשר להתגבר עליו, אולם קשה יותר ללכת לבחירות כאשר העימות הוא עם ארצות-הברית. אתה רוצה למנוע עימות עם ארצות-הברית, כדי למנוע מצב קשה עוד יותר. אבל אם יתהווה מצב קשה עוד יותר לפני הבחירות — מה הועילו חכמים בחקנתם? דרוקא כדי לשמור על ידידותה של ארצות-הברית שלטון ארך אסור להיכנע לה היום, מה גם שבחינת התחייבותיה כלפי ישראל התגלתה ארצות-הברית כבוגדנית. היא כגדה גם בהסכמי קמפ-דיוויד שעליהם היא חתומה, באומרה: הנסיבות השתנו. היום היא רוצה לכפות עלינו

אדוני ראש הממשלה, אני חושבת שצריך לשים סוף פסוק לאלו שרצו לשחק בטקטיקה, בתכסנות, ובסך הכול משחקים כמשחקים מסוכנים. אם יש משחק שאפשר לומר עליו שהוא משחק באש, הרי זה המשחק.

אבל לא עליתי לכאן, אדוני ראש הממשלה, לבוא חשבון, כיצד נודעו כל זרעי הפרוענות האלה — עשר שנות שלטון המערך מ'1967 עד '1977, ההסכמים האומללים של קמפ-דיוויד של מנחם בגין, וגם המחל האומלל שקרה תחת שלטונן של חוסר ההתיישבות ביהודה, בשומרון ובעזה. לא עליתי לכאן כדי לדבר על האשמה של אלה שנעצו סכין בגבך.

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

מצער הוא שנקודות עיקריות בדבריו מקובלות גם על ראשי המערך: "לא" לועידה בין-לאומית אלא לטקס פתיחה, כפי שהוא אמר; כשום אופן לא ועידה בין-לאומית; בשום אופן לא שיחות עם אש"ף; בשום אופן לא עצמאות העם הפלשתיני במדינתו.

הוא רוצה בעצם — הלא זה ידוע — ארץ-ישראל השלמה. המערך אומנם נבדל מהליכוד ומציע פשרה טריטוריאלית, אך מה שמעוונה? זוהי הצעה של נזילת כבשת הים. הלא אש"ף הוא שמציע למדינת ישראל פשרה היסטורית מרחיקה לכת — הקמת מדינה פלשתינית עצמאית לצד מדינת ישראל. זהו הבסיס היחיד האפשרי לשלום צודק ויציב, והדרך אליו היא על-ידי ועידה בין-לאומית משפיעה ומסייעת, אך כזו שאינה כופה.

ברצוני להביע את זעמתי של סיעתנו ורבים רבים בישראל על ההתרפה הנוספת של הדיכוי כשטחים הכבושים. מדי יום כיומו נעשים מעשי דיכוי רצחניים. יום יום נהרגים נשים וילדים, צעירים ונבגים, ונפגעים עשרות ומאות. השחוללות המתנחלים יוצרת אנרכיה גמורה. המתנחלים שולטים לא פחות מצה"ל, ושניהם יחדיו מבצעים פשעי מלחמה אימים ביותר.

חברי הכנסת, מצד אחד מדברים על תוכנית לשלום, ומצד אחר על תוכנית-שולץ. אני רוצה להגיד ברורות שאנחנו איננו מתנגדים לתוכנית-שולץ מפני שהיא אמריקנית, אלא מפני שאין היא תוכנית שלום, כי אין שלום בלי ועידה בין-לאומית שמשמעותה היא מעבר למשמעותו של קוקטייל של ויסקי; אין שלום בלי העיקרון של "שתי מדינות לשני העמים", ששולץ מתנגד לו; ואין שלום בלי הצדדים העיקריים השותפים לסכסוך, כלומר ישראל ואש"ף, ישתתפו במשא-ומתן.

עם זאת, אם תקבל ארצות-הברית את הדברים האלה, אם תבין ארצות-הברית שהיא לא תצליח עם תוכנית-שולץ, שאיננה תוכנית שלום ואינה תוכנית לפתרון הסכסוך הישראלי-הערבי; אם תשנה ארצות-הברית את עמדתה ותצעה באמת ובתמים כפתרון כולל; אם יציע שולץ, למשל, ועידה בין-לאומית ממשית בהשתתפות ישראל, אש"ף, כל הגורמים המעורבים בסכסוך וחמש המעצמות החברות הקבועות במועצת-הביטחון — אנחנו נתמוך בהצעתו. אנחנו מתנגדים לתוכנית-שולץ מפני שהתוכנית האמריקנית אינה תוכנית המובילה לשלום. ארצות-הברית עדיין לא מוכנה לפתור את הסכסוך במזרח-התיכון, כשם שהיא עדיין לא מוכנה לפתור את הסכסוך בניקרגואה, או באפגניסטן. היא אפילו נסוגה מעמדותיה הקודמות. זהו חלק מהמדיניות הגלובלית שלה. אילו רצתה ארצות-הברית לפתור את הסכסוך המזרח-תיכוני, הייתה מביאה הצעות של ממש.

לפגישה עם שני הפרוסטורים, חברי המועצה הלאומית הפלשתינית, יש משמעות. אך אין די בה. האמריקנים נאלצו לעשות משהו. כי כל מה שעשו עד עכשיו לטובת השלום היה אפס. הם צריכים להתקדם הלאה, לא להתחכם ולהכין שיש שני צדדים עיקריים לסכסוך הזה: אש"ף וממשלת ישראל.

השיחות שהיו בין שרי החוץ שוורנרדו ושולץ, וההכנות לפסגה במוסקבה בסוף מאי — ואני מקווה שהיא תתקיים, ויוסכם בה על כיצודן 50% מהנשק האסטרטגי של שתי המעצמות — ישפירו את האווירה הבין-לאומית כולה. ואנחנו מקווה, יוכשרו גם תנאים בין-לאומיים נוחים יותר לפתרון סכסוכים אווריים ובכללם הסכסוך במזרח-התיכון.

אני רוצה לומר שארצות-הברית היא העומדת עד היום מאחורי הכיבוש והדיכוי הברברי הזה, המוקע על-ידי העולם

החיות על הסכם חדש שגם אותו היא תפר, כי הנסיבות משתנות וישנתן תמיד. האם על זה נלך? האם יהודה ושומרון הם כמו סיני? האם אנהנו יכולים להמר על זה? האם היא לא בגדה היום ולא הפרה שוב את ההתחייבויות שלה ביחס לקשירה עם אש"ף, באומרה שמדובר רק בשיחות ולא במשא-ומתן? ואתה הסכמת — בלחץ ארצות-הברית — שלא לגרש מן הארץ את מובארק עוואד. איוו סטירת לחי, גם אישית, קיבלת כאן משולץ? הוא לוחץ עליך שלא לגרש מאן את מי שממשיך להסית, אדם שהוכח כי הוא איש הגורם למהומות, כי הוא מודיע בטלוויזיה לכל עם ישראל מהו השלב הבא של המהומות המתוכננות, כי הוא נמצא פה באופן בלתי נגלי. ואתה, מר שמיר, אחראי לכך רבין, כי אתה היום של הנינים. למה אינך מגרש אותו? למה אתה מאפשר לו להמשיך בהסתה למהומות? כיצד אתה יכול להסתכל אחר כך גם בעיניים של חיילי צה"ל. חיילי צה"ל וקוקים היום להגנתך גם מן הבחינה הזאת.

מדובר על פתיחה, רק על פתיחה, פתיחה הכוללת את הסוף, את "הפתרון הסופי" שלנו. לבי היום על השמאל, חמורו מעיו, התהפכו מעיו בשומעו שהצלחת ההתקוממות והמתקוממים הביאה אותם לידי חשיפת כל כוונותיהם העמוקות ביותר. אני מקווה שקראת את הגיליון האחרון של העיתון "כותרת ראשית", אבל לא צריך לקרוא דווקא את העיתון "כותרת ראשית" כדי לראות שהם יודעים כמונו שהארץ הזאת אינה ניתנת לחלוקה. הם מצדם אומרים זאת בבלווי, זהו העיקרון שלהם. אלה בקרבנו, המתיישרים תמיד על-פי מה שמקובל אצל הערבים, יאמינו לערבים לפחות אם לא לסייעת התחיה, שהארץ הזאת אינה ניתנת לחלוקה, שהמלחמה היא על כל הקופה. אבל, אין רוצים לשמוע. יש כאלה הממשיכים להיות עיוורים ולומר: הם אינם מתכוונים לכך באמת. הם רק אומרים זאת. ואחרים אומרים, כפי שקראתי השבוע בעיתונות: אכן את זה הם רוצים, אבל אין לנו ברירה. נטעה עד הסוף ונעשה מלחמה, ובמלחמה לא תהיה ברירה ונעשה מה שיהיה אפשר לעשות. מאחר שהרבינו לטעות — נטעה עד הסוף, נטעה עד הסוף המר.

והו הגיונם של חלק מהאנשים האלה, אבל אין זה ההיגיון שלך, אדוני ראש הממשלה. אתה יודע את האמת, אתה יודע שאין לך הוכחה להסכים לויתור על הארץ-הזאת. אין לך זכות. לא בשם הכנסת הזאת, לא בשם הדור הזה ולא בשם העם שחי היום. אין לך זכות. היא לא שלך, היא לא שלי והיא לא של הכנסת, היא של כל הדורות, גם של אלו שיהיו. אין לך זכות לעשות זאת, ולעומת כל האחרים — גם אינך רוצה לעשות זאת. אתה גם מבין טוב יותר מאחרים מה יהיה התשלום.

יש לך כוח, לעם הזה יש כוח להמשיך להיאבק, וכל מי שמחאו לך כפיים לעידוד לפני שנסעת, מתחילים היום שוב להיות מודאגים. מחזיקים לך ידיים, ואינם יודעים אם לספוק כפיים, חס ושלום, או להמשיך למחוא כפיים. אדוני, ראש הממשלה, אני רוצה להאמין שנוכח להמשיך למחוא כפיים לא רק לעידה אלא גם לניצחון.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי גור.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית השלום ולשוויון):
גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת, נאומי של ראש הממשלה, מר שמיר, מוכיח לא רק שמלת ה"שלום" כפי היא דמגוגיה טהורה, אלא שהוא שואף בעצם למלחמה חדשה כדי לבצע את מדינת הטרנספר.

— סקירת ראש הממשלה על כיקורו האחרון בושינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

להתייחס אל האוכלוסייה הערבית כאילו היא אוכלוסייה מדרגה שנייה, כאילו אנחנו צריכים להדריך אותם, להיות אפטרופסים עליהם. אנחנו צריכים להתייחס לאוכלוסייה הערבית כאל אזרחים שווים זכויות במדינת ישראל, כאל מינועט לאומי אשר צרכות להיות לו זכויות אזרחיות שוות במלואן חכויות לאומיות בתוך מדינת ישראל.

אני קורא היום שמכניס 4,000 קצינים, חיילים ומשמר הגבול. כשביל מה זה? הלא זה עצמו מעורר התגרות וזה יכול לשמש פרוכוכציה. "יום האדמה" הוא יום שבו האוכלוסייה היהודית הפרוגרסיבית, הדמוקרטית ושוחתת השלום, ולא רק אנחנו, מביעה את הסולידריות ומשתתפת באירועים ובעצרות אשר יתקיימו.

סגירת "אל-אתיחאר", העיתון היומני היחידי בשפה הערבית בישראל, הביטאון של הוועד המרכזי של מפלגתנו, היא מעשה נפשע. מה זה מראה? הלא העיתון הזה קורא לשלום צודק, הלא העיתון הזה מתנגד לקיצוניות, הרי העיתון הזה לוחם לשלום ישראלי-פלשטיני על בסיס של שתי מדינות לשני העמים. מי סגור את העיתון, ראש הממשלה בתור שר הפנים, הוא רוצה בקיצוניות באוכלוסייה הערבית, הוא רוצה להשתיק את הקול הזה, קול התבונה, קול היראליזם. אחרת לא היה סוגר את העיתון לקראת "יום האדמה", לא היה סוגר אותו כלל. כל הציטוטים של שיר כזה וביטוי כזה, אפשר גם לקחת את ה"אינטרנציונל" — זה יהיה קרב אחרון כמלחמת עולם. מה זה? זו דמגוגיה. מסלפים, למשל, גם דברים של תופיק זיאר, תופיק זיאר אמר, שהדגל של העם הפלשטיני הוא דגלו, אבל בישראל יש דגל אחד לכל האזרחים. מסלפים אותו, לוקחים קטע ויוצא ההיפך. זו רמאות, זו הסתה, זו גזענות, ונודף מזה ריח של פאשיזם.

אנחנו מזהירים: מתחילים עם עיתון "אל-אתיחאר". התחילו קודם עם "ניצוץ" ועם אחרים. זה יהיה כומרנג נגד כל אחד, כי יש פה מועמדים הרוצים להנהיג דיקטטורה פאשיסטית.

היו"ר ח' גרוסמן: תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי גור, ואחריו — לחבר הכנסת אהוד אולמרט.

אהוד אולמרט (הליכוד): — — — הוא מאמין בדגל אחר.

היו"ר ח' גרוסמן: חבר הכנסת אולמרט, אתה מקשיב כשאני מדברת אליך?

מרדכי גור (המערך): חבר הכנסת אולמרט רוצה לעשות מזה דיון יותר שמת.

אהוד אולמרט (הליכוד): — — — אני רוצה לשמוע את חבר הכנסת גור.

מרדכי גור (המערך): אני אשמיע מייד את דברי.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, ראש הממשלה חזר עם דעה, זחוחה, ואם אני מבין נכון את המדיניות, הרי ראש הממשלה מנסה להנציח את המצב הקיים. אבל המצב במזרח התיכון איננו עומך, לכן מדיניות של סטטוס-קו שלא השיגה דבר גם בעבר — ועוד אחרור לכך — ודאי לא תשיג שום דבר היום, כאשר כל כך הרבה גורמים נמצאים בתנועה, ואני לא בטוח שראש הממשלה מודע לכולם.

כולו. ללא ארצות-הברית, לא היה ממשלת שמיר-רבין-פרס יכולה לעשות את מה שהיא עושה. ערכו כאן השוואות עם הנאצים ועם מינכן ועם כל מיני דברים אחרים — אילו השוואות הן אלו? מי כאן הכוכב ומי הנכבש? — זאת השאלה. אל תעשו השוואות כאלו, כי הן יפעלו כומרנג נגד אלה המשווים.

עודי לנדאו (הליכוד): — — — הסכם מולוטוב-ריבנטרופ — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): העם הפלשטיני הוא הנכבש. העם הפלשטיני הוא עם של פליטים. מאכן נובעת הסולידריות עם ההתקוממות של העם הפלשטיני, הנתון תחת כיבוש. לכל עם, שנמצא תחת כיבוש, יש זכות להיאבק נגדו. אנחנו נגד טרור. אנחנו נגד דברים שלא ייעשו. אבל למה אתם מצפים מעם שנמצא תחת כיבוש, שישב כמו ילד-טוב-ירושלים? הרי זה טבעי. האם אנחנו הסכמנו לכיבוש? האם יש איזה עם שהסכים לכיבוש? הקמת המדינה הפלשטינית ונסיגה מהגדה, מהרצועה וממזרח-ירושלים הם גם לטובת ישראל.

מלבד זה, אל תשחקו עם הנשק האטומי. אני יודע שיש מי שאומרים: נו, מה יכולים לעשות לנו? נהרוג מהם אלף, מאה אלף, ולא יהיה בידם לעשות לנו דבר, כי יש לנו נשק אטומי. ועכשיו מדברים גם על נשק מימני. מומחה אומר שיש גם נשק מימני.

קריאה: — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): זה לא סוד.

חברי הכנסת, אם ישראל, אם אנחנו, לא נחטל את הנשק האטומי כאן, נחיה תחת סכנה קיומית לישראל, כי לא נוכל להישאר לאורך ימים בעלי המונופול בתחום זה. מי שמשלה את עצמו בעניין זה, מסכן את עצם קיומו-אנו ולא רק את עצם קיומם של אחרים. רק הרפתקנים יכולים לחשוב שבכוח הנשק, או בכוח הנשק האטומי, יהיה אפשר להשליט "סדר חדש" לאורך ימים במזרח-התיכון.

מר פרס אמר דבר נכון, ואני מצטט אותו: "הימין רוצה במלחמה כדי לכצע את הטרנספר". אנחנו אומרים זאת מזמן.

אהוד אולמרט (הליכוד): — — — מר פרס אמר את הדברים האלה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): כן. הימין רוצה לנצל מלחמה כדי לכצע את הטרנספר. אלו המלים של מר פרס. והם נכונות. אבל, כדי למנוע זאת, צריך לעשות לא את מה שמציע מר פרס. אלא דברים הרבה יותר מציאותיים ונכונים.

לסיום אני רוצה להגיד דבר מה על סגירת העיתון "אל-אתיחאר" ועל האימים על האוכלוסייה הערבית לקראת "יום האדמה". חבר הכנסת עוזי ברעם פנה בקריאה לאוכלוסייה הערבית, שחעביר את "יום האדמה" בשקט, בלי הרפתקנות. מרדע הוא מצא לנכון לנסח כך את פנייתו? הרי כל המארגנים וכל הארגונים של האוכלוסייה הערבית יילחמו בעצמם נגד הרפתקנים, אם היה בכך צורך, אם יהיו כאלה. לכן, אין צורך לפנות אל האוכלוסייה הערבית. האוכלוסייה הערבית רוצה, ש"יום האדמה" יתקיים כיום מחאה על האפליה ועל מה שנעשה בשטחים הכבושים. זו זכותם, ואי-אפשר

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

זחקו על הצורך בקונסנסוס כאשר יש לנו תמיכה כל כך חשובה במחצית. ולא עברו חודשים מספר והסתבר שהתמיכה האמריקנית במלחמה בלבנון הייתה לרועץ.

אני מזכיר את הדברים האלה על-מנת שיהיה ברור: על קיומה ועל דרך חייה של מדינת ישראל עם שכנותיה יש להחליט כאן, כי בבוא הרגע רק אנחנו נשלים את המחיר או ניהנה מהשלום. לכן, התגיגה הזאת של החזרה ללא לחץ היא תגיגה שצריך להיזהר מפניה ולהזהיר מפניה, ועלינו להתאים את עצמנו לתנאים החדשים של המזרח התיכון. ישראל חזקה רדיה היום על-מנת שתוכל לשלכ את השלום והווייתורים הכרוכים בו עם הביטחון המוחלט ביכולתה להגן על עצמה מול כל איים.

אני רוצה לומר בסוגריים: כל האיומים האלה שמדובר עליהם עכשיו יש להם כאמת משמעות, ומערכת הביטחון והממשלה צריכים לתת עליהם את הדעת. אבל, בעתיד הנראה לעין מדינת ישראל יכולה לעמוד בפניהם. אנחנו יכולים לראות שלא יקרה פתרון מדיני בלא שחופות פעילה של הפלשתינים, ואנחנו חזקים די למלא בתוכן את מה שהוסכם בהסכמי קמפ-דייוויד לגבי זכויות לגיטימיות ולגבי שותפות במשא-ומתן. אש"ף, כל זמן שידגול בתורתו להשמדת ישראל, ימצא אותנו בשדה הקרב. אבל בחקופה של הקצנה רגשית מוכרחה להיות להנגדה אחריות להבין שפתרון בר-קיימא חייב להתחשב במציאות הפלשתינית החדשה ולשתף גם אותה בתהליך.

חברת הכנסת גאולה כהן באה בטענה אל ראש הממשלה, שלא אמר מייד "לא" ליוזמת שולץ. אני הזכרתי לא אחת לחברת הכנסת גאולה כהן, שבתחילת תהליך מסוים היא אמרה "לא", ובסופו גרמו היא ומי שהחזיקו בהשקפות כאלה לווייתורים מפליגים וקיצוניים. והמחזה המביש והמסוכן הזה עלול לחזור על עצמו אם לא יבין ראש הממשלה שהקונצפציה הכוחנית עבר זמנה וישראל חזקה רדיה לקביעת קונצפציה מדינית. וקונצפציה מדינית משמעותה משא-ומתן: ומשא-ומתן משמעותו פשרות וויתורים. השאלה שבפניה עומרת הממשלה ובפניה עומד העם היא: האם אכן אנחנו יכולים לאמץ קונצפציה כזאת, המתמכרת על עצמתנו אבל מעדיפה משא-ומתן, פשרות וויתורים? לפי דעתי יוזמת שולץ מאפשרת כניסה למשא-ומתן מהסוג הזה, לא צריך לקבל את כל פרטיה, צריך לקבל את הרוח הבסיסית המניעה אותה.

היו"ר ח' גרסמן:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהוד אולמרט, ואחריו — לחבר הכנסת שמעון כץ-שלמה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, צר לי שחברי, חבר הכנסת גור, איננו כאולם, כי הוא העלה כמה חיות שאינן תמיד קונסיסטנטיות עם עצמן ביחס למה שצריך, למה שדרוש ולמה שניתן לעשות.

קודם כול הערה אחת: יש כאן בכנסת, אצל חוגים לא מעטים, צורך להעמיס אשמה על הממשלה הישראלית מעל ומעבר למה שדרוש אפילו לפי תפיסת העולם של מי שמעון נגד הממשלה, איזו התלהכות לרחוק את הממשלה שלך לפינה ולהטיל בה את כל המומים ואת כל האחריות למצב המדיני המסוכן שבו אנחנו נהויים. אומר חבר הכנסת גור ואומרים אחרים, שראש הממשלה הוא חסיד הסטטוס-קוו. אין זה נכון. זה לא נכון לא רק על-פי מה שאומר ראש הממשלה, זה לא נכון גם על-פי מה שעשתה הממשלה הזאת כראשותו בשבועות האחרונים.

ראשית כול, בהרבה ארצות ערביות נולד דור אשר לא ידע מלחמה: כעת תחימת הסכם השלום עם מצרים במשא-ומתן הם הסבירו לנו, שכעבור כמה שנים עלול לקום דור שלא ידע מלחמה ויהיה לו פיתוי לחדש אותה אם יהיו לו סיכוח מספיקות לכך.

במזרח התיכון יש הקצנה רחית בלתי פוסקת, המביאה למעשים שלא תמיד שיקול הדעת הוא הגורם המכוון אותה. באירן ובעירק, המנהלות כל כך הרבה שנים מלחמה ביניהן, מופעל נשק חדש, וערכות מסוכנות ביותר של טילים, עדיין לא לגמרי מרוקנים, אבל עם אפשרויות לשיפורים, עם נשק כימי.

בשטחי יהודה, שומרון ועזה יש מהומות בעלות אופי שלא היה קיים בעבר. כל אחד יכול לתת לזה את התרגום הפוליטי כפי שהוא רוצה, אבל איש אינו יכול להתעלם מהתנועה הנוצרת על-ידי כך.

מזכיר המדינה האמריקני נפגש עם אנשים אשר יכולים להיות מזוהים כנציגי אש"ף. מזכיר המדינה לשעבר, קיסינג'ר, הכהיר לפתע, שאם יכיר אש"ף בהחלטה 242, הוא מצדו יחשוב שאפשר לוותר על ההסכם עם ממשלת יצחק רבין ב"1975, לבטל אותו ולדרן עם אש"ף.

כברית-המועצות חלים שינויים מפליגים.

ובכן, כל מה שקשור במזרח התיכון מתנועע, ואילו ראש הממשלה מנסה להתחיר סטטוס-קוו. לכן, מראש, בלי להיכנס לכל תוכנית פוליטית כזאת או אחרת, הסיכוי של סטטוס-קוו איננו טוב.

ברשותכם, אני רוצה לחזור להיסטוריה שלנו ולהביא דוגמה משלנו, כיוון שהובאו פה דוגמאות מן ההיסטוריה של כל מיני אזורים אחרים בעולם. אני מביא ככוונה דוגמה מממשלה שאיננה ממשלת ליכוד, כיוון שפה מדובר בנושא כללי-ישראלי, בעל חשיבות עליונה, מעבר למשחקי ילדים המאשימים זה את זה בהפחיתות.

בשנת 1973 שררה זחיחות דעת במדינת ישראל. במאי 1973 התקיימה פגישת פסגה בווינגטון בין הנשיא ניקסון ובין ברז'נייב והיה דיון בארצות-הברית. אנשי מחלקת המדינה הציעו לנשיא ללחוץ על ישראל לשנות את עמדותיה, כיוון שהערכתם היתה, שאם לא כן עלולה לפרוץ מלחמה. אבל הנשיא לא רצה ללחוץ על מדינת ישראל. מזכיר המדינה היועץ לכיטחון לאומי — קיסינג'ר מילא או את שני התפקידים האלה — החליט לחמוך במדיניות הקשוחה של ממשלת ישראל, מדיניות הסטטוס-קוו, והיתה לנו שמחה רבה בכית על שנשיא ארצות-הברית תומך בנו וממשלת ארצות-הברית לא מפעילה עלינו לחצים. היו אפילו פגישות שקיסינג'ר התבקש לעשותן עם נציגי ארצות ערב, והן נדחו או בוטלו, והכול על סמך אסטרטגיה מסוימת אחת, שהתבססה על כוחנו, על מעמדנו, על אירצון האמריקנים לפגוע בנו ועל-מנת שלא לפגוע במעמדם הבינ-לאומי — והיתה מלחמה.

הנקודה העיקרית הקשורה לראש הממשלה היא, שאחרי מלחמת יום הכיפורים נוצרה הסממה ונוצרה המציאות של שטחים תמורת שלום, והליכוד ביקר את מדיניותה של ממשלת יצחק רבין, אשר הסכימה להסכם הכיניים, בטענה שאסור לתת שטחים תמורת הסכם כיניים, רק תמורת שלום.

אני מקווה מאוד שלא נצטרך לחזור על דוגמה כזאת. האמריקנים נמנעו מללחוץ עלינו גם במלחמת לבנון, וחודשים מסוימים שמח העם בישראל שיש לנו תמיכה מהאמריקנים;

אומר שר החוץ האמריקני — ומי לנו עד מוסמך יותר בהקשר זה משר החוץ האמריקני — שהוא התחיל את יוזמתו במידה רבה כתוצאה מעידוד שקיבל מראש הממשלה הישראלי במכתב שהוא שלח לו ב־17 בינואר. איפה כאן עידוד הסטטוס־קוו או היפאוקוז?

יתירה מזו: באוקטובר 1987 בא שר החוץ האמריקני עם הצעה לאלמנט בין־לאומי, שיאפשר קיומו של משא־ומתן. וראש הממשלה הישראלי קיבל את זה — לא כלי היסוסים, לא כלי התלבטויות, אבל קיבל את ההצעה הזאת — וכתוצאה מכך היה רושם, שאולי נוצר איזה בסיס המאפשר קיומו של משא־ומתן, לצערנו, ירדן דחתה זאת.

יכול דובר מערך ההתאהב בנושא הוועידה הכין־לאומית עד כדי אוכרן החושים, זה לגיטימי, אבל מדוע צריך אגב כך להעמיס אחריות על הממשלה ולהטיל בה מוס של חוסר עשייה, העומר מיניה וביה בניגוד לעובדות כפי שהצטיירו במהלך החודשים האחרונים?

הטענה השנייה: איני נכנס כאן לוויכוח, גברתי היושב־ראש, עם בעלי הדעות הקיצוניות, לא מימין ולא משמאל. בוויכוח הפולמנטרי מותר להגיד הכול, זה לא עולה כסף, ויכול משהו לעמוד פה על הבמה וכן, כלאחר יד, כמו כשליפה מן המותן, הוא מנפץ את מערכת היסונו עם אמריקה, הוא הורס את רקמת היחסים הזאת: זה לא כלום, אלה לא יחסים. זאת לא ידידות. יש לו כבר משהו אחר שהוא יודע גדול יותר מארצות־הברית למדינת ישראל? זה מהצד האחד — הגומות חסרות כל פרופורציה.

מהצד השני יש הגומות של אלה הסבורים, שאם אנחנו לא מקבלים ככתבו וכלשונו כל כתבי אמריקני, מייד אנחנו מעמיסים על עצמנו איזה עול של עימות נורא עם ארצות־הברית. אני רוצה לומר כאן, גברתי היושב־ראש: אני חושב ששר החוץ האמריקני עשה בימים האחרונים טעות חמורה, הפוגעת באופן רציני ביותר באמינותה של העמדה האמריקנית ובמעמדה של ארצות־הברית כמתווך הוגן במהלכים האלה, שצריכים להוביל למשא־ומתן, ואני מצטער על כך. מאוד, כי בעצם מי עשתה ארצות־הברית? ארצות־הברית הפירה התחייבות מפורשת שניתנה למדינת ישראל, ולא רק בכך שהיא נפגשה עם אנשי אש"ף מובהקים, אנשים שהיו במשלחת אש"ף לאו"ם. כל ההבחנה המצחיקה והמנוכחת הזאת, שהם חברי המועצה הלאומית הפלשתינית, הם לא חברי אש"ף, היא לא מכובדת. כאילו יש איזה הבדל בין שני הגופים האלה. הרי זה זהה לזה, הם אותו דבר.

אני הייתי מכין זאת, אילו אמרה ארצות־הברית: זהו זה, זו עמדתנו. אבל להתחכם ולהגיד שזה לא אש"ף? אנשים באים ואומרים: קיבלנו מיאסר ערפאת הוראות מה לומר. הם יוצאים מהפגשה ואומרים: אנחנו הולכים לדווח ליאסר ערפאת, והסטייט־דפרטמנט רוצה "למכור" לנו סיפורים ולומר שזו לא פגישה עם אנשי אש"ף?

קודם כול, זו הפרה של הסכם מפורש, של התחייבות שניתנה לממשלת ישראל, ולא יהיה אפשר להתעלם מזה כשיבוא לנהל שיחות, יתירה מזאת, ארצות־הברית התחייבה כלפינו מפורשות גם במהלך החודשים האחרונים. כאשר העלה שולץ את יוזמתו, הוא אמר: לא נפתיע אתכם, לא נעשה מהלכים חד־צדדיים שלא יהווו לכם ולא יידונו אתכם מראש. מה פירוש הדבר הזה, מר שולץ? — כיום חמישי, או כיום שישי, אתה מוסר לנו הודעה: אני הולך להיפגש עם אנשי אש"ף, וכבר כשבת אתה נפגש אתם. אתה מערער את האמון החיוני כל כך.

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
בכל הכבוד, אתה מצפה ששולץ יקבל הוראות ממך?

אהוד אולמרט (הליכוד):

הוא לא מקבל ממני הוראות. אני לא רוצה שהוא יקבל ממני הוראות, ואני לא רוצה שהוא יקבל הוראות ממישהו אחר. אבל לממשלת ישראל יש זכות, ולפעמים מוטלת עליה חובה, לומר בנסיבות כאלה לשר החוץ האמריקני: אדוני שר החוץ האמריקני, אתה הפרת אמון במערכת יחסים רגישה מאוד. מצד אחד, באח אלינו ואמרת לנו: אני ער לחששות שיש לכם מפני ועידה בין־לאומית, אני שותף לחלק מהפחדים שלכם ולחלק ניכר מההסתייגויות שלכם, אבל תסמכו עלינו. אנחנו ניתן לכם התחייבות כאלה לגבי הוועידה הבין־לאומית, שאם לא תצטרכו לדאוג, אך באותו הבל־פה, הפרת חלק מההתחייבויות שנתנה ארצות־הברית בעבר לגבי הנושא של המשא־ומתן, ואתם רוצים שייודעו אמון ותהיה נכונות של מדינת ישראל להיכנס לתוך התרגיל המסוכן הזה, שיכול להיגמר מבחינתנו בריסק איכרים?

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
חבר הכנסת אולמרט, אשאל אותך שאלה כנה: האם אתה מאמין שיהיה באזור הזה שלום ללא משא־ומתן עם אש"ף? אתה אדם אינטליגנטי, האם אתה מאמין שיכול להיות שלום ללא הפלשתינים?

אהוד אולמרט (הליכוד):

חבר הכנסת דראושה, שאלת שאלה. היות שאני מכבד אותך, אשיב לך תשובה. אתה קראת את שירו של מחמוד דרוויש, שר התרבות של אש"ף, אתה קראת מה הוא אומר שם על כולנו. אתה מתאר לעצמך, שאנחנו נשכ ונעשה שלום עם מחמוד דרוויש ועם הפטרון שלו, ערפאת שטוף הרמים? הם רוצים שלום? הם רוצים לשבת ליד השולחן? הם רוצים שאנחנו נתעופף כמו המלים הפורחות, שניעלם מכאן ונצא מכאן.

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה יודע כמה שירים נכתבים בישראל? אתה מקבל —

אהוד אולמרט (הליכוד):

חבר הכנסת דראושה, שאלת אותי שאלה. הרי אינך מתאר לעצמך, שאגב תגובה על שאלה כזאת אשיב לך תשובה שתספק אותך.

שאלת שאלה, ואני מוכרח לומר שלא יכולתי שלא להתרשם מחשובתו של עמוס קינן לדרוויש, ואני רחוק מלהיות חסידו של קינן, 90% מהדברים שהוא כותב מרגיזים אותי מאוד. עמוס קינן השיב לו תשובה ההולמת אותו — אני אומר את זה גם לחבר הכנסת גור, זו גם תשובה כוחנית. מה אמר עמוס קינן למחמד דרוויש? — אתה בא אלי במלחמה; אני מודיע לך, שאם אתה בא אלי כוח, אני "אכניס" לך כחורה בכוח כזה שאתה תרצה לשכוח את היום שבו התחלת להיאבק בי בכוח והטפת לשימוש בכוח.

על כך אומרים לי, שזו תפיסה כוחנית. האם מדינת ישראל גלחכת, משתוקקת, רוצה להמשיך את המהומות בנדה? האם יש איוו אפשרות להגיע להידברות פוליטית ולפשרה כאשר אנו נכנעים לאלימות ולשימוש בכוח? ואתם טוענים שזו גישה כוחנית.

גברתי היושב־ראש, הדין הזה מתקיים כעיצומו של מהלך מדיני. מהלך זה יגיע, ללא ספק, לשיא חדש

חברת כ"ר, ישיבה תכ"ז

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

בהתנהגות של האופוזיציה, אלא בהתנהגות של חלק מהממשלה.

אנחנו מעריכים את ראש הממשלה על כך שהצליח בשלב זה להטות את המכונית למסלול שנקבע על-ידו מראש, ומאחלים לו הצלחה בהמשך מאמציו לטכס עצה עם חברי הממשלה האחרים, כיצד לקדם את השלום, כיצד להביא לעם ישראל שלום אמתי, השלום הוא יעד המאוחד את כל האומה בישראל, ויש לחפש כל הדרך להשיג יעד זה כלי לסכן את ביטחון תושבי הארץ.

רכותי חברי הכנסת, הפרשה האחרונה של מסע ראש הממשלה לארצות-הברית הוכיחה, כי חוגי השמאל בישראל במאבקם — תוך שימוש בכל תכסיס — נגד ראש הממשלה ונגד מדיניות הממשלה, מוכיחים לטכס כל דבר ובלבד להוכיח את צדקתם. הוכח כאן כי מי שנלחם נגד מורשת ישראל, נגד ערכי האומה ונגד תורת ישראל מוכן גם לסכן את המדינה וממשלתה על-ידי הזמנת לחצים מבחוץ נגד מדיניות ממשלתה, החוקית של המדינה. מתברר כי כל המפומים על שלטון החוק, הדמוקרטיה ועל שלטון הרוב אינם מהססים לחתור תחת כל אלו כשנודמה להם שמצב מסוים אינו תואם את השקפת עולמם. הדיבורים על דמוקרטיה ושלטון החוק מושמעים רק כאשר הם מסייעים להם להשליט את השקפתם ואורת חייהם על אחרים.

גם הצטרפותם של ראשי התנועה הרפורמית בארצות-הברית אלה שיצאו בגילויי דעת נגד הממשלה ומדיניותה טרם צאת ראש הממשלה לארצות-הברית, כמגמה לחזק את עמדת מזכיר המדינה האמריקני נגד ראש ממשלת ישראל, מוכיחה לכל מהי התנועה הרפורמית ומה רבה סכנתה לעם ישראל, לא רק מכהינה רוחנית אלא גם מכהינה מדינית. היום הם יצאו נגד ראש ממשלה מהליכוד, מחר הם יצאו נגד מדיניותו של ראש ממשלה מפלגת העבודה.

אם ירצה השם, נחגוג בימים הקרובים את חג החירות, חג הפסח, המבטא את יציאת עם ישראל לחירות לא רק מבית עבדים, אלא גם כדי לקבל את התורה במעמד הר סיני. נחזור לערכי התורה ונחיה עליהם, ואזי נזכה לכך שהפורס סוכת שלום יפורס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו בית ישראל ועל ירושלים. אמן. תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אחיל כהערה אישית. זו הפעם הראשונה שאני מופיע בדיון כשם תנועת שינוי-המרכז. רצוני לציין שמעברי מסיעת המערך לסיעת שינוי-המרכז נעשה תוך הבנה בין שני הצדדים. זו הפעם היחידה בהיסטוריה של הכנסת שמעבר מסיעה לסיעה מתבצע בהסכמה. ללא התופעה המבישה של חטיפת מנדט. על כך רצוני להודות לסיעת המערך ולדאשיה.

בסוגיה אשר עליה דנים אנו היום לא יהיו חילוקי דעות רציניים בין ביתי הפוליטי החדש לבין סיעת המערך אשר אליה השתייכתי.

את דבריי, אדוני ראש הממשלה, התחלת בדברי שבח לאחדות ישראל, שהיא אמצעי וחסון כדי להתגבר על הקשיים אשר כפניהם אנו ניצבים. מיתוס האחדות הוא מיתוס עתיק יומין בעם היהודי, אלא שלא תיתכן אחדות מלאכותית. אם יש מחלוקת לשם שמים, ויכוח על נושא יסודי, קיומי, מן הדין הוא

בחול-המועד פסח, כשיחזור לכאן שר החוץ האמריקני ויבשק לשכנע את ממשלת ישראל להסכים לכמה יסודות מתוכניתו, שאני מאמין שהרוב המכריע בציבור מתנגד להם.

דווקא כמי שאינו מטיף להתעלמות מן הצורך בהידברות מדינית — להיפך — אני אומר, שהמתכונת למשאומתן המוצעת על-ידי שר החוץ האמריקני היא כזו שממשלת ישראל לא תוכל לקבל אותה, ועד כמה שהדבר אינו נעים, עד כמה שאיננו משתוקקים לכך, לא תהיה ברירה אלא לומר לשר החוץ האמריקני: אדוני שר החוץ האמריקני, ועידה בין-לאומית — לא.

אם יחזור שר החוץ לנוסחת אוקטובר, המאפשרת לכריית-המועצות למלא תפקיד משמעותי בתהליך, וזאת למרות סירובנו, בהעדר יחסים דיפלומטיים והגירה יהודית — אם תהיה, בכל זאת, הצעה, שיש בה יסוד של מטרייה בין-לאומית על כסיס נוסחת אוקטובר, אפשר לדון בה. אבל אם יחזור שר החוץ האמריקני להצעת הוועידה הבין-לאומית — נדמה לי שלא רק ממשלת ישראל, אלא הרוב המכריע של הציבור במדינת ישראל, יאמר לשר שולץ, ידידה הגדול של ישראל: אנחנו מעריכים את ידידותך ומכבדים אותה, אבל בעניין זה חרגת מהפרמטרים שאנחנו יכולים לקבלם, כמדינה הרוצה להבטיח את קיומה ואת עתידה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, נחאר לעצמנו מכונית הנוסעת כמערכת כבישים סבוכה, מלאה מכוניות, ובתוך המכונית נהג ונהג'משה. יש ביניהם חילוקי דעות בדבר כיוון הנסיעה הטוב ביותר ליעד שאליהם הם רוצים להגיע. נהג'המשה אינו מסתפק בזכותו לשכנע בדיבורים את נהג הרכב, כיצד עליו לנהוג והיכן לפנות. הוא גם אינו מוכן לחכות עד שגיעו למקום חנייה, שבו יוכלו ללבן את הסוגיה ולקבל הנחיות משולחיהם. הוא פשוט מנסה לחפוס בכוח את ההגה תוך כדי נסיעה ולכוון אותו לכיוון שאליה הוא חותר. מה היינו אומרים על נהג שכזה ועל הסיכון הרב שהוא גורם למכונית ולנוסעיה? האומנם מציל נהג כזה את המכונית ואת נוסעיה, או שמא הוא עלול לגרום לכך שהמכונית תתהפך או תתנגש במכוניות האחרות ולא תגיע ליעד כלשהו? ואם, למרות המאבק על ההגה, מצליח נהג המכונית לייצב אותה ולהציל אותה מתאונה, אף שטרם הגיע ליעד שאותו הבטיח לנוסעים — האם לא מגיעה לו על כך ברכת "יישר כוח"?

רכותי חברי הכנסת, הנמשל למשל שהבאתי ברור. לא אתייחס עכשיו לשאלה מי צודק, ולשאלות הרבות העומדות על הפרק, כגון: האם ניתן להסכים לוועידה בין-לאומית? האם אפשר להסכים לכך שתהיה רק פתיחה בין-לאומית? מה הן הערכויות לכך שלא יהיה אתר כך פתרון כפוי מצד המעצמות? והאם די בהבנה עם ארצות-הברית — אפילו יהיה הסכם הבנה בכתב — לאחר שעד כה לא עמדה מדינה זו בהתחייבותיה שלא לשאח ולחם עם אש"ף ושלא לנהל מדיניות בעניינינו ללא תיאום מראש עמנו? בכל זאת, הנשאלת השאלה המרכזית: האם כך מסייעים לנוהג במכונית כשכל התנועה — על-ידי חטיפת ההגה בכוח והזמנת נהגים מבחוץ לנסות לדחוף את המכונית לכיוון מנוגד לזה שאליה נוסעת המכונית?

האם ניתן, אפילו כמדינה דמוקרטית, להשלים עם התנהגות כזאת של האופוזיציה? והרי כאן לא מדובר

כשבוע הבא יבוא לאזור מזכיר המדינה, מר שולץ. הוא בא כדי להמשיך במאמץ המדיני. רבים הם הכוחות בארץ, באזור ובעולם הנותנים לו גיבוי מלא. אם לא נשתף פעולה, אם נמשיך בסרבנותנו להיכנס למשאומתן — לא יהיה גם משאומתן. ישיר, ישראל-ארצות-הברית, שיבטיח לנו את כל הערבויות. ייתכן שהאומץ להתמודד עם מעצמה עולמית ידירותית ולהגיד לה "לא" יפיתו גאווה בלב אחרים, ואלה יחשבו שהם מתמודדים עם הכפייה האמריקנית. אבל הרגש החולף הזה לא יקדם את האינטרסים החיוניים שלנו.

לא ראייה ארצות-הברית לפגיעה ביוקרתה כמעצמה עולמית מובילה. עידן הלחצים הגסים חלף. אין סכנה ואין לצפות סכנה שארצות-הברית תלחץ עלינו. לא זו הטכנה. הסכנה היא מה יבוא במקום החלל שאנחנו ניצור במו ידינו. חצי ה"לאו", ההתפתלות בין "כן" ל"לאו" הירסו את בסיס-שיתוף הפעולה. ארצות-הברית לא תוותר כי לא היא יודעת מהו רצונה, אבל כיתחם אנחנו מסכנים את הנכס היקר ביותר, את ה"אנטנט" קורדיליאלי, הברית הלבבית אשר עליה נשענים ביטחוננו וחוסננו הכלכלי.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, טוב היות עקשן כאשר הדבר נחוץ ומוצדק, אבל רע לאחוז בעקשנות כאדיאור לוגיה, כסרבנות. לשם עקשנות, אשר מוזיקה במקום להועיל.

אני פונה לראש הממשלה כרגע האחרון, כשעה השחית-עשרה. שקול את הסכנה שבועידה בין-לאומית המתואמת עם ארצות-הברית מול הסכנה שכשבר הידירות העמוקה בינינו לבין ארצות-הברית. אני מאחל לך, אדוני ראש הממשלה, שברגע האמת תבחר כאפשרות הנכונה: הסיכוי היחיד לתהליך השלום, שיבצר את ישראל ואת עתידנו.

בשנת ה'40 ייאמר: דורנו הפך חלום פוליטי למציאות. הקמנו מדינה, הפכנו 600,000 תושבים לאומה המגיעה למיליון הרביעי שלה. השלטנו משטר דמוקרטי. המלחמות הכלתי-פוסקות הסיטו את תשומת לבנו מהעיקר: מביצור המדינה. כדי לבצר את המדינה אנחנו זקוקים לשלום.

זהו הרגע. אויבינו מכינים כבר, שמציאותנו קבועה וריציבה. אני אחר מאלה, אשר כרברי מחמוד דרוויש הולך בין מלים פורחות, והוא מייצג לי: באה שעתכם להסתלק, גורו כאשר תגורו ורק בינינו אל תגורו. באה שעתכם להסתלק ובאשר תאוות תמותה, ורק בינינו לא תמותה.

כאחר, שהגיע לפני 41 שנה לחופי הארץ הזאת, לא להילחם אלא להתיישב באזורים ריקים ולכנות את הארץ הזאת, אני אומר לאותו מחמוד דרוויש: אוי ואבוי אם הערכים השפויים והמתונים — ויש רבים כאלה בתוכנו — יחזרו להתזקק באותה תפיסה, אשר הרסה את המדינה הפלשתינית שיכולה היתה לקום יחד עם מדינת ישראל, והביאה על כמיליון ערכים את אסון הפליטות. אוי ואבוי לאלה החושבים, שהמאבק הנוכחי הוא מאבק הבא להעלות מחדש את הבעיה של הקמת מדינת-ישראל והקמת מולדת לעם ישראל.

מציאותנו כאן קבועה וריציבה. לכן, מוטב להניח להזיות. עלינו להבין מתוך הכרתנו החופשית, שאם המעצמה הגדולה עומדת מאחורינו, אנחנו יכולים להגיע לחלוקה חדשה. להסדר חדש, שייתן לנו ביטחון ויפתח דף חדש בינינו לבין העולם הערבי. אני מקווה, שלא נחמיץ הזדמנות זאת. תודה.

היורד ח' גרוסמן:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

שכל מחנה ינסה למצות את האמת שלו. במציאות של דמוקרטיה צריך לשכנע את העם ולהציג בפניו את העמדות המנוגדות כי עליו להכריע. יש בינינו אחרות פשוטות רבים, אבל בנושא יוזמת השלום יש חילוקי דעות, ויש הצדקה שכל אחד משני המחנות ישמע באוזני העם את האמת שכלכו, וזה מה שאנחנו עושים היום. אין כאן מקום לסידורים כלשהם שאינם תואמים את האמת.

במציאות של סוף המאה הנוכחית, הביטחון הלאומי אינו סיטואציה מבודדת העומדת בפני עצמה. ביטחון הוא פונקציה לא רק של שטחים, אלא כראש ובראשונה של קשרים עם מעצמה עולמית. בעידן האטומי והלוחמה הכימית, בעולם אשר בו שולטים לא רק שפויים אלא גם מטורפים, הקשר ההדוק בין מדינה קטנה לבין מעצמה גדולה הוא הערכה החשובה ביותר לשלום עולמי ולביטחון לאומי.

בעולמנו אין ביטחון בלי תלות. ביטחון אין פירושו עם לבדד ישכון. ביטחון פירושו ששנות עם מעצמה היכולה לסייע לך פיננסית, כלכלית, מדינית, ביטחונית בלי להחערב בענייניך הפנימיים, ללא נכתיבים. זו מהות הקשר בין מדינת ישראל לבין ארצות-הברית. זהו הנכס האסטרטגי החשוב ביותר שלנו, ויש לשמר מכל משמר.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ארצות-הברית, המעצמה הגדולה ביותר, גמרה אומר להשכיח שלום כאזור מסוכן זה. היא רוצה לעשות זאת עכשיו, וצדק, כדי לבצר את האזור טרם הסיום הצפוי של המלחמה בין אירן החווייניסטית לבין עירק המרעילה בגזים. אינטרס זה עולה בקנה אחד עם האינטרס החיוני של ישראל. יוזמת שולץ מבטאת נכונה את הרצון להביא לרגיעה ולשלום באזור סוער זה. ארצות-הברית היא ידידתה של ישראל. היא רגישה לאינטרסים החיוניים שלנו. שולץ הוא ידיד גדול של ישראל. בתקופת כהונתו נעשה ויעשה כל-מאמץ להתחשב באינטרסים החיוניים של ישראל. עמדה זו אינה זקוקה להוכחה. ארצות-הברית התייצבה מאחורי האופציה הידנית כפי שגובשה בהבנות פרס-חוסין. המשאומתן הישיר בין ישראל לבין ירדן זקוק לתקופת מעבר — הפתיחה הבין-לאומית. ודאי שכל משאומתן טומן בחובו הפתעות ואולי גם סכנות. לא הכול ניתן לחיזוי מראש. כמצב זה ארצות-הברית מוכנה לתיאום מלא, בכתב ובעל-פה, כדי לערוך שפתיחה זו לא תיהפך למעמד של כפייה. ניתן להגיע להסכם על הרכב המשלחת הידנית-הפלשתינית. הבסיס לכל משאומתן, הוא הסכם קמפ-דייוויד, יוזמת למציאות הקיימת. כשלב זה מוכנה ארצות-הברית לתיאום מלא, בכלל זה "פיצוץ" הוועידה אם יסכנו מעשיה ומגמותיה את ישראל.

אדוני ראש הממשלה שאיננו כאן, הצהרת היום שאתה מעדיף, ואתה מוכן ל"וועידת שניים" שבה ישתתפו בריח-המעצמות וארצות-הברית, ולא לוועידה לפי גוסחת פרס-חוסין, כמה טובה הוועידה של שני הגדולים. ארצות-הברית וברית-המעצמות כלכר, מוועידת חמישה? "ועידת שניים" יכולה ליהפך ביתר קלות לוועידת כפייה. מה אחת מפחד, אדוני ראש הממשלה? מפני מיטראן, מפני מרגרט תאצ'ר? מידידי ישראל אשר יתאמו ודאי את צעדיהם תיאום מלא עם ארצות-הברית? האם כדאי לסכן את התהליך כולו בגלל פרט זה? ומה יבוא במקומו? — ואת זה חשוב לראות — כיוון שלא ייתכן חלל ריק, הרי סכנות ישראלית, אמיתית לאו עקשני על בסיס משפטים קדומים ותדרות שווא יפתחו פתח לשתי סכנות עיקריות: אופציה אש"פית מלאה ופתרון של כפייה.

לפי שעה אנחנו לא נשארים בה כשל איוז אחיהו בקרנות מזבח השלטון. אנחנו סבורים, שבתוך המבנה הזה, שהוא מבנה משותף, יש לנו זכות מלאה לעשות כל דבר שביכולתנו ובכוחנו הפוליטי הפרלמנטרי לעשות, כדי לקדם את האינטרס שנראה לנו היום כאינטרס לאומי עיקרי. האינטרס שלנו הוא למנוע מצב, שבו כתוצאה ממה שקורה בשטחים צטרף להיקלע לאחד מהמצבים האלה: הסדר כפוי או אייזסרד, שיש בו פוטנציאל לפיצוץ, הסדר של בוקה, מבוכה ומבולקה, אייזסרד שהוא בעצם מתכון להמשך היריבות הקשה, שמעמידה אותנו בפני בעיות יסוד מוסריות ואחרות, ומגבירה את השנאה, או חס וחלילה תביא להתפוצצות שאחריה יבוא הסדר כפוי. אני לא מזמין אותו. איש אינו רוצה אותו. אין לי שום חרזה לאיים ולהלך עלינו קדרות, אבל הר אייזסרד לעמוד מנגד בלי לפתוח איוז ערוץ להסדר. גם אם יתמהמה, גם אם יסתבר שאייזסרד לא השיגו — אנחנו זקוקים לו פוליטית ומוסרית.

ידידי היושב-ראש, אני רוצה לסיים בקריאה לאזרחי ישראל הערבים, ולוואי שיכולתי להפנות קריאה כזאת לתושבי השטחים. לתושבי השטחים אני יוצא בקריאה להפסיק את המהומות. אני יודע שברור הוא אם אני אקרא להם להפסיק את ההתקוממות, להוציא מתוכם הנהגה צעירה חדשה, לנקוט איוז צעד דרמטי של נכונות, של הידברות ישירה עם ישראל. יכול להיות שיש בידם לעשות זאת היום, מתוך חמדות עשן הצמיגים, והייתי אומר שפיתוח הדמים שקיימת שם, שפיתוח דמים שאנחנו לא רוצים בהם, שפיתוח דמים המציקה ומכאיבה לנו — ואין חיל בישראל, אף לא קצין, וודאי לא שר הביטחון, הרוצה בה. שום שר אינו חפץ בה, או ליחיד דיוק רוב השרים אינם חפצים בה. אולי יעשו איוז מעשה בלתי שגרתי היאה למצב בלתי שגרתי זה.

לערבי ישראל וליהודי ישראל — הלוואי שהייתה מתגשמת תביעת-משאלתו של נשיא מדינת ישראל, ש"יום האדמה" יהפוך ליום של קריאה לשלום, ליום של הדינים היחסים הטובים בין יהודים לבין ערבים, הייתי אומר: למין כומרנג מהופך. ערבי ישראל זקוקים לזה ואנחנו זקוקים לזה. 40 שנה רקמנו כאן רקמת יחסים טובה, עם נטייה חזקה לשווינון: יש בבית הזה חברי כנסת רבים מאוד שמוכנים לעשות הכול כדי שזה אכן יהיה שוויון מלא. בל נקדע את הרקמה הזאת. בל נספק עילה כלשהי למי שאינו מעוניין בשוויון הזה. אני מאחל לתושבי ישראל הערבים והיהודים שאכן זה מה שיהיה. בעתיד תשקלו מחדש — ולוואי שאפשר היה לשקול זאת אפילו היום — את נחיצותו של יום זה. אולי צריך למצוא במקומו יום אחר שידגיש אחוה ולא יהיה בו זכר של קדע ושל פצע שחבל שיתרחב.

מוטל עלינו אחריות משותפת לשלומה של המדינה הזאת ולשלומה של האזור. יהיה מייסר מאוד אם בעניין זה, שהוא כה חשוב לרבים — אנחנו ניסוג לאחור. זה כשום אופן לא איום, זו משאלה למימוש השלום והאחוה. תודה רבה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שבח רייס. רשות הדיבור לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם שפייר.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, בראשית דברי ברצוני לברך את ראש הממשלה על הצלחת שליחותו בארצות-הברית. היו מי שניסו להניא את ראש הממשלה מלנסוע, ניסו להפחידו, כדי שלא יצא לארצות-הברית. ניבאו לכישלון ולדרדרון

שבח רייס (המערך):

גברתי וחברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת אהרן נחמיאס, עבד-אלוהב דראושה, יעקב גיל, יוסי שריד ואברהם ורדיגר, אני רוצה להכריז מדרע אין אנו מטוגלים היום, בדיון הזה —

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת שבח רייס, אני מצטערת, אבל איני חושבת שנהגת בשיטה טובה. מה היית חושב. לו חבר הכנסת שדיבר לפניך לא היה מזכיר את שמך, כי גם אתה לא היית באולם.

שבח רייס (המערך):

אני דווקא שמעתי את דבריו של קודמי.

אני רוצה להבהיר, מדוע אנחנו מתקשים להגיע היום למצב שבו נוכל לאשר יחד עם שותפינו לקואליציה הודעה מסכמת אחת. אנחנו לא נעשה זאת היום, ואף לא נשוב לריטואל הפרלמנטרי הקבוע, שהכנסת רושמת לפניו, שמשמעותו היא איוז הסכמה שהיא אייזסרד, איוז קביעת עובדה, שאין התפעמות מיוחדת מסוג הדברים שצריך לסכם, אבל מתוך איוז ריטואל פרלמנטרי או קואליציוני מסכמים אותם. אפילו לזה לא יכולנו להגיע היום.

אנחנו נמצאים במצב, שבו אין הסכמה בינינו לבין שותפינו בליכוד על שאלת יסוד בנושא ההווה והעתיד של מדינת ישראל. אנחנו לא יכולים לחת יד לקיפאון, המצטייר כסטטוס-קו. אין יותר סטטוס-קו. מתן יד לקיפאון משמעותו הסרת כל פתח של תקווה להסדר, ואני אומר זאת ביודעי, שהסדר איננו דבר פשוט כלל ועיקר. אני אומר זאת ביודעי, שהצד הערבי על כל גווניו מגלה תוקפנות או אייזסרד, או חוסר ריאליזם, או חוסר גמישות, וגם הצד שהוא לכאורה מתן מכביד מאוד על הישראלים המתונים לקיים כל סוג של הידברות.

למרות הכול, אני עדיין רוצה להאמין — כי אם לא אאמין, יהיה עלי להגיע למסקנה נוגה מאוד על החיים המשותפים כאזור — שאם יפתח איוז סדק של תהליך, הוא יגרוו חלק מהעולם הערבי ויבשל מוסים אף חלק נוסף. מכחינתו תהיה זו אולי מלכודת של הסדר, אבל המלכודת הזאת עשויה כבוא היום להיהפך גם למנבטה לסדר אחר באזור, להסכמות, להבנות, ולנטישת השנאה הנוראה שפוקדת אותו.

לדאבוך הלב, אין הליכוד פותח שום פתח לתקווה. תחת זאת ניכרת בו חדות הסטטוס-קו, והתעקשות נגד תוכנית-שולץ, שבמידה רבה מאוד מקבלת עמדות של ישראלים רבים מאוד, משום שהיא אינה מפרטת, אלא יוצרת אווירה, יוצרת ערוצים, יוצרת אקולוגיה של ראשית הסדר.

אנחנו מכהנים בממשלה משותפת. יש מי שטוענים, שאם אכן אלה הם פני הדברים, עלינו לנטוש את הממשלה. אני רוצה לחזור ולומר כאן בפעם המיידע-כמה, שאין זאת ממשלתו של מר שמיר, זאת ממשלה המורכבת משני גושים. זאת שותפות בין שניים, שבה משמש אחד מראשי המחנות על-פי התור כראש ממשלה תורן. בשנתיים הראשונות היתה זאת ממשלה מערך-ליכוד עם ראש ממשלה תורן שמעון פרס, ועכשיו זאת ממשלת ליכוד-מערך עם ראש ממשלה תורן יצחק שמיר.

על כן התביעה לעוזב את הממשלה אם אין זה מוצא בעינינו וכיוצא באלה, עומדת כסתירה מוחלטת לעצם המבנה של הממשלה הזאת.

אש"ף אינו בר-שיח. לאש"ף צריך לומר "לא". לא במגנום אלא בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים. כולנו רוצים בשלום, אבל בשלום של אמת תוך כדי הבטחת קיומנו. לא נסכים, בשום פנים ואופן, להכניס מרצון את ראשנו לחבל החלליה. בידיעה ברורה שכל תזוזה תחנוק אותנו ותביא לאובדנו.

חברי הכנסת ממפלגת העבודה, אתם התגאיתם כיכולתכם לנהל מדינה, דיברתם על חרבות שלטון, הפניתם אצבע מאשימה אל הליכוד בטענה שאינו יודע למשול; ראו נא ראו, כיצד אתם נוהגים, פועלים בגלוי ובמחשכים, תורמים תרומה לכתיבת "מכתב 30 הסנטורים" למזכיר המדינה, מכתב שמטרתו אחת: כיסופה של מדינת ישראל; והרי אתם חלק ממדינה זו. בלחצכם ובהשראתכם פעלו הגברת ריטה האודר ורביי ארתור הרצברג לגיוס תומכים מקרב ידידי ישראל בסנט ובקונגרס, כדי לקצץ את הסיוע לישראל אם לא "תיכנע" להצעות ולתכתיבים של ארצות-הברית. מזכיר המדינה הוא אומנם ידיד ישראל, אך הוא פועל על-יפי אינטרס אמריקני שאינו זהה תמיד לאינטרס הישראלי. הרי כך כבר נהגתם בעבר כאשר אנשים מטעמכם פעלו אצל שגריר ארצות-הברית בישראל, סמואל לואיס, ליוזם קיצוץ סיוע לישראל כדרך יחידה להכנעת ממשלתו של מנחם בגין, ולכסוף, גולת הכותרת בחתרנות זאת, שהיא חתרנות בלתי נלאית כלפי ראש הממשלה, המדינה ואזרחיה, היתה נסיעתו של אבא אבן, במגמה לזרוק אבנים-ולחבל בנסיעתו של ראש הממשלה לארצות-הברית.

אני מאשים את שמעון פרס בשליחתו של אבא אבן לארצות-הברית, וכך הוא גרם לפגיעה בסדרי ממשל תקין וסדיר. אני מאשים את שמעון פרס בכך שגרם להפעלת לחצים על ראש הממשלה תוך כדי שליחתו הגורלית לארצות-הברית, על-כי שלח את אבא אבן לפגוע ולחתור נגד עמדות ישראל ובכך גרם כמעט לפגיעה ביחסי ישראל-ארצות-הברית; על-כי ניסה לערער את הברית שבין ארצות-הברית ליחודי ישראל.

יחיתי בארצות-הברית, ראיתי את מבוכתם של ידידי בסנט ובקונגרס; ראיתי את מבוכתם הגדולה של היודי ארצות-הברית, הזוכרים, כמוני, לאבא אבן את חלק הבלתי-נשכח בהקמתה של מדינת-ישראל. הם עמדו המומים, בלתי-מאמינים למראה החיון הבלתי-נפרץ שאבא אבן, יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, השגריר והשר לשעבר, חוזר לממדי המפלגתיות הצרה, וחבל. חבל מאוד שאבא אבן עשה כן.

שבח וייס (המעריך):
הממשלה רחבה ולא צרה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

עם כל הכבוד, אבל מדינת ישראל צרה, וזאת אסור לשכוח.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מה קורה לשמעון פרס? האם הכול מותר, האם אין גבול?

הי"ד א' נחמיאס:

ברשותך, אני מבקש להזכיר לך, שמעון פרס הוא ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני מקבל את ההערה, אדוני היושב-ראש, אני מבקש שיצוין בפרוטוקול, שכל מקום שאמרו שמעון פרס היתה כוונתי לשר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה. תודה רבה ובכל הכבוד, אדוני היושב-ראש.

היחסים בינינו, לבין ארצות-הברית: כל נתוני הפתיחה היו נגד הנסיעה. לשמחת לבנו ולמגמת לבם-של אחרים חזר ראש הממשלה עם הישגים.

י"ש ראש הממשלה תודה על-כי לא שמע לעצות אחיתופל. שניתנו לו, ועל-כי לא שח לכר לדברי העצה של אלה אשר ניסו לערער את כוחו, את רוחו; את עמידתו ואת נחישותו. י"ש הערכה על-כי חזר אלינו מביקרו קשה שבו הציג את עמדות ישראל בכבוד. גם אם, לא נפתרה אי-ההסכמה בינינו לבין ידידתנו הגדולה הטובה, ארצות-הברית, הרי היחסים בינינו לאינפגעו. ירדותם של הנשיא ומזכיר המדינה נתונות לישראל אף היום, על אף חילוקי הדעות.

י"ש ראש הממשלה איתולים כי יצליח גם בעתיד לנווט את ספינת המדיניות הישראלית השטה היום בין משברי ים קשים אל תוך מבטחים, וזאת למרות הלחצים שהופעלו, שמופעלים ועוד יופעלו מחוץ ומבית, על-ידי ידידים, קל וחומר על-ידי אויבים, ובעיקר, על-ידי יריבים מלבי אש ומחסימים, כל אלה, לא צלחה דרכם, לשמחתנו, וכל מאמצייהם לגרום לחסימה בקרב יהודי ארצות-הברית, מחו גי"ס, ולשיבוש היחסים ולהפעלת לחצים מהבית הלבן ומגבעת הקפיטול מאידך גיסא, עלו כתוהו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ובעיקר חברי הכנסת מהאגף, השמאלי המתון והקיצוני, אני יודע שתוצאות הביקור מרגיזות אתכם, ואולי אפילו מרגיזות אתכם מאוד. הן מטרידות אתכם, הן קצת שיכשו את תוכניתו; וגם גרמו לכם לאיבוד עשתונות, שבא לכלל כטיי בהצהרות אומללות ובמאמרים שכתבו כמה אותי קולמוס מתוסכלים לעצם כישלון נבואתם לנחש את תוצאות הכישלון שאליה התפללו. נכשלתם כישלון חרוץ בניסיון לשסות את יהודי ארצות-הברית בראש הממשלה, בממשלה וכעם בישראל. ניסיתם להמריד — כן, להמריד — את יהודי ארצות-הברית נגד ראש הממשלה הנמצא ארצות-הברית כתפקיד חשוב ביותר, למטודד למען המדינה, למען ביטחונה ולמען קיומה. נכשלתם, לשמחתי הרבה, כישלון חרוץ.

איזו חוצפה יש בכך. באיזה עיוורון חושים לקיתם. באיזה יצר פגיעה עצמית ניתנתם. הכול מותר? אין מצור? האם כל האמצעים כשרים להשגת המטרה? מה אתם הצעתם לעם הזה? שלום שהכול רוצים בו או מתחנן לאיבוד עצמי לדעת? האינכם רואים את הסימנים ורוחות-המתלמה ממש, המנשבות בתוך כתינו? האינכם שומעים את הקולות המרברים כריש גלי על השמדת מדינת ישראל? מה אתם רוצים? האם כמדינה קטנטנת שרוח קלה תגרום לאובדנה, זאת באמצעות ועידה בין-לאומית שפעם היא ועידה ופעם היא מטרייה, הכול לפי השומע והמאזין? האינכם מבינים, חברים טובים, שאחת גוררים אותנו למדינה בגבולות 1967, ללא יהודה, שומרון, עזה, רמת-הגולן, וירושלים? כן, ללא ירושלים. זה מה שאחת רוצים? לכך אתם חותרים? איזו רוח של טירוף אחזה בנו. אילו מחשבות עוועים שורות עליכם, ואיזו שגאה עצמית מפעמת בכמה מכם. הגיע הזמן שנתעורר כולנו. נכון, הצלחה קטנה — יש, אבל זוהי הצלחת פירוס, ואתם צריכים לעצור מיד, בגלל הלגיטימציה שנתנו חלק ממנהיגים לאש"ף ולראשיו. הצלחתם לגרום לפגישה בין מזכיר המדינה לבין נציגי אש"ף בארצות-הברית אתמול, ובכך גרמתם נזק עצום ובלתי-ניתן לחיקון למדינת ישראל.

ראש הממשלה לא אמר "לא", אבל צריך להיות ברור למזכיר המדינה מר שולץ ולמר רייגן, נשיא ארצות-הברית, כי

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

כולנו רוצים בשלום, אבל בשלום אמיתי הכרוך בביטחון. ולכן נגיע רק אם נהיה חזקים, ולא בהכנת ראש.

ומלה אחרונה לערביי ישראל בערב "יום האדמה": עליכם ועלינו נגזר לחיות יחד. אתנו חייכם טוב יותר מאשר תחת שלטונם של אחיכם. אל תשכחו כיצד מפזרים הפגנות במצרים ובסוריה, ואיך פעל המלך חוסיין ב"ספטמבר השחור". מנסים להוליך אתכם שולל ולהשתמש בכך. רוב ערביי ישראל רוצים בשלום עם מדינת ישראל שבה הם חיים 40 שנה. אל תיגררו אחר קיצונים ואל תחצו קוים אדומים. אל תפרשו את הדמוקרטיה שלנו שלא כהלכה. אל תכריחונו לנהוג בדרך שאיננו רוצים לנהוג בה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מוטב לסיים בדברים טובים ולשלוח מעל דוכן הכנסת ברכה לחיילי צה"ל ומשמר הבלב. למשטרת ישראל, לאנשי שירותי הביטחון העושים את מלאכתם נאמנה ובאמונה, לחברי הכנסת ולכל עם ישראל לקראת חג הפסח, חג חירותנו, וליום העצמאות ה-40 של מדינת ישראל.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם שפירא.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אי-אפשר להגיב על הודעתו של ראש הממשלה במונחים מדיניים. כל מה שיש ודרוש לציין בקשר אליה הוא, שהיא מהווה עדות ברורה לעוצמת יצר ההתאבדות, התנאסוס, שאינו ניתן לריסון ומגיע אותו בכוחות איתנים לקראת חורבן בית שלישי. רק באופן זה אפשר להסביר את התעלמותו המוחלטת מן הסיכויים להגיע להסדר של שלום, ההולכים ונפתחים בימים אלה לרווחה, ומן הסיכון הכרוך במדיניות הסירוב הגוררת את המדינה להירדרות ולשקיעה.

תמנהיג אה הגיע לאוזניו שבעצם הימים האלה, בעוד הוא מערים כל מכשול אפשרי על דרך השלום, גואה גל של ישראלים בעלי יכולת המבקשים לרכוש בתי במדינות אירופה ואמריקה, פשוט בתים, לגור בהם בכטחה עם משפחותיהם עד יעבור זעם, וזאת במקביל לעובדה שבתים המוצעים למכירה בשטחים הכבושים עומדים ללא דורש.

תמנהיג, איזהו הסימן שישכנע את ראש הממשלה כי מדיניותו מקעקעת את תחושת הביטחון בעמית המדינה מבית ואת הערכת העולם המתבונן בה בסלידה גוברת והולכת. האומנם הולך הוא שולל אחר הצגות תמיכה מבוימות הנערכות ברחבי התפוצות, ההופכות נלעגות נוכח הודעתו של שר התיירות, כי דווקא יהודים הם אלה הממהרים בימים אלה לבטל את תוכניותיהם לבקר בישראל?

אך אם הודעתו של ראש הממשלה מעוררת שאלות שאפשר לדון בהן רק במונחים פסיכולוגיים, הרי המדיניות המוצעת על-ידי מפלגת העבודה מחייבת, ראשית כול, ביורד סמנטי. במה שונה היא, למעשה, מזו של ראש הממשלה, והאם אפשר לדאוג בה מדיניות תלופית? אף שאין היא מנוסחת במונחי סירוב כפיתיים כמו זו של ראש הממשלה, אי-אפשר שלא לשאול במה שונה היא, הלכה למעשה, משלו.

עובדה היא שהניסוח המלא והמדויק של מדיניות מפלגת העבודה בנוי על חמישה לאוים: לא לנסיגה מנהר הירדן נגבול ביטחוני; לא לחזרה לגבולות 4 ביוני 1967; לא למדינה פלשתינית בין הים לירדן; לא למשא-ומתן עם אש"ף, הנציג

מר פרס, את ראש הממשלה הגדרת רוצח השלום; לליכוד קראת מחנה ההפחדה; את המחנה הלאומי כינית בשמות גנאי שהנייר לא סובל אותם, וניסית, וכמעט הצלחת, לבלבל את העם החכם זה בדרכי כפל-לשון וכפל-דיבור. קראת לוויחור, להתחרת עזה, עזה תחילה, ולא לפתח הטרור אלא מפתח הדמוגרפיה. לאחר מכן אתה אומר סתם ככה לעוזב את עזה. לעוזב את עזה — שערווייה ושגיאיה. כל הזמן אמרת "לא" לאש"ף. אחר-כך אש"ף כן, ערפאת לא. ולבסוף עומדת הודעתך, שוודאי שתתנה בהקדם: אני מתנגד לחלוטין למשא-ומתן עם אש"ף. הטעיה, אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס, את הממשלה ואת העם. העלמת עובדות מוערת החוץ והביטחון על סיכומין עם המלך חוסיין לוועידה בין-לאומית בחסות האו"ם בשיחוף חמש המעצמות הגדולות; לא מטרייה, לא פתיחה חגיגית אלא ועידה אשר עלולה היתה לכפות את דעותיה ולסכן את קיומנו ועתידנו. סיכמת עם חוסיין דברים בלא ידיעת הממשלה הקבינט, בלא רשות ובלא סמכות. ובגלל הליטות יתר הכנסת אותנו כמעט לדרך ללא מוצא. קראת לזה חתייה לשלום, אבל התנהגות זו היא בגדר חתייה תחת אושיות קיומנו, וחבל.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אומר כמה מלים לגבי יהודה, שומרון ועזה. הגיע הזמן שבני שאנו במלחמה. ובמלחמה כמו במלחמה. מלחמת השחרור והקיום שלנו עדיין לא נסתיימה. המאבק איננו רק על עזה ובנותיה ועל יהודה ושומרון ובנותיהם. המאבק איננו על שכם, בית-לחם, חברון והירדן, כי אם על הגליל, על צפת, על יפו, על חיפה, על ואדי-ערה ועל ירושלים בירת ישראל. מי שמאזין לקולות הערבים, הנשמעים בעוצמה רבה, ושם לב לקולות העולים מיהודה ומשומרון, וגם מקרב ערביי ישראל, צריך סוף-סוף להבין כי טעינו ושגינו בנישטנו. כי הדמוקרטיה שלנו פורשה כחולשה, כי סובלנותנו התקבלה כאוכדן חושים, כי הגישה הליברלית נראית שם מעבר לגבול ופה בבית כהודמנות בלתי חוזרת להכות ולקרוע חלקים מארץ-ישראל.

טעינו טעות קשה כאשר לא נהגנו ביד קשה יותר כלפי פורעים ומחבלים; רק בימים אלה שינינו כיוון, ואני שמח על כך. שגינו קשות כאשר נתנו לקיצונים להשחלת על העולם הערבי, טעינו כאשר נתנו לקולות קיצוניים כשמאל הישראלי להוביל את המאבק נגד ארץ-ישראל. טעינו כאשר לא הכהרנו להם שאנו נחושים בדתנו שלא לוותר על יהודה, שומרון, עזה ורמת-הגולן. גררנו, לצערנו הרב, את ערביי ישראל להקצנה, שהרי איך יכול להיות ערביי ישראלי קיצוני פחות כאשר הוא מאזין לקולות הנשמעים בישראל? אם יהיה קיצוני פחות יראו כבוגד וכופר בעיקר. שגינו קשות כאשר נתנו לפגוע בערבי מקבצתה, ויש לברך על העונש והעוצר שהוטל על הרוצחים כעיירה זו. שגינו כאשר לא נתנו הוראות ברורות לחיילי צה"ל על הדרך שבה יש לנהוג בוורקי אבנים ובקבוקי תבערה. היום שינינו את ההוראות, ואני מקווה שאין זה מאוחר מדי.

שגינו כאשר חשבנו כי דרכי נועם יכיהירו לערבים שאנו מוכנים לחיות בשלום. שגינו כשנתנו לחיילי צה"ל לצעוד עקב כבד אנודל עם מצלמות הטלוויזיה. שגינו כאשר נתנו לאלף נשים צעקניות וחמש-מאות לידים. שגינו אבנים, סלעים ובקבוקי תבערה לנהל את הקרב ולהכתיב את מהלכו.

הגיע הזמן, אדוני היושב-ראש, לשנות כיוון. איננו צריכים לתת נשק ותחמושת בידי יריבינו ואויבינו. איננו צריכים לפגוע באינטרס הלאומי כדי להיראות דמוקרטים, ובפני מי? בפני אלה שלגביהם ישראל היא מטרד, וחלק מהם מוכן לשכוח את השואה ולהשוות אותנו לנאצים.

יסוד חמשת הלאוים השווים ללאו האחד של ראש הממשלה, אלא על יסוד התוכנית ההולכת כנראה ומתבשלת בימים אלה במענים בווינגטון.

בריון קודם ציינתי, כי מעלתה היחידה של תוכנית-שולץ אינה מצויה כמה שיש בה אלא כמה שאולי יתוּסַף עליה. כבר אז, לאחר שהשגריר וולטרס, נציג ארצות-הברית בא"ס, נפגש עם הנהגת אש"ף בתוניס, הבעתי את התקווה כי תוכנית-שולץ תתפתח לתוכנית שלום אמיתית. לפיכך לא היה מקום לדחותה על הסף אף שבניסוחה המקורי אין בה כל ממש. והנה, אנו נוכחים כי שולץ כבר נפגש עם משלחת אש"ף רשמית כמעט, שהוזמנה אליו ונענתה לאחר שקיבלה את אישורו של מנהיג אש"ף, ויצאה מעודדת מן הפגישה. כמובן ידוע, כי שולץ מנסה להגיע להבנה עם ברית-המועצות בקשר לוועידת השלום והריונים בעניין זה נמשכים.

ובכן, ננסה לשער מצב שאינו נראה כרגע דמיני ביותר, שאומנם הוסכם בין הצדדים כי תזומן ועידה בין-לאומית בהשתתפות "כל הצדדים" כאמור בתוכנית-שולץ. הלא ברור כי אז תיתבע ישראל, קודם כול, להפסיק את מסע הדיכוי הברוטלי בשטחים, שהרי לא הפלשתינים ולא כל משלחת ערבית אחרת תביא למשאומן עם ממשלה הנוהגת כאכזריות כזאת נגד התושבים, אך ישראל לא תוכל להיענות לתביעה כזאת בלא שהאוכלוסייה הפלשתינית תיאות להפסיק את ההתקוממות, והיא תיאות להפסיקה רק על יסוד תוכנית 14 הנקודות, בזה אין כל ספק. אז תיאלץ ישראל לנהל משאומן מוקדם עם אוכלוסיית השטחים על תנאי הפסקת ההתקוממות, ורק לאחר מכן יהיה אפשר לכנס את ועידת השלום. פירושו של דבר הוא, שכיום, אף שמפלגת העבודה מעלה מס שפתיים לרעיון הוועידה הבין-לאומית, היא אחרת ליצירת תנאים שעלולים למנוע את כינוסה של ועידה כזאת. מפלגת העבודה עתידה להתגלות כמי שדוחה בפועל לא הוועידה עלידי מדיניות הדיכוי האכזרי בשטחים. ההנחה, שברגע שישאל תיאות תרוצנה כל המדינות להתכנס בוועידת שלום, תוך התעלמות מהנעשה בשטחים, מופרכת לתלוטין. מי שרוצה כמות ובתמים לראות ועידת שלום בין-לאומית חייב ראשית כול להפסיק את הדיכוי האכזר של ההתקוממות ולאפשר רגיעה מתוך הסכמה.

אך אם לשפוט על-פי מעשיה של מפלגת העבודה, הרי עומדת היא להחריף את המצב עלידי ההדרת מתיחות מיותרת גם בגבולות המדינה, כשהיא נוקטת את כל הצעדים שיש בהם כדי לגרום להתפרצות של אלימות ב"יום האדמה". בניגוד להבטחתו של שר המשטרה פה במליאה לפני שבוע, הממשלה יוצרת, באמצעות שרי מפלגת העבודה, תנאים כלתי אפשריים, עלידי מעצרים וריכוזי כוחות שכבר מלבים את היצרים ומכבידים על מארגני "יום האדמה". המבקשים להבטיח כי יום זה יעבור בסדר ובשקט. האחריות לכך תיפול כולה, כמו ב"יום האדמה" הראשון, על מפלגת העבודה, ששריה הם האחראים ליצירת המתח. אני קורא לשרי מפלגת העבודה, שר הביטחון ושר המשטרה: אם אומנם פניכם לשלום, כפי שמפלגתכם טוענת, הוכיחו זאת כמעשים בשטחים הכבושים וכתוך ישראל, עד כה אתם נושאים לבדכם באחריות למשטר של דיכוי אכזרי המשתווה בחומרותו לגרועים שבמשטרים המרכזיים, ומלכים בכך את היצרים ואת האי-שקט.

היו"ר א' נחמיאס:

השות הדיכוי לחבר הכנסת אכרהם שפירא, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר שטרית.

המוכר של העם הפלשתיני: ולא לחלוקת ירושלים. וראו זה פלא: לפנינו נוסחת פלאים ממש, חמשת הלאוים של מפלגת העבודה שווים ללאו האחד של ראש הממשלה. כי הן הלא ככול חמש של מפלגת העבודה והן הלא היחיד של ראש הממשלה חוסמים את הדרך לשלום באותה מידה.

הלא ברור כשמש שהמקוממים בשטחים לא יניחו את אבניהם וצמיניהם הבורעים אם לא יזמנו נציגיהם להשתתף על בסיס של שוויון בתהליך השלום. כמו כן ברור כי כל זמן שהם לא יידגועו לא הצא שום משלחת ערבית למפגש רשמי עם ישראל לצורך השגת הסדר מדיני, כי מי ילך שולל אחרי אותן הודעות מכישות של הממשלה, החוזרות ונשנות, בדבר ההרצעה בשטחים המלווה שלושה או ארבעה או חמישה חללים פלשתינים ביום רגוע? או על התעייפות המקומיים המלווה בהטלת עוצר על מאות אלפי תושבים בעת ובעונה אחת? או על לכירת ההנהגה הפלשתינית יחד עם אותם אלפי העצורים במחנות הריכוז, הצומחים חדשים לבקרים כדי לאכלס אותם, בלא שנפגעת כלל סמכותה של ההנהגה הפלשתינית?

הלא המונחים שהממשלה-משתמשת בהם בהודעותיה אלה אינם אלא הנויית הלשון העברית, הגורמת ניתוק בין המלים ובין משמעותיהן. מה המשמעות של המונח השלטת סדר כאשר היא מתבטאת בהרעבת כפר שלם, כמו בקטיה, במשך חודש ימים והשארות, נוסף על כך, כל הזמן ללא מים, חשמל, גז וטיפול רפואי? האם אפשר לצפות כי משלחת ערבית כלשהי תצא למשאומן עם ישראל כאשר זועזעת כאלה מתרחשות בשטח?

אומנם נכון: באותו כפר רצחו התושבים משתף פעולה — מה שקרוי "שטינקר" בשפה המקצועית. זה חמור, אבל כדאי לנציג הממשלה לזכור, שבצרפת נעשו סרטים גדולים ומרתקים המראים, מתוך הערצה, פעולות של חיסול משתפי פעולה עם הכובש, ובצפון-אירלנד רוצח ההמון הנספך מי שהוא רק חשוד כסוכן הממשלה, האם יש מי שמפקפק בכך שעוד יעשו סרטים המפארים את המעשה בקבטיה, והיש מי שמצפה לכך שממשלה ערבית כלשהי תראה בו מעשה שאינו פטריטיטי?

אך בינתיים, מתוך עיוורון מוחלט נוכח המציאות ומתוך התכחשות לניסיון העשיר של תולדות מלחמות השחרור של עמים מרוכאים, ממשכה הממשלה, בהדרתה של מפלגת העבודה, לזרוע את זרע הזעם והשנאה בקרב אלה שהיא מתיימרת להבטיח להם אוטונומיה או חירות תחת שלטון זר אחר. מי העלה את הרעיון שתושבי קבטיה או מית'לון — שם נהרגו אתמול חמישה צעירים — ג'באליה או בלאט יקבלו על עצמם עול ירדני לאחר שהצליחו לערער את שלטון ישראל? אכן, דרושה מידה לא רגילה של עיוורון כדי שלא לראות כי את השלטון הישראלי הם ערערו עד ליסוד.

מראשית החודש הבא יתחילו אזרחי ישראל לתת שירות מילואים בשטחים הכבושים בשיעור של 55 יום בשנה. אני מגיח ששר הכלכלה והתכנון ידע לחשב את מחירו של שירות זה למשק, אך מסופקני אם שר הביטחון ידע לחשב את מחירו של שירות זה במונחים של החזרת הסדר על כנו, כי אילו היה הוא מסוגל לערוך חישוב כזה, הוא היה מגיע בלי ספק כבר מזמן למסקנה, שמוטב להיכנס למשאומן עם הנהגת האוכלוסייה הפלשתינית על תוכנית 14 הנקודות שהוצעו על-ידיה להרגעת הרוחות. זה יעלה פחות למשק ויכשר את הקרקע לאותו משאומן מדיני, שאין ספק כי יגיע, לא על

חוברת כ"ד, ישיבה תכ"ג

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני היושבראש, כנסת נכבדה, ביקורו של ראש הממשלה בארצות-הברית הוכתר בהצלחה ולו רק בגלל העובדה שהוא הביא, לפחות כלפי חוץ, לליכוד ולאחדות של יהודים בארצות-הברית. מדינת ישראל מאז הקמתה נשענת במידה גוברת והולכת על אחדות העם היהודי. כשרוצים להעביר חוק בנוגע לגיור כהלכה, אני כל הזמן שומע שהמתנגדים לגיור כהלכה מפתחים מהיהדות הרפורמית, רוצים באחדות העם. אבל מכאן שולחים כל הזמן ידיעות ליהדות ארצות-הברית, איך צריך ללחום ביהודי היושב בציון, לא להתאחד אתנו.

הארגונים היהודיים הגדולים בארצות-הברית היו תמיד העורף שלנו, ומבחינות רבות גם החזית. כל התחזיות בדבר קבלות פנים וזעמות של הקהילות היהודיות התבדו. לעומת הפילוג הקיים ברחוב היהודי בישראל, הרי הרחוב היהודי בארצות-הברית הפגין אחדות והזדהות.

המשנה במסכת סנהדרין, פרק ח' משנה ה', קובעת עובדה: יפוע לרשעים הנאה להם והנאה לעולם, כינוס לרשעים — יפוע ורע לעולם.

רבותי, מי שלא שמע עכשיו את חבר הכנסת מתי פלד יכול רק לבוא ולשאל את המערך במה עוזרים כל הדיבורים שלהם. אם אני שומע מה שאמר חבר הכנסת פלד כאן על המערך — האם מישוה במערך חושב שהערכים חושבים עליהם אחרת? כל ההתקפה שלו היתה על המערך, על חמשת האלוים של המערך, והוא אומר שחמשת האלוים האלה גרועים עוד יותר מהלאו של הליכוד. אפשר לראות שיש פה רק בעיה אחת, יש יהודים שיושבים ככנסת שהיו רוצים להחזיר את יהודה, שומרון ועזה, ולנהל משא-ומתן על יפו, לנהל משא-ומתן על ואדי-ערה.

דברי המשנה אינם רק קובעים עובדה, אלא חייבים גם לשמש להדרכה. דומים שמקובל על דעת הכול, מימין ומשמאל, כי ועידה בין-לאומית מתמדת בנוסח הסובייטי והירדני היא הדבר הנרוע ביותר לישראל. גם אלה המצדדים בכינוסה של ועידה בין-לאומית מדגישים, שכונתם היתה לטקס פתיחה ותו לא. אין זה כבר סוד שבחודש אוקטובר הודיע ראש הממשלה לשולץ, שהוא מוכן לטקס של פתיחה ותו לא. אבל, כינתיים אין הגויים רוצים בכך. הם רוצים לשבת ולכפות. שמעתי פה מידידי, חבר הכנסת שבח וייס, שאולי יכפו עלינו הסדר — אני מצטער על דבריו אלה. האם זה מה שאנחנו מאחלים לעצמנו לקראת חג החירות, שיכפו עלינו הסדר?

דבר אחד נבצר מכינתי, מה הלחץ על ממשלת ישראל למחר ולהביע את עמדתה. האם כל הלחץ הזה מופעל רק משום שזורקים אבנים? האם אין אנו יודעים מה היתה ההתנהגות כלפי היהודים היושבים בארצות-ערב, לו נהגו כך? האם זאת הדרך? אנחנו מעודדים את המשך יידי האבנים, ואת אי-העשייה מצד שר הביטחון ושר המשטרה. תגובה זאת חביא להעברה מיידית של יהודה, שומרון ועזה, ואחר כך יפו. הרי אנחנו יודעים, שביפו ובוואדי-ערה זורקים אבנים לא פחות מבשטחים האחרים.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתם זורקים אבנים יותר מאשר בוואדי-ערה. אתה מדבר?

עוזי לנדאו (הליכוד):

לו עשו נגד מי שמפירים את החוק את מה שצריך לעשות, לא היו יושבים פה אלא במקום אחר כמה חברי כנסת.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

עוד אחיחוס לדברים, כי ד"ר בורג התייחס אליהם. שקך וכזב, אין רב לא ביהדות התרדית, לא ביהדות הדתית ולא בנטורי-קרתא, התומך ביידי אבנים, והלוואי שהאבנים שלכם היו נראות כמו האבנים של מפגיני הקבלת השבת. אתם מרשים לעצמכם דברים, שבשום מקום בעולם לא היו מאפשרים לכם. הייתי רוצה לראות מה היה דינו של מי שהיה עושה דברים כאלה ברוסיה. היו שוחטים אותו שם.

וכי מישוה מארצות-ערב או ממנהיגי ערב כבר אמר "כן" להצעה האמריקנית? אנחנו מצטיינים תמיד בנינו עצמנו. אנחנו עם פזיז, אבל מדוע אנחנו חייכים להגיד על דברי שולץ: "נעשה" לפני "נשמע"? האם מדובר בקבלת התורה? מה היה תמיד הנס שלנו? רוצים לכפות עלינו לפנות לרוסים ולקבל את מה שהם אומרים. אך, קיים אלוקים בשמים, ולמולנו הרוסים אינם רוצים. זאת הישועה שלנו.

שאיפתו של עם ישראל לשלום אינה מוטלת בספק. לא רק "שלום עכשיו" רוצה בשלום, כולנו רוצים בשלום, אבל, במחילה מכוונכם, אולי יכול מישוה ולהצביע על תנועת שלום אחת, אחת בלבד, שקמה באיזו מדינה ערבית?

כל אותה אגדה על אש"ף כשוחר שלום התנפצה מזמן אל סלע המציאות. גם אלה, שלאחר ההשתלטות על האוטובוס בדרום לא השתכנעו מהאופי הרצחני של אש"ף, היו יכולים להשתכנע מדברי השירה של המשורר הערבי דרוויש, שהיו מלאי שנאה וצימאון לדם, אף שהוא נודע כאחד המתונים באש"ף. אם אלה הן דעותיהם של המתונים, ישמרנו אלוקים מדעתם של הקיצונים שבהם. כשם שעמלק אינו עובר מן העולם אלא במחיתו המוחלטת והסופית, כך לא נפתור את כעיית אש"ף עד שארגון זה לא יוקע על-ידי העולם כולו ויוצא אל מחוץ לגדר האנושית.

כואב לי הלב, שאל מול האחדות שהיינו צריכים להפגין בשעה זו, אנו מפגינים פילוג ופירוד. החומה נסדקה. מה יכול להיות יותר גרוע מהעובדה, שחבר הכנסת מתתיהו פלד אומר על המערך בליכוד מה שאומר המערך על הליכוד. בכל אופן, בעיני כל הגויים שבעולם אנחנו נראים כקבוצה שבה זה מאשים את זה, וכולנו מאשימים את עצמנו, שאנחנו עם שאינו רוצה שלום.

אינני חושב, שמדינת ישראל יכולה להשלים עם פגישתו של מר שולץ עם שני נציגי המועצה הפלשתינית, אף שמדובר באזרחי ארצות-הברית. העובדה, שהם חזמו ונתקבלו כנציגי המועצה הפלשתינית, מעניקה לגיטימציה לארגון הרצחני, ומכשירה אותו בדעת הקהל העולמית.

בעוד ימים אחדים נשב לשולחן הסדר, וכולנו נומר "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלוננו". מן הראוי לזכור את ההסבר של הפסוק הזה: "שלא אחד בלבד" — כאשר איננו מאוחדים, הווי אומר: חוסר אחדותנו הוא הדבר היחיד שתמיד עמד עלינו לכלוננו. אי-אפשר להאמין עד כמה מקטרגת קבוצה אחת על חברתה.

האחדות חשובה. חז"ל ציירו בפנינו ציור עז מאוד בדבר חשיבותה של האחדות. וכך אמרו: "דורו של שאול היו בו דילטורין — מלשינים — ועל כן היו יורדים למלחמה ונופלים. דורו של אחאב לא היו בו דילטורין, אף-על-פי שהיה עובר עבודה זרה — היו יורדים למלחמה ומנצחים". ואחד מגדולי ישראל, רבנו יונה, אומר: "זהמסכסך אחים ואוהבים ומביא שנאה ביניהם. קשה מכל חלקי לשון הרע".

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני. הקונגרס והקהילה היהודית: חילופי גברי בוועדות הכנסת —

לכן, רבותי, אני קורא לראש הממשלה ולמלאמקום ראש הממשלה לפתוח תחילה בתהליך של הידברות ביניהם. מה פרצוף יש לנו, אם אנחנו צריכים למתוחים לא יהודים כשכיל לשבת סביב שולחן אחר. בראש ובראשונה יש לעשות רשימת מלאי של אותם נושאים מדיניים שקיימת עליהם הסכמה. אין לי ספק, שאם ישבו יחד יומם ולילה, אפשר יהיה למצוא שפה משותפת. כדאי לשרוף יחד עם החמץ את השנאה הגדולה השררת בין יהודים, שנאה שאי אפשר לתארה. במקום שהכנסת חשב היום וחרון על כך שנכנסו לאזור הזה טילים שהם סכנה לעם ישראל, מדברים כולם על כך שאין רוצים שלום, אלא רק ועידה בין-לאומית עם הרוסים. כבר אין מדובר לא על פתיחה ולא על "קוקטייל פרטי", אלא על הוועידה גופא — הרוסים גילו זאת היום. לנו לא היה ספק שכך יהיה. הייתה זו אשליה שמדובר רק בקוקטייל.

ד. חילופי גברי בוועדות הכנסת

בוועדה לענין הרשת השנייה — במקום חבר הכנסת שמחה דיניץ, ייכנס חבר הכנסת יעקב גיל.

בוועדת הכלכלה — במקום חבר הכנסת ויקטור שש"טוב, ייכנס חבר הכנסת גדי יציב.

בוועדת החוקה, חוק ומשפט — במקום חבר הכנסת ויקטור שש"טוב, ייכנס חבר הכנסת גדי יציב.

אני מבקש את אישור המליאה לחילופי גברי אלה בוועדות הכנסת.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת מיכה רייסר. אני מעמיד להצבעה את חילופי הגברי בוועדות הכנסת.

ה צ כ ע ה

חילופי הגברי בוועדות הכנסת אושרו.

הי"ר א' נחמיאס:

חילופי הגברי בוועדות הכנסת אושרו ללא התנגדות.

ה. סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני,

הקונגרס והקהילה היהודית

המדינית. זה מצטרף, לפי דעתי, למסכת שכולה אומרת ולזול של ראש הממשלה בכנסת. במשך כל המושב האחרון של הכנסת דיבר ראש הממשלה פעם אחת כפתיחת המושב, אחר כך היו לו שתי הופעות טקטיות, הוא לא השתתף אף לא באחד מהדיונים שנגעו למשרדו, משרד ראש הממשלה, וגם למשרד הפנים שעליו הוא ממונה. הוא לא ענה אף לא על שאלתא אחת מן השאלות שהופנו אליו. אני חושב שבמשטר הפרלמנטרי, כפי שהוא נהוג אצלנו, היה על ראש הממשלה להיות פה בדיונים שבוע שבוע, ולשמע ולהשיב על הדברים הנוגעים למשרדו.

ראשי ממשלה שקדמו לו, מכל המפלגות, הצטיינו בהקשבה סבלנית וממושכת לדיונים שהם יזמו בכנסת. אבל היום הוא עבר את הגבול, שעה שכינסו ישיבת פגרה כדי לשמוע את דבריו והוא אינו נוכח כאן כדי לשמוע את הדיון.

אדוני היושב-ראש, צר לי שבזה הייתי צריך לפתוח דברי, אבל נדמה לי שזה אולי אופייני לחפקודו של ראש הממשלה. זו

הי"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת אברהם שפירא. הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת מיכה רייסר.
מיכאל רייסר (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדות הכנסת מטעם סיעות המערך ומפ"ם:
בוועדת החוץ והביטחון — במקום חבר הכנסת שמחה דיניץ, ייכנס חבר הכנסת אהרן הראל; במקום חבר הכנסת יצחק פרץ, ייכנס חבר הכנסת יעקב גיל.
בוועדת החינוך והתרבות — במקום חבר הכנסת זיידן עטשי, ייכנס חבר הכנסת יעקב גיל.
בוועדת הכנסת — במקום חבר הכנסת שמחה דיניץ, ייכנס חברת הכנסת עדנה סולודר.
בוועדה לענייני ביקורת המדינה — במקום חברת הכנסת אורה נמיר, ייכנס חבר הכנסת יעקב גיל.

הי"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת אברהם שפירא. הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת מיכה רייסר.

מיכאל רייסר (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדות הכנסת מטעם סיעות המערך ומפ"ם:

בוועדת החוץ והביטחון — במקום חבר הכנסת שמחה דיניץ, ייכנס חבר הכנסת אהרן הראל; במקום חבר הכנסת יצחק פרץ, ייכנס חבר הכנסת יעקב גיל.

בוועדת החינוך והתרבות — במקום חבר הכנסת זיידן עטשי, ייכנס חבר הכנסת יעקב גיל.

בוועדת הכנסת — במקום חבר הכנסת שמחה דיניץ, ייכנס חברת הכנסת עדנה סולודר.

בוועדה לענייני ביקורת המדינה — במקום חברת הכנסת אורה נמיר, ייכנס חבר הכנסת יעקב גיל.

הי"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, אנו חוזרים לדיון בסקירת ראש הממשלה את ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית.

חבר הכנסת מאיר שטריח אינו נוכח כאולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל חריש, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגור.

חברי הכנסת, אני מדוע שאימצתי את הודעתם של יושב-ראש הכנסת ושל סגנית יושב-ראש הכנסת, שלפיה חבר הכנסת שאקרא בשמו והוא לא יהיה נוכח כאולם — לא יוכל לשאת דברו.

מיכאל חריש (המערך):
אדוני היושב-ראש, אני מוכרח להתחיל במחאה על שראש הממשלה לא מצא לנכון לשבת פה כריון, וזאת שעה שהכנסת כונסה לישיבת פגרה. מיוחדת עלי-מנת לשמוע את הודעתו

חוכרת כ"ד, ישיבה תכ"ג

בושינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני. הקונגרס והקהילה היהודית —

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון

תקופת כהונתו של שמעון פרס כראש ממשלה היה אש"ף מנוטרל, הוא היה בשפל המדרגה. הוא הוצא מההסכם של חוסיין — — —

עודי לנדאו (הליכוד):
אפשר לשאול שאלה?

מיכאל חריש (המערך):
חבר הכנסת עוזי לנדאו, אתה הרי חזר.

עודי לנדאו (הליכוד):
מה על הפגישה של שמעון פרס עם חנא סניורה?

מיכאל חריש (המערך):
אם אתה שואל על חנא סניורה — חבר הכנסת עוזי לנדאו, חנא סניורה התבקש לבוא לשולץ, וראש הממשלה יצחק שמיר נתן לו לנסוע, זאת על-יפי בקשת שולץ.

עודי לנדאו (הליכוד):
— — —

היור"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת לנדאו, שאלת ללא רשות. די בשאלות ללא רשות.

מיכאל חריש (המערך):
קודם כול, אדוני היושב-ראש, על התשובה להיות ברורה: אותו חנא סניורה הזומן לפגישה על-ידי מר שולץ נוסע בהיתר מיוחד של ראש הממשלה, זאת לאחר שהוא אסר קודם לכן על נסיעתו. אם אנחנו מדברים על חנא סניורה — על הרקורד הזה להיות ברור, ואינני נוקט עמדה בשאלה הערכית האם היה על ראש הממשלה לתת לו לנסוע או לא. העובדה היא שהוא נתן לו לנסוע.

עודי לנדאו (הליכוד):
איפה התשובה שלך לגבי הפגישה בין שמעון פרס לבין חנא סניורה?

היור"ר א' נחמיאס:
אינני מסכים לך. חבר הכנסת לנדאו, אינך מקשיב לי. צריך קצת דרך-ארץ.

מיכאל חריש (המערך):
ובעיקר אמורים הדברים כמי שקיבל את הפרס על דרך-ארץ.

היור"ר א' נחמיאס:
אני מבקש סליחה. תחילה שאלה ראשונה, אחר כך שאלה שנייה. שלישיית, קריאת בנינים, והכול כרצף. אילו היחה לפחות הפסקה, שאל שאלה אחת ותפסיק.

מיכאל חריש (המערך):
אדוני היושב-ראש, אנחנו מדברים על ביקורו של מר שמיר בארצות-הברית. יש יוזמת שולץ, יוזמת שולץ מתבססת לא במטע על סיכומים שהיו בין שמעון פרס לבין חוסיין על המלך שכאמצעותו אפשר להגיע למשא-ומתן ישיר בהשתתפות משלחת ירדנית-פלשתינית, במסגרת ועידה בין-לאומית שאין לה סמכות כופה. זה טוב למדינת ישראל, זה טוב לביטחונה של מדינת ישראל, זה תואם את האינטרסים של מדינת ישראל. לכן, מי שנסע ואמר "לאו" ליוזמה הזאת, ואין זה חשוב אם הוא עשה זאת בצורה דיפלומטית, אם הוא מושך את הדברים בצורה זו או אחרת — אמר "לאו" לדבר התואם את האינטרסים של מדינת ישראל, וזכה הוא עשה מעשה הנוגד אינטרסים של מדינת ישראל.

תקופה שנייה שבה משמש מר שמיר כראש ממשלה. הוא החליף את מר מנחם בגין בחפקידו כראש ממשלה ב-1983—1984 ושימש בתפקיד זה עד לבחירות האחרונות. וחזר לכהן כראש ממשלה לאחר הרוטציה. לאחר שנתיים שבהן היתה ראשות הממשלה בידיו של שמעון פרס. התקופות שבהן כיהן כראש הממשלה היו והינן תקופות עצובות למדינת ישראל. 1983—1984 — המשבר הקשה של לבנון, "הטרגדיה הלכנונית", כפי הגדרתו של מנחם בגין לפני שהתפט, שלוותה באכזריות, במשבר כלכלי חמור. במצב בין-לאומי קשה, וכראשות הממשלה באותה תקופה — מר שמיר, שלא עשה דבר כדי לשנות את המצב.

רק כאשר קמה הממשלה הנוכחית לאחר הבחירות, כשעמד שמעון פרס בראשה, כשכיהן יצחק רבין כשר הביטחון — רק אז הוכח שאפשר להגן על הגליל בדרך אחרת, תוך היערכות שיתררה את צה"ל מהימצאות כתחום שבו היתה הפגיעה בו יומיומית. ואומנם, כל אברה כואבת, אבל אי-אפשר להשוות את המחיר ששילמנו באותה תקופה, יום-יום, למחיר הביטחון שאותו אנו משלמים היום.

אותן שנתיים שבהן כיהן שמעון פרס כראש ממשלה הוציאו את המדינה מההיסוס הכלכלית, נוסף על היציאה מלבנון, הן פתחו את הדרך לחידוש ההידברות עם מצרים, להחזרת השגריר המצרי, היחסים עם מצרים התחילו להתפתח והוכח שהדבר הוא כידי מדינת ישראל, שהוא אינו נתון כשלעצמו, ומעמדה הבין-לאומי של ישראל הגיע לשיא.

והנה באה הרוטציה, מר שמיר חזר להיות ראש הממשלה, הכול התפוצץ, ואנחנו בהתדרדרות מתודשת. הכול קשור בהנהגה. מר שמיר דיבר ודיבר על האחרות כסמל. על שאיפותיו לאחדות. לא היה עוד ראש ממשלה פלגני כמרותו. תחתיו בליכוד — אני מצטער שהוא אינו פה, הייתי אומר לו את זה, רשמתי את הדברים כאשר שמעתי אותו מדבר — — —

עודי לנדאו (הליכוד):

מיכאל חריש (המערך):

לא היה עוד ראש ממשלה פלגני כמותו במדינת ישראל, ואני אניד לך משהו: כאשר יש ישיבת ממשלה, ושרים, חברי מפלגתו, תוקפים את צה"ל, תוקפים את מערכת הביטחון, תוקפים את שר הביטחון, אין לו מה להגיד להם. ואראל שרון כראש התוקפים, גיבור הטרגדיה של לבנון — — —

עודי לנדאו (הליכוד):

איפה אתה רוצה שידברו? לא כממשלה?

השר י' הורביץ:

מיכאל חריש (המערך):

אולי אתה, השר ינאל הורביץ, שמעת מה שאני לא שמעתי. אני שמעתי פה יום את חברי. עכשיו אני שומע את החברים שלו כוועדת החוץ והביטחון. מדברים פה על אחדות? עובדי לשכתו, המנכ"ל שלו וראש הלשכה שלו, עובדי מדינה, תוקפים בגלוי שרים כממשלה. על איזו מין אחדות מדברים כאן?

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כביקורו בארצות-הברית הכשיל יצחק שמיר את מדינת ישראל. ויעברו ימים או שבועות או חודשים עד שהדבר יתברר לנו. לצער, התוצאה הראשונה כבר קיימת.

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

מאיר שטרית (הליכוד):

— — — אני מבקש ככל זאת לתת לי לדבר.

היו"ר א' נחמיאס:

קודם כול, נתתי את רשות הדיבור לחבר הכנסת ורדיגר, ואתה מפריע לו. שנית, יושב-ראש הכנסת הודיע מה שהודיע. אחר-כך אימצה חברתי, סגנית יושב-ראש הכנסת, את דברי יושב-ראש הכנסת, ואני אימצתי את דברי שניהם. כלומר, יש לי רק שליש בסירוב הזה. אם תביא לי הסכמה של שני שלישים — לא תהיה לי בעיה.

מאיר שטרית (הליכוד):

אין לי טענות אלו. — — — לא יכולתי לצאת מהשיבה.

היו"ר א' נחמיאס:

בניתיים נשמע את דברי חבר הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה-פ"א):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמענו היום מפי ראש הממשלה סקירה מדינית ודין-וחשבון על ביקורו בארצות-הברית. עלי-פי הזמנת הנשיא רייגן ומזכיר המדינה שולץ, על פגישותיו עם ראשי הממשל, עם ראשי הסנט והקונגרס, עם ראשי הקהילה היהודית ועם המוני "עמך" יהודי ארצות-הברית, שרובם אהבים את ישראל, דואגים לשלומה ולעתידיה וחרדים לגולה.

שהרי למעשה רובה של הקהילה היהודית בארצות-הברית, חוץ מקומץ היוצאים-דופן של התנועה הרפורמית, שאין להם ולישראל קשר נפשי, המכריזים על היותם כביכול הרוב בקהילה היהודית בארצות-הברית — חוץ מקומץ זה של הרפורמים ואנשי השמאל הקיצוני השורצים בקמפוסים של האוניברסיטאות בארצות-הברית, כל עם ישראל בארצות-הברית ובמדינות הגולה בכלל מאוחד, כאהדתו למדינה היהודית, ובמיוחד בעת צרה ומצוקה.

באותו שבוע עמוס פגישות ודיונים שהיתי גם אני בארצות-הברית, ויכול אני לומר כפה מלא ובאחריות, כי מצאתי עם ישראל שונה מכפי שתיארו אותו העיתונות וכלי התקשורת כאן וגם כלי התקשורת בעולם — שהיו מעוניינים, כנראה, לחקוע טרזי ולחצוץ בין-יהודי ארצות-הברית לבין מדינת ישראל בשעתה הקשה.

ככל המפגשים שהשתתפתי בהם וכלל המקומות שבהם הרציתי על בעיותיה של ישראל ועל שאיפתה לשלום, מצאתי לא רק אוזן קשבת לבעיותינו, אלא אהבה ואהדה, מתוך תחושת אחריות משותפת של בני העם היהודי המפוזר בין הגויים ולבו לארץ-ישראל.

חברי הכנסת, כמי שאינו משתייך למחנה הימין או למחנה השמאל, וכמי שמייצג בבית הזה ציבור של אהבי תורה, של אהבי עם ישראל וארץ-ישראל, אני חרד מהתפתעה הקשה והמסוכנת ההולכת ומתגלגלת, תופעת הפער המתרחב וגלי השנאה בין שני המחנות היריבים, הימין והשמאל, בציבוריות הישראלית.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה כאמת לא מהשמאל.

אברהם ורדיגר (מורשה-פ"א):

קשה לי להבין איך אין ההנהגה של המדינה, המערך והליכוד, שהקימו את הממשלה הזאת כממשלת אחדות לאומית על יסודות של שיתוף והכנה בנקודות היסוד של

לכן איני רואה הצלחה כלשהי בכך שמגסים להכשיל דבר טוב למדינת ישראל. בכלל, נראה לי, אם מותר להזדקק למונחים מעולם הכדורגל — זה באופנה כימים האלה, אדוני היושב-ראש — שמר שמיר מרגיש כמי שהבקיע גול. הוא עוד לא גילה שהוא הבקיע גול עצמי, ולמדינת ישראל יש בעיה עם העניין הזה, כי לפי דעתי, עדיין לא ברור למר שמיר היכן עומדים האינטרסים של מדינת ישראל.

יש נקודה נוספת שחשוב להזכירה בכל פעם מחדש: נושא הוועדה הבין-לאומית, אדוני היושב-ראש, באוקטובר 1985 עמד על הבמה הזאת מי שהיה אז ראש הממשלה, שמעון פרס; הדבר היה לאחור נאומו באו"ם, שאיראל שרון יצא נגדו בשצף קצף. מר פרס הציג את הפרטים של הוועדה הבין-לאומית לפי המתכונת שעליה מדובר גם היום.

במסגרת הוויכוח בין האומות המאוחדות לבין הכנסת היה ויכוח בתנועת החרות וכליכוד, ואז אמר מר שמיר, ואני מצטט מהעיתונות מאותה תקופה, מיום 23 באוקטובר: "ההצעות של שמעון פרס באו"ם כהחאס לקונסוסוס", מר ארנס אמר: "אין בדבריו של פרס סטייה מקווי-היסוד של הממשלה". לדבריו, העניין נדון, והיתה הסכמה שחוסין אינו בעל מחויבות להסכמי קמפ-דייוויד. הוא הביע הסתייגות מדברי הביקורת של חבריו בליכוד על פרס.

באותה תקופה נתן עדיין מר שמיר, שראה מראש את נאומו של שמעון פרס, יד לעניין הזה, והוא ישב פה עם חבריו, והצביע כעד הודעת הממשלה בעניין הוועדה הבין-לאומית. נכון, זה היה לפני הרוטציה.

מה שקרה לאחר מכן, הוא שמר שרון אמר שיבא לביורו בתנועת החרות את בריהם המתונים של האדונים שמיר וארנס בקשר לעמדתו של שמעון-פרס.

אשר על כן, לא פחד מהוועדה הבין-לאומית הוא העומד היום מאחורי עמדתו של מר שמיר אלא פחד מאיראל שרון. אני מהיר יותר, שילמד מגורלו של קודמו, אם ינחה הפחד מאיראל שרון את מדיניות ראש הממשלה יצחק שמיר, הוא עלול לסיים את תקופת כהונתו בצורה שסיים אותה מנחם בגין.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ימים אלה הם ימים חשובים למדינת ישראל. על הפרק עומדים עניינים גורליים, שיוכרעו, לפי דעתי, עליידי אזרחי מדינת ישראל רק בבחירות בעוד כמה חודשים. הציבור יצטרך להחליט אם נבטיח את עתידנו כמדינה יהודית, או שסיפוח של מיליון וחצי ערבים פלשתינים, שייחוספו על 700,000 הערבים הישראליים, יהפוך את מדינת ישראל למדינה דו-לאומית נוסח לבנון. מדינה שלא תוכל להתמודד עם בעיות ביטחון הפנים שלה. אנחנו רואים את זה יום יום. היום כבר אי-אפשר להתכחש לזה. אנחנו יודעים להתמודד עם איבה חיצונית, וזאת הבכירה שעומדת לפנינו, לצערי. אנו זקוקים למדינאי בראשות הממשלה, והיום אין לנו ראש ממשלה כזה. אני מקווה שלאחר הבחירות הבאות ייתן העם מנדט לשמעון פרס, שהוכיח כשנתיים שבהן כיהן כראש הממשלה, שיש במדינת ישראל אדם המסוגל לחלץ אותה מהמשברים. תודה ליושב-ראש.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואחריו — לחבר הכנסת אהרן אבוטצירא.

אברהם ורדיגר (מורשה-פ"א):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, — — —

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

רק ראש הממשלה היה צריך להיות נוכח בדיון הזה — כי המצצמות, ובמיוחד ברידת המרעצות, יסתפקו בפתיחה או במטרייה? והאם אין כוונתן להיות שותפות מלאות לדיונים ולהכרעות ואין הן חותרות להפוך את הוועידה הזאת למנוף להקמת מדינה עצמאית?

הלא ברור ומובן שהרעיונות במסמך שולץ שמים לאל את הסכמי קמפ-דייוויד, שעליהם חתומות ארצות-הברית ומצרים, ורק מדינת ישראל, בינתיים, היא אשר שילמה בעד השלום. מצרים קיבלה את כל סיני והשטחים שנכבשו על-ידי ישראל במלחמת יום הכיפורים עד לגריר האחרון, יש התפרקות מהסכמי קמפ-דייוויד, שאינם מקובלים על חוסיין, כי למעשה הוכח כי איננו בעל-הבית כלל בשטחים המשותפים. את זה אנחנו רואים עכשיו, בימינו, בכיבוד. ובכן, עלינו, על ישראל, לשלם את כל המחיר. מי שאין לו למעשה מה למכור ככל החגיגה הגדולה הזאת זה חוסיין, שאינו משלם שום מחיר, ואילו עלינו להתפרק מכל נכסינו.

גם מצרים, שעמה כרתנו את השלום — אשר אין בו שום סימנים של שלום אמתי, למרות כל ויתורינו — על-ידי ביטול הסכמי קמפ-דייוויד, שמפלגתי לא תמכה בהם, גם מצרים משתחררת מכל ההתחייבויות שהיא נטלה על עצמה לגבי המשך המשאומתן עם הערבים.

כמיוחד מסוכן מהלך כזה תחת לחץ של מהומות אשר תחילתן היחה מקרית, ורק אודלת-ידיה של ממשלת ישראל גרמה לכך שהאירועים המקריים האלה נהפכו למרד גלוי ומסוכן של האוכלוסייה הערבית ביהודה, בשומרון ובעזה, המוסתת לאחרונה, בין השאר, על-ידי גורמים ערביים ישראלים, אשר עלו על העגלה ומוכיחים את שנאתם העמוקה למדינה היהודית ולעם היהודי, אשר לא מפסיק לפטמם ככל טוב ולהתייחס אליהם. לפעמים, ביתר התחשבות מלחלקים שונים של האוכלוסייה היהודית בישראל.

חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, גילויי הלאומנות וניסיונות הפגיעה בכל יהודי הנקלע לקרבם מעבר ל"קו הירוק", ובמיוחד בתוך גבולות "הקו הירוק", מתגברים והולכים. תופעות מסוגות אלה הולכות ומקצינות. ההתעוררות המנוצלת על-ידי גורמים עוינים לישראל בקרב האוכלוסייה הערבית בתוך המדינה הולכת ומחריפה ותורגת מגבולות הפעילות החוקית, במסגרת החוק מאפשר. אנו עדים להתעוררות לאומנית אלימה ונרחבת כשטחי ישראל. כוונתם, רבותי, לא לטול-כרס ולרמאללה, הכוונה היא הגליל, המשולש, ואר-ערה. חלומם של הלאומנים ומסיתיהם הוא לקרוע את האזורים המאוכלסים על-ידי ערבים ולשלבם, בחלומם המתוק, בפתרון שיושג לגבי אחיהם ביהודה, בשומרון וכעזה.

מי שאיננו רואה את המצב באור הנכון, מי שמתעלם כמודע ואינו רואה ומרגיש את כוונותיהם האמיתיות של הקיצונים בקרב ערביי ישראל, אשר חלק מהם עורכים את התוכניות לגבי לוד, רמלה ויפו, עושה טעות, וכאן, בבית הזה, יושבים נציגיהם ואותם גורמים המסיתים למאבק נגד מדינת ישראל.

על ממשלת ישראל לנווט את מדיניותה מתוך גישה ברורה וחד-משמעית: יד קשה נגד המתפרעים עד כדי התקפת המנימרד הזה כטרם יתפשט. את המנהיגות המחסיסה יש לגרש מעבר לגבולות. יעשו להם חיים בתחושת חוסיין. הוא ידע לטפל בהם.

קיומו — איך אין הם נרתעים וכיצד אינם חרדים מהתוצאות הרוות האסון העלולות לצמוח לכולנו — כי כולנו בסירה אחת — אם לא יידעו לרסן את עצמם ואת חבריהם החותרים תחת עצם קיומה של המדינה ופוגעים בה בהתנהגותם הבלתי-אחראית במאבק בשלום כביכול.

האם לא למדנו מדברי ימי עמנו, כי מחלוקת וריב עלולים לגרום לחורבן? והאם לא מובן וידוע לכולנו, כי כטרם נדאג לשלום עם שונאינו, הרוצים בחיסולנו, עלינו לדאוג לשלום-בית, להבנה ולהתפשרות, אם אומנם רוצים אנו לקיים את עצמאותנו המתערעת? אם לא יבינו ראשי הליכוד והמערך את חומרת המצב הפנימי שלנו כל עוד נמצאים בידיהם המפתחות להידיברות תוך כדי חילוקי דעות, ואם לא ישכילו להבין שהפעם אין זה משחק בחירות גירדא, אין זה משחק של יוקרה, של מי כראש, אלא מאבק על עצמאותנו — חיפול האחריות עליהם, והעם ישפוט.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בלי להיכנס לדקדוק עניות בדבר היחסים המיוחדים השרורים בינינו לבין ממשל ארצות-הברית, אם הם אמוציונליים או אינטרסטיים. עובדה היא, וזה מעניין, כי מזכיר המדינה הנרי קיסינג'ר התחייב בשם ממשלתו בזמנו הבנה, בתקופת מלחמת יום הכיפורים, לאמור, ואני מצטט: "ברוח היחסים המיוחדים בין שתי המדינות תיוועץ ארצות-הברית מראש התייעצות מלאה עם ישראל, צעד בצעד, על כל רעיון הנוגע להסדר שהיא תרצה לבחון עם הסובייטים או עם הערבים."

ואין זו, רבותי, ההתחייבות היחידה של ארצות-הברית כלפי ישראל, אבל זו התחייבות ברורה האומרת, שארצות-הברית לא תפתיע את ישראל בהצעות, ברעיונות, או במסמכים או בסיכומים העלולים להוות לחץ על ישראל ומדיניותה.

ואומנם שנים רבות שמרה ארצות-הברית על הבטחותיה, ואפילו כאשר הפתיעה אותנו לפעמים ברעיונות אשר לא היו מקובלים עלינו — על רובו של העם בישראל וממשלותיו — נסוגה ארצות-הברית בסופו של דבר כאשר הרגישה כי הגדישה את הסאה. כמיוחד שמרה ארצות-הברית על העיקרון הכמעט מקודש שלנו ושהל: לא להכיר באשף-ולא להאות-בו-גורם-כלשהו למשאומתן על השלום באזורנו.

תוכנית מזכיר המדינה שולץ — ואין ספק, ידיד גדול הוא לנו — תוכניתו האחרונה נוגדת במפורש עיקרון זה, ובמסמך הזה, הנקרא מסמך-שולץ, יש סטייה מהדרך אשר נקטה אותה ארצות-הברית מימים ימימה. הוא מבטיח שעם פתיחת המשאומתן על הסדר ביניים תגיש ארצות-הברית טיוטת הסכם משלה, כלומר, חסר כאן האלמנט אשר על-פיו היינו מוכנים לגשת לדיון, והוא משאומתן ישיר. האלמנט הזה איננו קיים. אין לצדדים אפשרות להתמקח בצורה חופשית, כי ארצות-הברית תוכל, על-פי ההצעה של שולץ, לכונן מראש את התוצאות בדרך שתהא בה אפשרות להפיס גם את דעתם של הערבים והמדינות הערביות, אשר מעוניינים לנטול את ישראל ולהפיק מהמהלך הזה את התועלת המרבית של שטחים תמורת שלום, כביכול. עצם הגשת המסמך בניסוחו הנוכחי הוא כעין כפייה על ישראל לקבל כחתיב.

כמיוחד קשה לי להבין את הלוחמים הבלתי-גלאים ממחנה העבודה, אשר כל כך מתלהבים מזמור ההבנה פרסי-שולץ ומהוועידה הבין-לאומית ורואים בה רק כעין פתיחה, אשר למעשה רק תאפשר משאומתן ישיר. האם באמת מאמינים אתם, ואתה, מכובדי, מר שמעון פרס — וגם הוא ולא

אני חייב לומר, שאינני מסוגל להבין מדוע הצליח חלק מהממשלה לחסל ולבטל את הסכמי קמפ-דייוויד. אני מנסה להבין מהו הרווח שיש בחיסול הסכמי קמפ-דייוויד ובהריסתם, מעשה שהצליח. עובדה היא, שגם האמריקנים לא מדברים על הסכמי קמפ-דייוויד. וראי שהאמריקנים לא ידברו על הסכמי קמפ-דייוויד אם אצלנו אומרים להם. הסכמי קמפ-דייוויד מתו. אני רוצה להבין את ההיגיון של אלה שהצליחו להרוג את הסכמי קמפ-דייוויד. נניח שהיינו הולכים לפי תוכניתם, לוועידה בין-לאומית. נניח שאנחנו יושבים עם חוסיין ועם נציגי מדינות אחרות. אלה שיושבים עם חוסיין, לפחות מסיעת המערך, מה הם יכולים להציע לחוסיין? חוסיין לא יוכל להסכים לשום הסכם שאיננו חוזרה לגבולות 1967. אני רוצה להבין מדוע צריך היה להרוס את הסכמי קמפ-דייוויד. מה החוכמה הגדולה שהיתה בהסכמי קמפ-דייוויד, כיחוד בנושא האוטונומיה? — שכל צד החותם על הסכם שלום יכול לחיות עם ההסכם הזה, שבתוכו נושא האוטונומיה, ויכול להסביר זאת. כהישג מבחינתו. אני שואל: מה אהה יכול לתת לחוסיין אם לא חזרה לגבולות 1967? אני לא יכול להבין.

בכל זאת, כמי שמכיר את שני הגושים אני רוצה לומר, שלי אין ספק שאין ביניהם הבדל ברצון לשלום. אין הבדל בין שתי המפלגות הגדולות ביחס לרצון להגיע להסכם שלום. אני מאמין שמפלגת העבודה בהצעותיה השונות רוצה להגיע לשלום. אני גם מאמין שהליכוד, בדרכים ובהצעות שהוא מציג, רוצה להגיע להסכם שלום. אם כך, על מה הוויכוח? הוויכוח הוא מה המחיר שאתה הורף לשלם תמורת הסכם שלום. הצעה אחת אומרת שלום תוך חזרה פחות או יותר לגבולות 1967 עם תיקוני גבול. יהיו מי שיאמרו לי שזה לא נכון. על כך אני רוצה לומר, שכל מי שדיברו כאן מטעם סיעת המערך אמרו משפט מרכזי אחד: אנתנו לא רוצים 2 מיליוני ערבים בתוכנו. ואנתנו יודעים את האמת, שחוסיין מפתח לקבל את השטחים, ולכן פירושו של דבר הוא, שישבו כאן פלשתינים. מולם יש המדברים על כך שגבולה הביטחוני של ישראל הוא הירדן ויש ריכוז כיצד יראו השטחים, אוטונומיה זו או אוטונומיה אחרת. עד לדין הסופי לפי הסכמי קמפ-דייוויד. על כך יצטרך הציבור להכריע.

היות שאיננו נמצאים שנחיים או שלוש שנים לפני בחירות, אלא חודשים אחדים לפני בחירות, אם שבעה חודשים ואם ארבעה חודשים — אם יוקדמו הבחירות — העם הוא יצטרך להכריע בשאלה, מהו המחיר שמדינת ישראל צריכה לשלם, תיאורטית, מפני שאינני בטוח שגם אם נחזור לגבולות 1967 ונחזיר את השטחים לירדן יהיה לנו הסכם שלום. העם יצטרך להכריע בין שתי הגישות המחפשות את השלום.

אם אתה מחסל את הסכמי קמפ-דייוויד אתה חייב להגיע לגבולות 1967, או להסכם שלום שייתן לך את הביטחון ככל החלטה שתתקבל לגבי מעמדם וכדומה של אותם ערבים הנמצאים ביהודה ובשומרון. זה יהיה הוויכוח, ובוויכוח הזה העם כריע. מי שיצנח בבחירות הוא אשר יקבל את המנדט לנהל את המשאומתן, כי משאומתן לשלום יגיע בכל מקרה. אם נעשה את זה לפני הבחירות, זה יעשה בצורה מואצת, ואין ממשלה שתנהל את המשאומתן. צריכה להיות ממשלה שיש לה עמדה. לממשלה הזאת אין עמדה.

כאשר תהיה ממשלה שתהיה לה עמדה, היא תוכל להופיע גם בפני הציבור, גם בפני האמריקנים, גם בפני העולם; היא תוכל לנהל משאומתן כאשר הצד השני יודע עם מי יש לו עסק. היום, לצערי, גם לעם ישראל לא ברור מי בדיוק מרכז בשמו. אני חושב שנתגבר על זה כשנצא לבחירות ונעמיד

ולגבי ידידנו בארצות-הברית ייאמר: אנו דבקם בהסכמי קמפ-דייוויד ובעקרון המשאומתן הישיר עם כל מדינה ערבית אשר מוכנה להכיר בנו כמדינה חופשית באזור הזה. אש"ף וכוחות הרשע, הרוצים בהריסתה של ישראל, אינם יכולים להיות פרטנרים לשום משאומתן ולשום היתברות.

ולכסוף, אדוני היושבי-ראש: ארץ-ישראל שלנו היא, ניתנה לנו על-ידי הקדוש ברוך הוא כארצו של העם היהודי. יש להרחיב את ההתיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל ולחזקה. ולעם ישראל בגולה נקרא לעלות לציון ברינה. להפרותה ולכנותה.

ובחודש החירות, בחודש הגאולה, נתפלל ונקווה לגאולה האמתית.

הי"ו א' נתמייאס:
תודה לחבר הכנסת אכרהם ורדיגו. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא — בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר כהנא.

אחרן אבוחצירא (תמ"י):
אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להצטרף לחבר הכנסת ורדיגו ולציון שבימים אלה, בזמן ביקורו של שמיר בארצות-הברית, נודמן לי להיות בארצות-הברית ולפגוש יהודים, ומתברר שיהודי ארצות-הברית אינם מספר מסוים של מנהיגים בלבד. יש שם עוד אלפים ומיליונים, ומאלה שאני פגשתי אותם שמעתי דעות אחרות ושונות לפחות ממה שהוצג בתקשורת על-ידי כמה מנהיגים אמריקנים.

דבר שני, ואני רוצה לומר אותו בכאב רב מאוד: אני חושב שהימים האלה של הממשלה הזאת, בעצם של שתי הממשלות המכהנות כרגע אצלנו, הם הימים הקשים ביותר מבחינת חפקודה של ממשלת ישראל, אם יש כזאת, ושל המערכת הממשלתית כולה. אינני חושב שבהיסטוריה הקצרה של מדינת ישראל נהלה מערכה בצורה כה מפולגת ומפוצלת כפי שאנחנו רואים אותה בחודשים האחרונים. בשום תקופה, ובתקופות שהיתה קיימת ככנסת אופוזיציה חזקה, לא עמדה המדינה בפני סיטואציה של שני מובילים שדעותיהם מנוגדות, כאשר הדעות המנוגדות האלה מופיעות בפני כל העולם וגורמות לנו פגיעה אדרי פגיעה והריסת הסכמות אלא גם הסכמות שהיו בינינו לבין היהדות בארצות-הברית, לבין הממשל האמריקני.

אביא דוגמה אחת או שתיים. לקראת סוף השבוע שעבר הופיעו בטלוויזיה האמריקנית שני חברי כנסת: אחד שנשע בעקבותיו של ראש הממשלה, חבר הכנסת אבא אבן, ואחד שהיה שם — חבר הכנסת מישא אונס. שני חברי הכנסת הופיעו בתוכנית טלוויזיה בארצות-הברית זה מול זה. הם לא הופיעו ב"מוקד", אצלנו. הם לא הופיעו כאן. הם הופיעו בתוכנית בפני כל העם האמריקני. זה מול זה, שני אנשים שונים שכל אחד מהם אומר שהוא מייצג את הממשלה ואת הרוכ. במצב הזה, למי הממשל צריך להאמין? את מי צריך הממשל לקבל?

דוגמה אחרת: בגלל הפיצול של הממשלה אתה רואה את המכתב של הסנטורים וניסיון למכתב של אנשי הקונגרס. יש אומרים שגם מכתב הסנטורים ואולי גם הניסיון של אנשי הקונגרס, ניסיון שנכשל, שניהם הם מבית-היוצר של מדינת ישראל. האם אין גבול למאבקם אישיים או מפלגתיים? האם אין גבול לפגיעה בעוצמתה וכבחות של מדינת ישראל? האם אין גבול למעשים שגורמים לפילוגה של היהדות בארצות-הברית או לפגיעה של הממשל בנו?

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

מזכיר המדינה שולץ מגיע למזרח-התיכון. כרוך הכא. יכא הוא עמו את תגובות העולם הערבי. יש לרבר אתו כשפה ברורה וחר-משמעית, ולפטר לאלתר כל מי שמייצג דעה הנוגדת את עמדת הממשלה. לכל מי שנוקט פעילות העלולה להתפרש כהחלשת עמדת הממשלה, אין מקום בקרבה, ואם לא בקעה הממשלה עמדה מפורשת, ודאי ודאי שאין להחליש את תרמיחה וכבודה של הממשלה והמדינה על-ידי הצגה של עמדות המערערות את יכולתנו לטעון את עמדותינו.

לממשלה כזאת אין זכות קיום. לעתים נדמה לי, שחרף הנזקים החמורים הנגרמים למדינה כתוצאה מפציולה המביש, קיים איזה הסכם שבשתיקה, שראשי ממשלה אינם מפטרים איש את רעהו.

כל שעה היא שעת מכתן. הממשלה נכשלת בחוסר יכולתה לסיים את ההתפרעויות, ובכך היא מפחיתה את כושר ההרעה שלנו, ומאפשרת התגבשות של קואליציה ערבית. ממשלה, שאינה מצליחה להתגבר על ההתפרעויות הללו, אינה ראויה לשום אמן, ובאפס מעשיה היא גוררת את המדינה לתהו ובוהו.

מי עוד ממשיך ומדבר על תהליך שלום, כאשר סעודיה מצטיידת בטילי קרקע-קרקע לטווח ארוך, שנועדו לראשי נפץ בלתי קונבנציונליים, ומגבול מצרים מוחדרות חוליות טרור ורצח. האם כל זה מעיד על תהליך שלום, או על התגבשות העולם הערבי? זהו החשלוס, שמשלמת מצרים תמורת חידוש היחסים שחידשו עמה 14 מדינות ערביות. מי הוא הפתי הדוגל בדעה, שהעולם הערבי של ועידת-עמאן עלה על דרך השלום? מי העיוור הרואה יד מושטת לשלום? ואם לא די בכל אלה, ערביי ישראל מגלים נטייה להצטרף לערביי יהודה, שומרון ועזה במלחמתם נגד המדינה. הרי שלוש הקבוצות האלה הופרדו במלחמה, שלא מרצונם החופשי, ואלה שמצאו את עצמם בגבולות ישראל, לא מרצונם ולא מתוך בחירה בין אפשרויות שונות, ויכיתו נא את נאמנותם לישראל — אם הם נאמנים לה — במעשיהם, וגם בדיבוריהם, התפרעויות בוואד-יערה ובמקומות אחרים מכותות רק את ההיפך מזה.

ממשלת ישראל נכשלת במילוי תפקידיה. הבריאות מתמוטטת. החקלאות נהרסת, מערכת החינוך כושלת, התלות בארצות-הברית גוברת, ההתיישבות פסקה, העלייה התאפסה והירידה עולה.

ומה אומרים שרי הממשלה? אילו תוכניות יש ברשותם להבראת המצב, לעידוד רוח העם? חזונות כבדים יש בלבי, שאין זה מקרי, שכאשר הנוסף נמצא בידי שר משרי הליכוד, המשרדים המתמוטטים שייכים לחצי השני, שראש הממשלה אינו מייצג אותו ואינו מדבר בשמו.

ככל שעובר הזמן מתגברים המחדרים ומעמיקה התהום. למען העם והמדינה מוטב שתתפרק הממשלה הזו ותקום אחרת תחתיה, או שיוחלט ללכת אל העם לבחירות, ואל נמחין לנוכחבר. תודה.

היור"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת רפאל איתן. רשות הדיבור לחבר הכנסת עבדאלוהב דראושה, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר שטרית.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראש הממשלה ממשיך לנהוג ככת-יענה הטומנת את ראשה בחול ואינה רואה מה שמסביב. מה שקורה בשטחים, בישראל עצמה ובעולם כולו

את האלטרנטיבות בפני הציבור, ומי ששיג את הרוב ינסה אולי לאחר את הכית הזה כהבנה, שיש דברים הפוגעים כמדינת ישראל ובעם ישראל, שאין הדעת טובלת שצד אחד יעשה אותם.

היור"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אהרן אכוחצירא. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא — איננו כאלום. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת עבדאלוהב דראושה, ואם הוא לא יהיה, לחבר הכנסת מאיר שטרית.

רפאל איתן (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אולי הגיע הזמן לסקור את המצב הכללי ולא רק לקנון על מה שקשור לאירועי מסע ראש הממשלה לארצות-הברית, אבל אין ברירה, ואתחיל בזה.

ישראל חייבת להשיב, ישראל נאלצת להציע, לישראל מוצעת דרך להתאבר — והכול בשם תהליך השלום. אולי נודה כבר סוף סוף בעובדה, שאין בנמצא שום תהליך של שלום, וכל מה שמתרחש בעולם הערבי מכונן לתהליך שיביא להשמדת מדינת ישראל. זה השלום הנספך, שאליו שואפים הערבים, וישראלים מסוימים מחפשים לחשוב שרצונם ומשאת-נפשם של מנהיגי ערב הוא השלום.

מנהיגי ערב אינם צריכים שלום, אינם יכולים להגיע לשלום ואינם רוצים לנהל משא-ומתן לשלום. לשם מה הם צריכים שלום? הרי כל שלטונם הדיקטטורי נשען על כוח צבאי, שלא תהיה סיבה להאדירו ולשכללו, אם יהיה שלום. אף שאין הם מחכננים מלחמה למועד מסוים, הרי הנימוק להתלכדות העולם הערבי הוא ההתכוננות למלחמה ולא לתהליך של שלום.

הם אינם צריכים שלום משום נימוק אחר: לא כלכלי, לא תרבותי, לא אנושי ולא כדי להשיג קדמה ושלווה. הם פשוט אינם צריכים שלום. הם אינם יכולים להשיג שלום, כי העולם הערבי כלול יחסל כל מנהיגי ערב, שיחרוג מהקו המנחה אותו זה עשרות שנים. אין השלמה עם ישראל, אין צורך בשלום ואין הכרה בישראל, היות שהם אינם צריכים שלום ואינם יכולים להשיגו, אין להם, למנהיגי ערב, שום סיבה לרצות בו.

ישראלים בעמדות בכירות, טחו עיניהם מראות ניתנת מציאותי של עובדות החיים שהן קו מנחה בעולם הערבי. עדיין לא קם מנהיגי ערבי נאור, שהשלום תהיה משאת-נפשו, וכשקמו כאלה כעבר, נחרץ גורלם למות.

ממשלת ישראל המפוררת והמפורדת מזמינה לחצים מכל כיוון אפשרי, לרבות ארצות-הברית, שאולי כבר נמאס לה מכל צורת תפקוד הממשלה. כאשר האינטרס של ארצות-הברית מושרש בעולם הערבי ובמאבק הבין-גושי, מי הם הישראלים שיפריעו בעדם, בייחוד כאשר חלק מהישראלים משרתים את האינטרס של ארצות-הברית במגמתה לכפות פתרון, שתוצאותיו הן הלטת ספק ביכולתה של המדינה לתפקד כמדינה וכמדינה עצמאית.

עכשיו הזמן לומר די. ההצעות, הפשרות, הוויתורים, הרעיונות שלנו אולו מול הקיר האטום של העולם הערבי וצמא החורבן. עכשיו יבואו הם, הערבים, ורציעו: שטחים שלהם תמורת שלום אמח; יותרתו הם, יתפשו הם. יישבו הם את הפליטים ויחזירו את רכוש היהודים גולי ארצות ערב. עכשיו הגיע תורם, ונאחזנו נבחן כל הצעה, רעיון ופשרה. את מה שמתקבל על הרעת נאמץ, ואת המסוכן נדחה על הסף. די.

השתתפות אנגליה, צרפת וסין בוועידה בין-לאומית. אם מקבלים את ברית-המועצות וארצות-הברית — איזה היגיון עומד מאחורי הסייבוק לדימון אנגליה, צרפת וסין?

אתה? אדוני ראש הממשלה, מפלגתך, ולצדך גם שותפיך האחרים בממשלה מסיעת המערך, מסרבים להכיר בזכות האלמנטרית הניתנת לכל עם — זכות ההגדרה העצמית, הזכות לריבונות לאומית שהעם הפלשתיני, ככל העמים, זכאי לה. כל הסכם שלום צריך להתבסס על שני עקרונות בסיסיים: זכות הקיום של מדינת ישראל וזכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתיני.

השתתפתי לאחרונה בכנס שלום שהתקיים בבדלס תחת הסמטה: "תנו צ'אנס לשלום" ובו השתתפו אנשי שלום ישראלים, פלשתינים ואחרים מכל העולם.

חנא סניודא, נציג פלשתיני בכיר, הציג חוכמית של שבע נקודות ש"כולות להיות כסיס לשלום אמת כמזרח התיכון. ואלו הן שבע הנקודות: 1. הכרה בזכויות של כל העמים באזור ביניהם-הפלשתינים והישראלים; 2. הפתרון מותנה בשימת קץ לכיבוש הישראלי; 3. פתרון, הסכסוך חייב להתבסס על הכרה הדדית בזכויות שוות להגדרה עצמית ועל דריקיום בשלום; 4. כל העמים באזור זכאים לחיות במדינות משלהם, בתוך גבולות בטוחים ומוכרים; 5. כל חילוקי הדעות ייפתרו באמצעות משא-ומתן בין נציגי הצדדים; 6. תכונס ועידה בין-לאומית בנוכחות חמש החברות הקבועות במועצת הביטחון וכל הצדדים המעורבים בסכסוך שיווצגו על בסיס שווה, כאשר לאש"ף יש הזכות לייצג את הפלשתינים כפי שלממשלת ישראל יש זכות לייצג את הישראלים; 7. תוכרז תקופת ביניים שבה יוטל מורטוריום על פעולות אלימות ועל שימוש בכוח.

אני יודע שאש"ף עומד מאחורי הנקודות הללו. זאת חוכמית לניהול משא-ומתן. יש לדון בקבלת הנקודות האלה כבסיס לקידום תהליך השלום באזור.

פאיו אבררחמה — עורך-הדין המפורסם, מעזה, נציג פלשתיני בכיר — דיבר בכנס על הקמת מדינה פלשתינית מפורזת מנשק בגדה-המערבית וברצועת-עזה לצד מזינת ישראל, מדינה שתחיה בשלום וכשתוף פעולה עם ישראל.

האם אין כאן חידוש? האם אין זאת גישה פרגמטית וחדשנית, המחייבת היענות חיובית?

התנועה הלאומית הפלשתינית מגלה פתיחות וגישה גמישה ומתונה לפתרון הסכסוך באזור. מאז ועידת פס ב-1982 מכיר העולם הערבי בזכות הקיום של מדינת ישראל ומקבל את ישראל כעובדה קיימת. מצרים תתומה על הסכם שלום עם ישראל. הפלשתינים מוכנים לנהל משא-ומתן ישיר עם ממשלת ישראל. הם מוכנים להשתתף בוועידה הבין-לאומית כדי להגיע להסכם שלום עם ישראל.

אדוני היושב-ראש, קיים צורך מידי בשני מדיניות הסייבוק של ממשלת ישראל. המשך מדיניות הכיבוש והסייבוק, תזיק למדינת ישראל, תגרום להרס בתוך החברה הישראלית, תפגע כמעמד ישראל בעולם, תפגע-מערכת היחסים עם מצרים ותגביר את ההתקוממות בשטחים.

מדיניות הסייבוק עלולה להכניס את האזור כולו לגל חדש של שפירות דמים מתמשך ששום צד לא יורחיק ממנו; והו הזמן המתאים לשני מדיניות הנוכחית. הנהגת מדיניות שפויה וגימישה הדוגלת בפשרה ובהכרה בזכויות שני העמים תביא לפתיחת אופציות חדשות בפני ישראל; בפני הפלשתינים והאזור כולו.

אינו מעורר אצלו מחשבה מחדשת. בנואמו-היום חור ראש הממשלה על סממאות ישנות ושחוקות, שאבר עליהן כלח ואשר הוכח שאינן מועילות לישראל ואינן יכולות לקדם את תהליך השלום באזור.

ראש הממשלה קורא לאחדות, כאשר הכוונה היא לאחדות של סייבוק, אחדות שאומרת "לא" ליוזמות מדיניות ואף ליוזמת שולץ. הכוונה של ראש הממשלה היא להביא לאחדות, שתתנגד לכינוס הוועידה הבין-לאומית ותסרב לכל יוזמה, של פשרה, כרם, אחדות אמת צריכה לחזק את האמונה בשלום ובפשרה.

אכן, המלך חוסיין רחה ודווחה את ההצעות, שהעביר אליו ראש הממשלה, והוא הודיע שלא יבוא למשא-ומתן ישיר, כי הוא יודע שאין לו מה לצפות מהצעות אלה. הוא לא יבוא לנהל משא-ומתן, כאשר נשמעות דעיי סממאות של ארץ-ישראל, השלמה: "שלום תמורת שלום", וכאשר המדיניות גורסת "אף שעל ומתנגדת לוועידה הבין-לאומית.

הוא גם לא יכול לייצג את הפלשתינים. הוא זקוק לשותף פלשתיני, שהוא הפרטנר האמיתי במשא-ומתן. ירדן, כמו כל שאר מדינות ערב, חוזרת ומדגישה שרק אש"ף יכול לייצג את הפלשתינים.

יש חשיבות להשתתפות חוסיין במשא-ומתן, אבל חוסיין לבד אינו יכול לקדם את התהליך. הוא אינו פלשתיני ואינו רוצה להיות נציגם של הפלשתינים.

כפי שלא ייתכן שלום בלא ישראל — כך לא ייתכן שלום בלא הפלשתינים; כפי שלא ייתכן שלום בלא ממשלת ישראל — כך לא ייתכן שלום בלא הנהגת העם הפלשתיני הרואה באש"ף את נציגו, בלא אותו גוף הזוכה להכרה בעולם כנציג הפלשתינים.

גם ארצות-הברית, מתחילה להבין לאחרונה שיש צורך לשחרר את אש"ף בתהליך המשא-ומתן. אני מברך על פגישת שני הפרופסורים: חכבי המועצה הלאומית הפלשתינית, עם גירגי שולץ, ועל שיחתם בנושא קידום תהליך השלום באזור.

בדברייך, אדוני ראש הממשלה, אתה מתעלם מקיומו של העם הפלשתיני וממשיך לקרוא לו בשם: "ערביי ארץ-ישראל". זהו דבר משונה. האם אין באי-נכונותך לקרוא לפלשתינים בשםם, משום פרדוקס המזכיר משהו מן ההיסטוריה היהודית, כאשר סירבו להכיר ביהודים כעם?

להתקוממות של העם הפלשתיני אתה קורא "התפרעות", ומכנה אותם "המתפרעים" ו"המסיתים". גם היום, לאחר ארבעה חודשים מאז החלה ההתקוממות, אתה ממשיך לקרוא לה "התפרעות", ויחד עם חברייך בממשלה אתה ממשיך במדיניות הדיכוי נגד העם הפלשתיני כשטחים הכבושים.

זהו עם שקם נגד הכיבוש, כפי שכל עם אחר עשה ועושה. גם העם היהודי נלחם בכובש הבריטי, והדיכוי הבריטי לא הצליח למנוע מהעם היהודי להיאבק למען השגת חירותו. הכיבוש הישראלי בשטחים הכבושים לא חיוק מעמד. גם עם ישראל יתפכה ויתקומם נגד הכיבוש הזה. העולם כולו מתנגד לו. ישראל לא תוכל להמשיך ולכבוש את האדמות הפלשתיניות בגדה המערבית וברצועת-עזה. זהו מצב מוזיף שלא יכול להחזיק מעמד. המשך הכיבוש יסכן את עתיד העם בישראל ואת עתיד האזור כולו.

אני מבין את התנגדותך לוועידה בין-לאומית בהשתתפות חמש המעצמות. איני מבין מדוע אתם פוסלים את

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

מאיר שטרית (הליכוד):

אני מדבר על מדינות ערב, והן ניסו להגשים את המטרה הזאת של חיסול מדינת ישראל פעם אחר פעם. מלחמת ששת הימים פרצה בגלל העובדה, שנשיא מצרים דאז, גמאל עבדול נאצר, חשב שבעזרת ירדן וסוריה אפשר יהיה לחסל את הבעיה היהודית. אני זוכר שבמלחמת ששת הימים — באותה תקופה הייתי תלמיד בתיכון — חבר הכנסת אבן, שר החוץ לשעבר, התרוצץ בארצות-הברית ובכירות אירופה וניסה להשפיע בדרכים מדיניות להפסיק את המהלכים של נשיא מצרים. הוא לא הצליח, אף אחד לא יכול היה למנוע את זה. נשיא מצרים המשיך בדרכו והורה לאו"ם לצאת מסיני. האו"ם יצא, והוא התחיל להכניס כוחות סיני. גם אז ניסחה ממשלת ישראל למנוע את המלחמה. מלחמת ששת הימים פרצה בליח-ברירה והובילה בסופו של דבר לכיבוש סיני, יהודה ושומרון, ומתי-גולן ורצועת-עזה. הרי עד מלחמת ששת הימים שנכפתה על מדינת ישראל, לא היינו במחוזות הללו. מדינת ישראל לא יצאה למלחמה מתוכננת ויזומה, לכבוש את יהודה, ושומרון וסיני. זוהי מלחמה שכפה עליה העולם הערבי.

אם ברצוננו להגיע לשלום, אסור לנו לשכוח את העובדות האלה משום שהן חשובות להבנת הסכסוך שקיים בינינו לבין שכנותינו. עד מלחמת ששת הימים ועד לשחרור יהודה ושומרון במלחמה זאת לא שמענו על העם הפלשתיני. אני שואל אותך, חבר הכנסת דראושה, איפה היה העם הפלשתיני עד 1967? מדוע לא נשמעה אז תביעה מירדן וממצרים להקים מדינה פלשתינית? עד 1967 לא שמענו תביעה שכזאת. והנה, ראה זה פלא, ב-1967, כאשר קרה מה שקרה והתרחשה מלחמה, שתוצאותיה היו עצובות גם לעם הערבי וגם לנו, כי איכדנו בנים במלחמה הזאת, שכאמור לא אנו יזמנו אותה, לא אנו תכננו אותה ולא אנו רצינו בה — או אז קמה הבעיה הפלשתינית.

מותו לי לומר לך, חבר הכנסת דראושה, שגם אחרי 1967 היה ניסיון נוסף להפגיע אותנו ב-1973, הפעם על-ידי מצרים וסוריה. ואכן, הצליחו להפגיע אותנו, ושילמנו מחיר כבד על ההפתעה הזאת. אבל, רק אחרי 1973, ורק לאחר שהמלחמה הסתיימה כפי שהסתיימה, למרות ההפתעה — רק אז הבין סאדאת שאין בידו להשמיד את מדינת ישראל, וישראל היא עובדה קיימת. סאדאת הבין זאת, וכולם צריכים להבין זאת.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
תסביר את זה למר שמיר.

מאיר שטרית (הליכוד):

תאמין לי, שמר שמיר מבין יפה מאוד את מה שאני אומר. צריך להבין, שאי-אפשר להשמיד את מדינת ישראל בכוח. בעניין הזה לא יעזור שום דבר לשום אומה ערבית או לכולן גם יחד. אי-אפשר לחסל את מדינת ישראל בכוח. ההכרה בכך היא שהביאה את סאדאת לשולחן המשא-ומתן, לשולחן הירוק. ראית, חבר הכנסת דראושה, שדווקא בעניין זה הוכחה התיאוריה של נצי השלום ויוני המלחמה במדינת ישראל, כהיסטוריה הקצרה שלה בת 40 השנה, הוכח שרק היונים יכולים לעשות מלחמה בקונטנסוס לאומי, ורק הנצים יכולים לעשות שלום בקונטנסוס לאומי. דווקא כגין, שבהתחלה חרדו הכול, שהוא יחרת מלחמה, הרחיק לכת ויחר על כל סיני — על כל המשתמע מוויתור זה מבחינה כלכלית, צבאית ומדינית — למען השלום עם מצרים. אותו בגין חתם על הסכם קמפ-דייוויד, שהגדיר דרך למשא-ומתן לקראת שלום גם עם הפלשתינים. אני שואל אותך, חבר הכנסת דראושה, על מה מדובר בהסכם קמפ-דייוויד? כל מה שרצינו או ואנו רוצים

שני העמים וזקוקים לשלום. שלום לא יושג בכוח. רק בדרך המשא-ומתן אפשר לפתור סכסוכים. זאת הכשורה האמיתית שלה וזקוקים שני העמים.

עם בוא החגים, אני מאחל לעם ישראל, לעם הפלשתיני ולכל עמי האזור, חגים לשמחה, לחירות ולחופש.

היור ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת דראושה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו — לחבר הכנסת אליהו כן-אלישר.

חברי הכנסת, ברצוני לכרך את חבר הכנסת מאיר שטרית עם הכנסת לתפקיד החשוב שהוא נטל על עצמו — גובר הסוכנות היהודית. מי ייתן, ובתקופת כהונתו בתפקיד זה הוא יעזור לקדם בעיות ופרוייקטים בנושאים כאובים לעם ישראל. בהצלחה.

מאיר שטרית (הליכוד):

תודה רבה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מוכרח לומר שנוכח ההתרחשויות כיהודה וכשומרון, נוכח ההתרחשויות הפוליטיות והמדיניות בין ישראל לבין ארצות-הברית ונוכח הבלבול הקיים כחוק הממשלה עצמה עקב השמעת דעות שונות לחלוטין, דעות היוצרות ברכר בלבול גם בעולם כולו, לא רק בעולם היהודי אלא גם בעולם הלא-יהודי — מוטב לומר שצריך היה, קודם כולו, לעשות שלום בין היהודים לבין עצמם, ואחר כך להתחיל לחפש שלום עם הערבים.

אי-אפשר להגיע למשא-ומתן עם העולם הערבי כאשר אצלנו חלוקות הדעות בצורה כל כך קיצונית. אי-אפשר לנהל משא-ומתן באמצעות ממשלה שבה חלוקות הדעות בצורה קיצונית כל כך.

הבלבול נובע לעתים משכחת ההיסטוריה הלא-רוחקה שלנו, היסטוריה של 40 השנים האחרונות. לפעמים אנחנו נוטים לשכוח את ההיסטוריה גם בבית הזה.

ברצוני להזכיר חלק מההיסטוריה. אני שמח שלפני דיבר ידידי, חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, אם נזכור את ההיסטוריה, חבר הכנסת דראושה, מדינת ישראל קמה ב-1948 על כסיס החלטה של האומות המאוחדות לתוכנית חלוקה בפלשתיין של אז. עם היהודי, שישב אז בארץ-ישראל, קיבל את תוכנית החלוקה בשמחה. מי שלא קיבל אותה היה דווקא העם הערבי, שהתחיל כמאורעות שהובילו למלחמת העצמאות ולקביעת קווי שביית הנשק, שהפכו למעשה לקווי הגבול, המכונה היום ה"קו הירוק". לדאבוני הרב, גם אחרי הקמתה של מדינת ישראל והפיכתה לעובדה קיימת, לא היו מוכנות מדינות ערב, חלקן עד עצם היום הזה — ובניגוד למה שאתה אומר — לקבל את קיומה של מדינת ישראל כעובדה. גם היום יש עדיין מדינות ערביות, שלא מוכנות להכיר בזכות קיומה של ישראל, ואף נערכות לקראת אפשרות של עימות חריף, כדי לנסות ולפתור את הבעיה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הכרה הדדית.

מאיר שטרית (הליכוד):

אנחנו לא מכירים כסוריה? — אנחנו מכירים כסוריה.
ראה: סוריה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הבעיה היא הפלשתינים.

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני. הקונגרס והקהילה היהודית —

לכן, רבותי, רוצחי ילדים וגושים לא יכולים להיות נציגי של העם הפלשתיני. יש להם מנהיגות פלשתינית, שהיום מפחדת לדבר. אזרבה, הפעל אתה, תן לפלשתינאים שהיים ביהודה ושומרון, ולא למי שהיים במקום אחר וכבר שכחו איך נראים יהודה, שומרון וארץ ישראל; מי שמזמן כבר אינם פלשתינים ועדיין נמצאים על הקו של רוצחים — את האומן לבטא את דעתם ולבוא לשולחן המשאומתן. אם הם יבואו לדבר, אולי יהיה סיכוי להגיע לשלום. כי האמין לי, שכולם רוצים בו. הופתעתי לקרוא אתמול ב"דיעות אחרונות, בצורה פרדוקסלית, ועל סמך אותה תיאוריה שאני מחזיק בה, הגורסת שמי שרוצה שלום צריך דווקא לתמוך בליכוד, שאמר ברומא נציג אש"ף, מקורבו של יאסר ערפאת, את מה שאני אומר פה. שאפשר להגיע לשלום רק עם הימין, בשל העובדה שאם הימין יגיע לשלום יהיה על כך קונסנזוס לאומי.

שכח וייס (המערק):

זה לא הוגן, זה טרסק.

היור"ש הלל:

מה אכפת לך שאש"ף תומך בליכוד? זה עניינך? מה אתה מתערב פה?

ירשות-היריבור לחבר הכנסת אליהו בן אלישר, ואחריו — לחבר הכנסת אבא אבן, אהרון הדוברים.

אליהו בן אלישר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה לעמיתה שלי, חברת-הכנסת שרה דורון, על שקבעה אותי במקום הזה כרשימת הנואמים בדיון, ואני מודה אפילו עוד יותר למזכירות הבית: על כך שחבר הכנסת אבא אבן בא אחרי בתור, שהמי הוא ציטרך להשיב על שאלות שאני עומד לתעלותן, בקשר להתבטאויות אחדות שלו, לפעמים משרת גם הסדר את הוויכוח הפרלמנטרי.

היור"ש הלל:

הכול נעשה במחשבה תחילה.

אליהו בן אלישר (הליכוד):

הייתי רוצה להאמין שזה אכן כך.

למפלגת העבודה אני רוצה לומר, שהיא פרצה את כל הסכרים. פעם היו דברים שהתביישו לעשות אותם בגלוי והיו עושים אותם בחשאי ואמות הספים היו נעות. אני זוכר פעם יוכות ככנסת, שבו טען מישהו שחבר הכנסת אבא אבן פגש עורך של ה"ניו יורק טיימס", נרמה לי שזה היה מקס פרנקל. והזמין במצעתו לחץ אמריקני על ישראל. זה נעשה בחשאי, חבר הכנסת אבא אבן הכחיש בתוקף את העניין הזה. היום, אדוני היושב-ראש, כל זה נעשה בפרהסייה, בגלוי, מפלגת העבודה מזמינה לחץ על ישראל, רחמ"ל כוחות זרים עלי"מנת שילחצו על מדינת ישראל, דבר שלא יעלה על הדעת בשום משטר דמוקרטי מערבי, במינהל תקין יש אופוזיציה ויש ממשלה, כאן עושה את זה חלק אחד מן הרוב לחלק השני של הרוב.

הגדיל לעשות חבר הכנסת אבן — ואני בטוח שהוא יאמין לי שהנושא אינו פרסונלי, בשום פנים ואופן אין זה עניין אישי, הוא במסגרת הוויכוח הלגיטימי בין שתי אסכולות. אבל הפעם, חבר הכנסת אבן, אני אומר לך בנכוחותך: אתה הפרות, הגומת, לא עשית דבר נכון.

בידי תצלום של ריאיון שנחן, חבר הכנסת אבן, בתור יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, ליתרון הנייטרליזציה וניו דיי.

היום הוא הוכחה מהעם הפלשתיני, שהוא רוצה לחיות אתנו בשלום. האם חמש שנים של אוטונומיה הם קורבן גדול מדי? מה משנה איזו צורה של אוטונומיה תהיה להם? אם רוצה העם הפלשתיני בשלום, עליו להוכיח זאת הלכה למעשה, ולקבל על עצמו חמש שנים של שלום תחת שלטון של אוטונומיה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

מה רעתך על תוכנית — — —

היור"ש הלל:

יש לו עוד בקושי דקה אחת לסיים. עוד לא התחלנו במשאומתן, נדחה את זה לאחר הוועידה הבין-לאומית.

מאיר שטרית (הליכוד):

אם כאמת מתכוון העם הפלשתיני לשלום, היה עליו לקבל את התוכנית הזו. בשתי ידיים, ובתום חמש שנות אוטונומיה לשבת אל שולחן המשאומתן, כך שכל צד יעלה כל תביעה שהוא רוצה.

אילו הייתי ערבי פלשתיני, הייתי מבקש לקיים משאומתן להסדר של-קבע ביהודה ובשומרון לא אחרי חמש שנים של אוטונומיה, אלא אחרי עשר שנים של אוטונומיה. אז הייתי רוצה לדאות, שכאמת יהיה שלום, ואיש ישב תחת גפנו ותחת תנאות, ויהיה בידי-לנסוע לבקר בפטרה וברמת-עמון. אחרי עשר שנים יהיה אפשר לשבת לשולחן המשאומתן. אתה מאמין, שאו יהיה קשה יותר להגיע להסכם טוב? אני חושב שיהיה קשה פחות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

כינתיים אתה מתנחל ומגשל אותם מהזכויות שלהם.

היור"ש הלל:

כינתיים הוא גמר את הזמן שלו.

מאיר שטרית (הליכוד):

אני כבר מסיים, אדוני היושב-ראש, כינתיים הזמן אכן משחק לרעת העולם הערבי ולרעת העם הפלשתיני. מהומות שלהם ביהודה ובשומרון לא יובילו לשום דבר. לעולם לא נוכל לוותר לאלימות: כך נהגנו בעבר, וגם היום אנחנו לא יכולים ישראל, לא יכול לתת יד ללשהי לויתור לאלימות. צריך לשבת לשולחן המשאומתן. תבין, בעניין הזה אש"ף איננו יכול לדבר היום בשם הפלשתינים, כי איך נוכל לדבר אתו, כאשר סעיף 20 של האמנה הפלשתינית קובע: "מנקודת-הראות הערבית יש להדוף את החוקפנות הציונית האימפריאליסטית. מהמולדת הערבית, ולשאוף לחיסולה של הציונות"; וסעיף 15 שבה קובע: "המנדט הבריטי וכל אשר מושחת עליו הם בלתי-חוקיים ולכן גם בטלים ומבוטלים".

אמנה הפלשתינית אינה ניוו, בעלמא. היא נכתבה ב-1964 ומאושררת שנה אחר-שנה במוצעה הפלשתינית. זה ודאי ניוו — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אתה עדיין שר "שתי גדות לירדן".

מאיר שטרית (הליכוד):

חבר הכנסת דראושה, אני מודיע לך שאני לא מתכוון לבקש את הגדה השנייה של הירדן, מותר לי לשיר, אבל אני לא מבקש אותה כלל. הם, לעומת זאת, מבקשים, ועל כן עליהם להוכיח את רצונם לשלום. אתה מאמין, שבתנאים האלה מישהו ידבר אתנו על שלום? ואם ידברו עם יאסר ערפאת, יבואו מחר ג'ורג' חש ואבירינדאל ויגידו: אתה סוכן ציוני, ראליו אנחנו אש"ף האמיתי.

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בוושינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני. הקונגרס והקהילה היהודית —

חוקתי. העגנו לידו כך שיושבי־ראש הנהלת הסוכנות וההסתדרות הציונית, האדם שצריך לסמל את אחדות העם היהודי — לא את אחדות העם היהודי בארץ־ישראל בלבד, אלא את אחדות העם היהודי כולו, בארץ־ישראל ובתפוצות הגולה — מתווכח כרדיו, בגלוי, עם חבר ככיר במפלגה שאינה מפלגתו, חבר במפלגתי שלי, ואומר: ראש הממשלה אינו מייצג אלא חצי מן הממשלה.

אדוני היושבי־ראש, גם אתה ממונה, בתוקף היותך יושבי־ראש הכנסת, על תקינות המשטר הזה. כולנו ממונים על כך, ואיני בטוח שההיסטוריה לא תאשים את כולנו — למעשה, אני חושב שזה מה שיקרה — ככך שנתנו יד לסירוס הדמוקרטיה בישראל.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אליהו בן־אלישר (הליכוד):

אתה, חבר הכנסת שריד, אנא אל תרחץ בניקיון כפין, ואל תוביל אותי — אני חייב לסיים, ואני עומד לסיים ואני לא רוצה לסיים אתך. אל תרחץ בניקיון כפין. חבריך למפלגה יכולים לספר עליך, לא אני. הם אינם זקוקים לי. מדבר על דבר אחר לגמרי, על נושא הנוגע לך, נוגע לכולנו, לכולכם. האם אתה מחוץ לכלל?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ואני יכול להגיד לך מה אומרם עליך.

אליהו בן־אלישר (הליכוד):

אני יודע. אל תדאג, אני יודע מה אומרים עלי. אינני משלה את עצמי.

אדוני היושבי־ראש, אני מודה לך. אני מצטער על כך שאולי העליתי קצת את הטון של דברי, אבל עמדתי במסגרת הזמן שנתת לי. תודה.

הי"ד ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אבא אבן, אחרון הדוברים בוויכוח זה.

אבא אבן (המערך):

אדוני היושבי־ראש, כנסת נכבדה, הנאום אשר שמענו, רווי רוח מקרקטיסית, של חבר הכנסת בן־אלישר, עם ציטוטי המתורגמים להנאתו, עם שיבושי התרגום והמסירה, מעורר בי רק מחשבה, שאולי נשאיר לעם היהודי להחליט אם חבר הכנסת בן־אלישר או אבא אבן ושמתה דינין מייצגים את דעותיהם ומשאלות לבם. והרי כל מי שרוצה ללכת לספרייה יוכל להסתכל בכל מה שפרסמתי, רואיניתי והשמעתי.

אלמלא האירועים הדרמטיים שקורים מראשית דצמבר ואילך, היה העם היהודי מרכז את מאווייו בחגיגת 40 שנות קיומה של מדינת ישראל. אינני ממליץ על הגיגה במובן של הרמת כוסיות בלבד. העיקר בציון יום הוויכוח הוא ללמוד ולהבין את שורשי קיומה של המדינה, להתבונן אל נסיבות היוולדה ולראות מה הן ההשלכות מכך על מצבנו היום.

ארשה לעצמי הערה אישית. השבוע חלפו 40 שנה בדיוק מאז הגעתי לראשונה לארצות־הברית כשותף, ואחרי זמן קצר כמוביל המאבק לשלב את מדינת ישראל במערכת הבין־לאומית. המאבק המדיני הגדול שנמשך שנתיים, מאפריל 1947 עד 11 במאי 1949, כאשר הועלה דגלנו על התורן, מהווה מפנה מדהים בהיסטוריה היהודית. הרי בתוך זמן קצר עלינו מן השפל אל השיא, ממעמקי גיגן, אבל נתיחות

כ־16 במרס 1988. כך הוא אומר, בין היתר: "ארצות־הברית איננה צריכה לרשת או לסגל לעצמה את המעצורים שלנו. את החוליים שלנו. שתצא, שתשוחח עם אש"ף, שתישא ותיתן עם אש"ף. לא עם אש"ף, עם שרד, עם אנטי־אש"ף, עם כל אחד". זאת אומר יושבי־ראש ועדת החוץ והביטחון של כנסת ישראל, הוא מזמין את ארצות־הברית לשאת ולתת גם עם אש"ף. מדוע נתפלא ונפתע מכך שהיום נפתחת לאש"ף הדלת לווישינגטון. מכך ששני פרופסורים פלשתינים־אמריקנים, חברי המועצה הלאומית הפלשתינית, מתקבלים ברוב הדד עליידי מזכיר המדינה, כאשר יושבי־ראש ועדת החוץ והביטחון שלנו ממליץ לעשות את זה? כריאיון שאל הכתב את אבן: האם רוחשים בישראל אמון למוזיקה המדינה שולץ? אומר חבר הכנסת אבא אבן: בוודאי. בהחלט. זו סיבה לכך שהוא יכול להרשות לעצמו לעשות את זה. אני חוזר ומדגיש: "לעשות את זה", משמעותו גם לשאת ולתת עם אש"ף.

כמקום אחר אומר אבן: בצד הפלשתיני רוצה היום אש"ף לשאת ולתת. כך מגינים על התיחות הישראליות. כמקום אחר: אנחנו — הכוונה למדינת ישראל — המדינה הקטנה החזקה ביותר בתולדות האנושות. השאלה איננה — שמעו היטב, חברי הכנסת — השאלה איננה אם אנחנו יכולים להתקיים; השאלה היא אם שכנינו יכולים להתקיים בשכנות לנו. קרי, לא הם מסכנים אותנו, אנחנו מסכנים אותם. הבעיה איננה השרידות, survival, של מדינת ישראל אלא ה־survival של מדינות ערב.

יושבי־ראש ועדת החוץ והביטחון, המקבל אתי ועם עמיתי דיווחים על מה שקורה ביהודה, בשומרון ובחבל־עזה, על מדיניותו של שר הביטחון, חבר מפלגתו, על מדיניות מערכת הביטחון, על מדיניות הממשלה, אומר כך: ההכאות הללו הן פרק אפל בהיסטוריה המוסרית של העם היהודי. אין זה מוסרי לתת מכות לאנשים שלא עשו דבר. שימו לב, גבירתי ורבותי, "שלא עשו דבר". זה אולי איננו מספק, לכן הוא אומר גם: הכיורוקרטים והחיליים "מטטרים" אותם — ההכוונה כאן לאותם אנשים בעזה. הכיורוקרטים והחיליים הם שלנו, הם הישראלים. אין להם — לאנשי עזה — אין להם דרכונים, אין להם דגלים, הם חסרי זהות. לו היינו אנחנו במצבם, אני — אומר חבר הכנסת אבא אבן — הייתי זורק אבנים או עושה דבר מה דומה.

אדוני היושבי־ראש, אני יכול, כמובן, להמשיך לקרוא את הדברים. אני מצטער על שעלי להקדיש את הדקות המעטות העומדות לרשותי לקריאת הדברים הללו. אני חושב שאין כרייה אלא לעשות זאת: להכניס זאת ל"דברי הכנסת" ולהראות את הצביעות — לא את הצביעות של חבר הכנסת אבן, שהוא, אגב, אדם המתכבט ביושר, בהרבה הגינות, בגלוי. היום זה הפך לנורמה לתקוף את ישראל, לתקוף את הממשלה, לתקוף את מערכת הביטחון, לתקוף את הצבא, לתקוף את עצמו, לענות את עצמו. השאלה שלי היא: האם מותר לחבר כנסת, שהוא יושבי־ראש ועדת החוץ והביטחון, לעשות את זה? ועל זה תצטרך להשיב, עמיתי, חבר הכנסת אבן. טוב שיש לך הזדמנות לעשות את זה.

מעבר לצביעות, אני אומר שאנחנו עכרנו כעצם את כל הגבולות של הטעם הטוב, של מינהל חקן, של נורמות מקובלות. אין יתכן שנגיע של מפלגה, שהיא שותפה בכירה בשלטון, יגיד שראש הממשלה אינו מייצג אלא חצי מן הממשלה? אם מדובר כאופוזיציה — שיהיו באופוזיציה; אם מדובר בממשלה — יש אחריות קולקטיבית. הרי זה אפילו לא חוקי לומר זאת, ואינני רוצה להגיד שזה נגד החוק. זה ודאי לא

סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית -

מעמד אל ראשית צמיחת הגאולה, ממש כפי שנאמר כליל שבת הבא: מאפלה לאור גדול.

אבל, מהי ההשלכה מן המאבק ההוא על היום? אז היתה הבעיה המרכזית כיצד להתייחס לציבור יהודי המונה 600,000, המהווה מיעוט בארץ ישראל והרובע מדינה. מתי אישר מוסד בין-לאומי הניתקות של מיעוט מתוך מדינה מוכרת, על-מנת לכוון מדינה שתעמוד בשרות עצמה? - מעולם לא לפני כן ולא מאז. אותו מפנה דרמטי בזירה המדינית קדם והוביל להסתלקות-הממשל המנדטורי והשרה מרוחו על מערכות הניצחון של ישראל.

ההכרעה על מפנה זה התבססה על הודעה פשוטה מטעם שתי מעצמות-העל, ואני מצטט: "לא עודק ולא מציאותי לשעבר את הציבור היהודי, יהיה גדולו אשר יהיה, ולשלטו של הרוב הערבי". חברי הכנסת, הודעה זו היתה נוצצת ראשון של בשרות המדינה, יוצא, חברי הכנסת, שישאל באה לעולם באווירה קונטרסטואלית. ביקשנו את תמיכת הקהילה הבין-לאומית לזכות ההינתקות, secession בלעז, ובתמורה התחייבנו להתחלק בטיטוריה ובריבונות עם עם אחר שלא היה ואיננו סתם מיעוט. אילו בשעת ההכרעה, אני יכול להעיד אישית, ביקשנו 100% של הריבונות והשטח, היינו זוכים באספת תמיכה, והקהילה הבין-לאומית היתה מתגייסת בהצלחה למניעת כינון עצמאותנו.

חברי הכנסת, חלפו 40 שנה, והגלגל חזר אל נקודת מוצאו. כל מאמץ לחרוג מעקרון ההתחלקות בשטח ובריבונות הביא ומביא ויבא למבוי סתום. אפשר להתווכח על צורת חלוקת השטח והשלטון, ומוצדק שאלה שיזמו מלחמות יתברר להם שיוצמחם כרוכה-במחץ, אך העיקרון האומר שיש שני לאומים, ואין רוב ומיעוט, ואין מקום למאה אחוזים לא לכאן ולא לכאן, העיקרון הזה מושחת על מציאות היסטורית, גיאוגרפית, דמוגרפית, משפטית, מדינית וחברתית. זוהי הבעיה שוועידה בין-לאומית וביקור שולץ, והמחלוקת הרצינית והכנה בתוכנו אינם אלה ספחיה.

הערבים חייבים ללמוד, וכמה מהם לומדים ולמדו, כי מאה אחוזים לטובתם הם חזיון שווא. ואם יש אלה שלומדים ולמדו את העובדה הזאת, הרי יש לבוא במגע אתם, ואין לאחוז בטירוף של משורר פרוץ כלאיבי ההינתקות גמורה מהמהלכים ההם, ובהחלט, אם יש שר חרץ אמריקני הרוצה להיות מתווך, יש להבין אותו אם הוא מרחיב ומעמיק את מגעיו בציבור הפלשתיני, וזהו הציטוט המדויק של דברי:

צריך להבין-שכל מתווך רציני יצטרך להרחיב ולהעמיק את מגעיו וקשריו בכל הסקטורים של הציבור הפלשתיני על-מנת להתרשם ולמסור אם יש או אין אפשרות להקים אותה משלחת ירדנית-פלשתינית אשר כלעדיה אין יוזמה ואין ועידה ואין שלום ואין קמפ-דייוויד, ואין כלום.

אם כן, אולי יש אפשרות לקיים את המפה הטריטוריאליה הנוכחית מבחי העוצמה הצבאית, אבל אם כך יוחלט, סופה של ההחלטה הזאת הוא אובדן הרוח היהודי, אובדן העיקרון הדמוקרטי, אובדן סיכוי השלום, אובדן סיכוי מניעת מלחמה, אובדן מערכת היחסים הבין-לאומית וכרסום מחירי בערכי סודי יהודיים ואנושיים. מעולם לא היה למושג "תפסת מרובה לא תפסת" המשמעות כה קולעת וכה טרגית, כשהיא מיושמת על עם אשר יצר התאבדות דבק בו במעמדים מכריעים של ההיסטוריה.

נושא הוועידה הבין-לאומית אינו עיקר היוזמה של שולץ, ואיננו המטרה האמיתית של ביקורת חברי הליכוד. מטרת

ההתקפה היא העיקרון הקובע שייעודנו היהודי, הדמוקרטי והיקומי מחייב איזון אחר מזה המתבטא במפה הנוכחית בין שלום לשטחים. כל ראשי הממשלה הקודמים נתנו את הסמכתם לטכניקה של ועידה בין-לאומית כדרך ברזוקה לקיום בירור ודין ומשא-ומתן. ב-1949 - כרודוס, כאשר גיבשנו קורים שהיו הישג באותם ימים; ב-1949 - כאשר התפרקה הוועידה בלחץ, לא נגרם לנו שום נזק מזה; ב-1968 - כאשר נענינו לבקשת השגריר רינג לבוא לוועידות, הערכים סירבו, ולא הפסדנו מאומה בגלל היענותנו; ב-1973 - כאשר היתה ועידה בגניבה שקבעה הסכמי הפרדה שאלמלא הם היינו צפויים לפורענות החמורה ביותר, צבאות עצומים, מצרי, טורקי, ישראלי היו בקרבה מסוכנת, איומי התעורבות סובייטיים, אזעקה גרעינית אמריקנית, שיתוק כלכלי בישראל, אני רוצה להזכיר לחברי, חברי הליכוד, שאתם התנגדתם להליכתנו לוועידת גניבה, ואלמלא תוצאתה והישגיה מן יודע כמה ייסורים, כמה אבל וכמה נזק היו נגרמים.

על כן הקולות המבשרים לנו אסון, סכין מרשתת, סכנת נפש, אם נלך לוועידת שולץ, אינם מכבדים את משמיעיהם. קיום ישראל איננו עומד בגורלה של שום ועידה, ואלה שמשמיעים אזעקה זו מתעלמים גם מעוצמתנו הצבאית וגם מהעובדה שמדינת ישראל זכתה בכל הפרסים ובכל האליפויות האולימפיות ביכולת להתנגד לתוכניות ולהחלטות שאינן מתיישבות עם האינטרסים שלה. החידוש בהצעת שולץ הוא, שבפעם הראשונה מוכטחה לנו הגנה וסולידריות של מעצמות-על, ואשר יהיו מן עצום לנו. מעולם לא כנסה מדינה קטנה לוועידה בין-לאומית עם כל כך מעט סיכונים.

אחרון אחרון, אדוני היושב-ראש, מהי התולשה המרכזית של הטיעון ששמענו נגד ההיענות ליזומתו של שר החרץ האמריקני? החולשה המשוררת של מתנגדי יוזמת שולץ היא בכך, שהם מנתחים בהפרזה את הסיכונים המרומים של קבלת היוזמה ומסרכים לנתח את הסיכונים האמיתיים של דחייתה. הרי המדינאות אינה בגדר של חלומות פז, תמציתה היא הכרעה בין אפשרויות מוגדרות, ושום כותב טורים ושום מלומד ישראלי או אמריקני הרועד לפני רחליל היוזמה לאג הטריה את עצמו לשאל מה יהיה למחרת הכשלתה.

כלום לא ברור שהכשלת היוזמה תהפוך את שנת 1988 לשנה קשה ביותר: מהזומות מסלימות; תגובות כואבות גם לנו, המגיבים; ריבוי של קורבנות-בנפש ערכים וגם של חיילינו שיהיו חשופים לפגיעה; כרסום דוהר במעמדתו הבין-לאומי; התרפת מתחים בינינו לבין הטובים שכירידינו בעולם; תחושת שלום מוחמץ אולי אשר תועז את הנוער ותמשש נושא ללבטי נפש גוראים בציבור; החלשת השלום המצרי-הישראלי, רדיקליזם, תסכול, קיצוניות. כלום לא תהיינה אלה התוצאות של הכשלת היוזמה והשארות הקיפאון והחלל הריק בעקבות הכשלתה? וכל זה בגלל יתד של מרכבה. להמיט על מדינת ישראל את הסכנות הללו רק כדי שלא ללכת לוועידה אשר אולי סיכוייה אינם כל כך גדולים אבל סיכונה מועט ביותר?

יש רק לקוות שינוצלו ימי הזיכרון-הבאים לחשבון נפש מצפוני עמוק, ושהביקור הבא של השליח האמריקני יפתח בכל זאת כמה כיווני מחשבה חדשה וחופשית, על-מנת שבמקום הקיפאון וההידרדרות יהיו אולי עצמים ראשונים של התקדמות לקראת הפשרת הקיפאון וגם סוף השלום לבוא.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת אבא אבן. בזה תם הדין. אנחנו עוברים עתה להצעות סיכום. אני מזמין את חברת הכנסת שרה דרוזן להגיש הצעת סיכום בשם כמה טיעונות הבית.

— סקירת ראש הממשלה על ביקורו האחרון בווינגטון ופגישותיו עם ראשי הממשל האמריקני, הקונגרס והקהילה היהודית —

הפלשתיני, שיבטיח את ביטחונה של מדינת ישראל. ההסדר הזה יתבסס על העיקרון של שלום תמורת שטחים.

הכנסת קוראת לכינוס ועידה בין-לאומית שתאפשר פתיחת המשאומתן הישיר בין ישראל לשכנותיה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת צ'רלי ביטון להגיש הצעת סיכום בשם סיעת חד"ש.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לבית הצעה לסיכום הדיון על הודעת ראש הממשלה מטעם סיעת חד"ש:

1. הכנסת דוחה את הודעת ראש הממשלה, שהיא ביטוי למדיניות החוסמת את הדרך לשלום ורוחפת למלחמה חדשה.

2. הכנסת מגנה את פעולות הדיכוי הברבריות של כוחות הכיבוש, את הרצח היומיומי של ילדים, צעירים, נשים וגברים. מאבקו של העם הפלשתיני לשחרור לאומי, נגד הכיבוש ולמדינה עצמאית בצדה של מדינת ישראל אינו נגד מדינת ישראל אלא בעד דו-קיום בין שתי מדינות עצמאיות. העוצר על מאות אלפים, ההרעבה, המעצרים ההמוניים והפגיעה בכל תחומי החיים האלה הם פשעים המוקעים על-ידי האמנות והחוקים הבין-לאומיים.

3. הכנסת קוראת לממשלת ישראל לתמוך בכינוסה של ועידה בין-לאומית לשלום במזרח התיכון כחסות האו"ם, בהשתתפות כל הצדדים הנוגעים בדבר, ובכללם ישראל ואש"ף, נציגו החוקי והבלעדי של העם הערבי-הפלשתיני, המדינות הערביות השכנות והחברות הקבועות במועצת הביטחון. אין דרך אחרת להגיע למשאומתן ולהסדר שלום צודק, כולל ויציב.

4. הכנסת קובעת כי השלום יושחח על בסיס נסיגת ישראל מהשטחים שנכבשו מאז יוני 1967 והקמתה של מדינה פלשתינית עצמאית בגדה, ברצועת-עזה ובמזרח-ירושלים בצד מדינת ישראל.

5. הכנסת קובעת שהמשך הכיבוש והעדר השלום מהווים סכנה חמורה. המאמצים במלחמה חדשה ומרדדת את החברה הישראלית להיות חברה אנטי-דמוקרטית, חברת אפרטהייד גזענית, ולרמיסת כל ערך הומני דמוקרטי בישראל.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת מתתיהו פלד להגיש הצעת סיכום בשם סיעת הרשימה המתקדמת לשלום.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא הודעת סיכום מטעם הרשימה המתקדמת לשלום, בחום הדיון על הודעת ראש הממשלה:

הכנסת דוחה את הודעת ראש הממשלה וקובעת:

א. התנגדותו של ראש הממשלה לכינוסה של ועידת שלום בין-לאומית נועדה להכשיל כל יוזמת שלום ולחזק ולהעמיק את אחיזתה של ישראל כשטחים הכבושים עד כדי סיפוח מלא.

ב. גם האלטרנטיבה לכאורה, המוצגת על-ידי שר החוץ ושר הביטחון, חוסמת את הדרך לשלום באמצעות חמשת הלאוים: "לא" לנסיגה מן הירדן, "לא" לחזרה לגבולות 4 ביוני 1967, "לא" למדינה פלשתינית, "לא" למשאומתן עם אש"ף ו"לא" לחלוקת ירושלים.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם סיעות הליכוד, המערך, המפד"ל, ש"ס, אגודת ישראל, תמ"י ואומץ, אני מציעה להעביר — — —

היו"ר ש' הלל:

הניסוח צריך להיות: הכנסת מחליטה, ולא "אני מציעה".

שרה דורון (הליכוד):

תודה על התיקון.

הכנסת מחליטה להעביר את המשך הדיון בסקירת ראש הממשלה לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה לחברת הכנסת שרה דורון.

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת וירשובסקי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

איפה קרה דבר כזה? זה לא סיכום לדיון.

היו"ר ש' הלל:

מי שהצעת הסיכום אינה מוצאת חן בעיניו, יצביע נגדה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יש בכנסת איזה סדר.

היו"ר ש' הלל:

אני בטוח שיש כמה חברי הכנסת שהצעת הסיכום שאתם הגשתם אינה מוצאת חן בעיניהם.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אין זו שאלה אם ההצעה מוצאת חן או לא. זה לא סיכום של דיון.

היו"ר ש' הלל:

תצביע נגד ההצעה. מי שאינו רוצה להצביע בעד הצעת הסיכום, יצביע נגדה. איני יכול להכתיב לשום סיעה את הצעת הסיכום שלה. לכל חבר כנסת ולכל סיעה יש אפשרות להצביע לפי הבנתם על ההצעה שעומדת לפניהם. אין לנו שום דרך אחרת. לא אכתוב, לא לסיעת חד"ש, לא לסייע מפ"ם ולא לסייע ר"צ מה יצינו לסיכום הדיון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, צריכה להיות הצעת סיכום לדיון ולא הצעה להעביר את המשך הדיון לוועדה.

היו"ר ש' הלל:

הצעת הסיכום היא כפי ששמעתם אותה. מי שאינו רוצה, לא יצביע בעדה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זאת הצעה פסולה. הכנסת לא צריכה להצביע עליה.

היו"ר ש' הלל:

אתה אינך יכול לקבוע אם היא פסולה או לא. זאת הצעה ככל הצעה אחרת. אם הצעה טובה או לא — זאת שאלה אחרת.

כבקשה, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מתכבד להגיש הצעת סיכום מטעם סיעות מפ"ם ור"צ:

הכנסת קוראת לממשלה להיענות ליוזמת שולץ מתוך חתימה להסדר שלום עם מדינות ערב ועם העם הערבי

3. הכנסת מחליטה, שעל ישראל להשתתף בוועידה הבין-לאומית לשלום בהשתתפות כל הצדדים המעורבים בסכסוך, כדי להשיג שלום אמתי שיבסס על זכות הקיום של מדינת ישראל ועל זכות ההגדרה העצמית של העם הפלשטיני.

4. הכנסת קוראת לממשלת ישראל להפסיק את מדיניות הדיכוי המתמשך בשטחים ולפתוח מייד בתהליך המשאומתן הדרוש לפתרון הסכסוך בדרכי שלום.

היו"ר ש' הלל:
תודה לחבר הכנסת דראושה.

חברי הכנסת, לפני שנעבור להצבעה, אני מבקש להסב את חשומת לבכם: מייד לאחר ההצבעה ייפתח הכנס המיוחד השני של הכנסת, שבו יידונו שתי הצעות דחופות לסדר-היום. אנא מכם, גם לאחר ההצבעה, אל תמהרו להחפור עד שלא נסיים את סדר-יומנו בכנס השני. אני רואה שעם הכנסים בא התיאבון — לכן הישארו, בבקשה.

היו"ר ש' הלל:
חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה.

לראשונה, אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת דראושה.

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ע' דראושה לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' פלד לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת צ' ביטון לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' וירשובסקי לא נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:
אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת שרה דורון.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ש' דורון — רוב

נגד — מיעוט

ונמנעים

הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ש' דורון נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:
חברי הכנסת, אני נועל כנס זה של הכנסת בפגרה.

ג. הממשלה מעמיקה את הסכסוך הישראלי-הפלשטיני ומגבירה את המתח השורר באזורנו בהתמידה במדיניות של דיכוי ברוטלי בשטחים הכבושים. מעידים על כך יותר מ-100 הרוגים, יותר מ-1,000 פצועים, אלפי עצירים ומאות אלפים הנתונים תחת עוצר, סגר ועונשים קולקטיביים ממינים שונים.

ד. הממשלה עוד מוסיפה חטא על פשע בהתירה יד חופשית ל"פלנגות" של המתנחלים, שאנשיהם מגבירים את ההתעללות בחושכי השטחים הכבושים, הורגים ופוצעים חפים מפשע.

ה. נחישותה של האוכלוסייה בשטחים הכבושים מחד גיסא ועצבנותה של הממשלה מאידך גיסא מוכיחות כי אין תוחלת במדיניות היד הקשה ואין פתרון צבאי לסכסוך באזורנו.

בהביאה בחשבון את כל הנתונים האלה קוראת הכנסת לממשלה לחולל שינוי במדיניותה ולהודיע על הסכמתה לכינוסה של ועידת-שלום בין-לאומית, בהשתתפות חמש החברות הקבועות במרעצת הביטחון, אש"ף וכל המדינות הנוגעות לסכסוך באזורנו, כדי להגיע לשלום בין ישראל לבין העם הפלשטיני על יסוד כינונה של מדינה פלשטינית עצמאית לצד מדינת ישראל.

היו"ר ש' הלל:
תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
ארתי היושב-ראש, אני מבקש רשות להציע הצעת סיכום.

היו"ר ש' הלל:
אחא חדש פה? עליך להגיש את ההצעה בכתב. יש לך הצעה כתובה?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
כן.

היו"ר ש' הלל:
תן לי אותה, בבקשה. אני רוצה לראות אותה. אני רוצה להפנות את תשומת לבך — ככלל, צריך להגיש את ההצעה קודם למועד קריאתה. כיוון שזו הפעם הראשונה שאתה מגיש הצעת סיכום, בבקשה קרא אותה.

רשות הדיבור לחבר הכנסת דראושה, בשם הסיעה הדמוקרטית הערבית, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מחבבר להביא הצעת סיכום של הסיעה הדמוקרטית הערבית:

1. הכנסת רוחה את הודעת ראש הממשלה, המגלה עמדה סרכנית המנוגדת לאינטרסים האמיתיים של ישראל ועמי האזור.

2. הכנסת מחליטה לדגול בעקרון המשאומתן כדרך יחידה לפתרון הסכסוך במזרח התיכון.